

Vervolgverhalen **45** als **BRUGGEN** tussen beroepsonderwijs en werkveld **NU EN STRAKS**

Regionaal
Comakership

Verbinden +
Combineren 5

Vervolgverhalen 45 ^{als} BRUGGEN tussen beroepsonderwijs en werkveld NU EN STRAKS

Redactie: Dr. Ineke Delies en Fokko Bosker

Tekst: Fokko Bosker

Vormgeving: Laura Langendijk

Foto omslag: Bruggetje over Eelder schipsloot naar
pad door polder Lappenvoort tussen Haren en
Eelde-Paterswolde, vlakbij eindpunt Oude Aa.

Foto gemaakt door: Siemon Delies.

Als E-book verschenen eind juni 2020

Interviews met 14 partners uit het beroepsonderwijs en 31 partners uit het werkveld als onderdeel van het Reflectie- en Ontwikkelprogramma 2020 van het lectoraat in verband met de afsluiting op 3 december 2020 van dit twaalfjarig lectoraat en de presentatie van opbrengsten en duurzame vervolgstappen met en voor haar partners

Inhoudsopgave

De inhoudsopgave bevat hyperlinks, klik op het artikel dat je wilt lezen.

Inleiding	6
Vervolgverhalen <i>als BRUGGEN tussen beroepsonderwijs en werkveld NU EN STRAKS</i>	
45 Verdiepende interviews Onderwijs & Werkveld:	
ONDERWIJS	7
1. ‘Successen lectoraat verdienen een groter podium’ - Falco de Klerk Wolters	8
2. ‘Ondernemingslust lectoraat heeft Alfa-college verrijkt’ - Christien de Graaff	10
3. ‘Verandering is inherent aan innovatieve en professionele leergemeenschap’ - Hanneke Neuteboom	12
4. ‘Onze studenten leren het liefst in de praktijk’ - Jurgen Grobbée	14
5. ‘Werkwijze lectoraat biedt onderwijs kans zich te profileren’ - Petra Bartelds	16
6. ‘Het is de kunst om de chaos te leren omarmen’ - Diana Leigh	18
7. ‘Lectoraat toonde hoe een prettige leer- en werkomgeving er uit kon zien’ - Eva Janssen	20
8. ‘Toerisme Collectief Fryslân borduurt voort op gedachtegoed lectoraat’ - Giso van Houte	22
9. ‘Een sneller veranderende wereld verlangt ander type onderwijs’ - Kris Tuinier	24
10. ‘Ik ben iemand die het liefst voor in de bus zit’ - Harold Hofenk	26
11. ‘Super enthousiast over wat samenwerking onze studenten oplevert’ - Jan van der Meulen	28
12. ‘De praktijkverhalen verlenen waarde aan het lectoraat’ - Maaike de Jong	30
13. ‘Mechanismen achter lerende netwerken stapje voor stapje ontrafeld’ - Maarten de Laat	32
14. ‘Elke dag bestaat uit nieuwe ontdekkingen’ - Enno van der Werff	34
WERKVELD	36
REGIO DRENTHE	
15. ‘Inbreng van studenten in werkpraktijk Zorgvilla erg belangrijk’ - Alfina Hidding	40
16. ‘Onderwijs helpt prille ideetjes verder te ontwikkelen’ - Cathrien Posthumus	42
17. ‘In een samenwerkingsproject moet ik soms bij mezelf op de rem staan’ - Folker Frommeyer	44
18. ‘Er vallen wijze lessen te trekken uit de samenwerking’ - Harrie Wolters	46
19. ‘Met elke ervaring doe je iets nieuws op’ - Rian Koekkoek	48
20. ‘Gedachtegoed lectoraat gaat mee in mijn rugzak’ - Saskia Timmermans	50
21. ‘Ik wil vooral een goede convener worden’ - Simon Henk Luimstra	52
22. Bouwen aan de nieuwe bibliotheek - Annelies Bakelaar	54
23. De klik die een langjarige samenwerking markeert - Bert Pathuis	55
24. ‘In je eentje ga je wel sneller, samen kom je zoveel verder’ - Minne Wiersma	56
REGIO GRONINGEN	
25. ‘Je moet de manier van denken wel in je hebben’ - Agnes Venema	58
26. Bewoners geven mede vorm aan woonwijk Europapark - Berry van Holland	60
27. eRoutes ontsluit de wereld voor voetreizigers - Edwin Kuipers	62
28. De bruggenbouwers naar de samenleving van Alfa-college - Eline Brink en Jan Bennink	64
29. Het is de kunst om als organisatie naar buiten te kijken - Hester van Rossum	66
30. Gallisch dorpje verkent toekomst van Groningen - Sjoerd Pool	68
31. Met Groningen Vitaal neemt Alfa-college afscheid van klassiek onderwijs - Jasper van Buiten	70
32. Een plek waar makkelijker koppelingen ontstaan - Nienke van Weerden	72
33. Peize in beweging pioniert op snijvlak onderwijs en samenleving - Laurens Bloem	74
REGIO FRYSLÂN	
34. ‘Lectoraat levert meer op dan je in eerste instantie denkt’ - Karin Veldhuizen	76
35. Leren is voor mij iets toevoegen aan parate kennis en vaardigheden’ - Rienk de Jonge	78
36. ‘Lectoraat draagt bij aan het leggen van puzzelstukjes’ - Theunis Pietersma	80
37. ‘Om betekenisvol te zijn slaan we bruggen tussen onderwijs en ondernemers’ - Bauke Boonstra	82
38. ‘Studenten houden ons bij uitwerking van ideeën een spiegel voor’ - Froukje de Jong-Krap	84
39. Verbinding zoeken zit in het DNA van Bewegingscentrum Leeuwarden - Feiko Broersma	86
40. Inclusief denken opent weg naar innovaties - Herman Gesink	88
REGIO OVERIJSSSEL	
41. ‘Geef creatieve geesten die verbinden vooral de ruimte’ - Arthur Bouwmeester	90
42. ‘We hebben de deuren naar elkaar opengezet’ - Erik Otten	92
REGIO OVERSCHRIJDENDE LECTORAATSPARTNERS	
43. ‘Lectoraat heeft een flinke steen in de vijver van het leren gegooid’ - Dirk de Jonge	94
44. Meer dan ooit is er behoefte aan netwerkprofessionals - Frans de Vijlder	96
45. ‘Wijsheid is een samenspel van verschillende bevindingen’ - Margot Tempelman	98

Inleiding

Geachte lezer,

Omdat we nu, na drie keer een succesvolle lectoraatsperiode van vier jaar, besloten hebben dat het goed is om af te ronden en ruim baan te geven voor mooie andere ontwikkelingen die voortkomen uit de erfenis van het lectoraat, hebben de beide opdrachtgevers van het lectoraat - het CvB van het Alfa-college en het CvB van NHL Stenden - aan het lectoraat twee dingen verzocht voor het laatste lectoraatsjaar, 2020. Ten eerste om te onderzoeken wat het lectoraat heeft gebracht aan de onderwijs- en werkveldpartners van het lectoraat, wat ze er zichtbaar mee hebben gedaan, hoe ze dat hebben verankerd in hun eigen praktijk en welke vervolgstappen er gewenst of gepland zijn waarmee het lectoraatsgedachten duurzaam voortgezet wordt. Ten tweede om door middel van de bevindingen en analyses de beide opdrachtgevers te informeren over welke rol het lectoraat daarbij gespeeld heeft en hen te adviseren over hoe dit gedachtegoed actueel en duurzaam doorontwikkeld kan worden.

De onderzoeksvraag hebben we vertaald in een plan dat we het Reflectie- en Ontwikkelprogramma hebben genoemd. De analyses daarvan en ons advies aan de opdrachtgevers presenteren we tijdens het eindcongres van het lectoraat op 3 december 2020.

Het Reflectie- en Ontwikkelprogramma bestaat uit vier onderdelen: Enquêtes, werksessies, verdiepende Interviews en onderzoek naar ons eigen onderzoek. We bevragen zowel het beroepsonderwijs als het werkveld en de verbinding tussen die twee. De resultaten daarvan laten we zien op drie manieren: een reisgids door onze praktijklandschappen, een wetenschappelijke bijdrage in de afsluitende lectoraatsrede die ook in druk verschijnt, en een E-book over onze duurzame partnerschappen en hun vervolgstappen met betrekking tot onze erfenis na 2020.

Naar aanleiding van de uitkomsten van de enquêtes onder 179 betrokken partners uit het onderwijs en 45 uit het werkveld, zijn in januari en mei 2020 45 partners geselecteerd (14 onderwijspartners en 31 werkveldpartners) geselecteerd voor verdiepende interviews.

De selectie is vooral gedaan op grond van hun interessante, opmerkelijke, markante, toekomstgerichte en kleurrijke reacties in de enquêtes, maar ook om hun interessante verhalen en zichtbare verbindingen met het erfgoed van het lectoraat voor nu en straks.

We wilden graag verhalen ophalen en presenteren van alle vier bij het lectoraat betrokken onderwijsinstellingen (Alfa-college, NHL Stenden, Hanzehogeschool en Friesland College), alle organisatieniveaus (strategisch, tactisch en operationeel), alle regio's (Drenthe, Overijssel, Groningen, Friesland) en van onderzoekspartner prof. dr. Maarten de Laat (Open Universiteit). Ook zochten we bedrijven die hun visie en ervaring met ons lectoraat concreet vormgaven en een missie hebben om dat duurzaam door te zetten met mooie vervolgstappen.

Fokko Bosker, 'onze' lectoraats- en landschapsjournalist, heeft vervolgens in januari en mei/juni alle 45 mensen geïnterviewd en doorgevraagd op eerder gegeven antwoorden, hun ervaringen bij het toepassen van het lectoraatsgedachtegoed in hun huidige werk en de next steps, soms gekoppeld aan adviezen over de verduurzaming dan wel inbedding van dit gedachtegoed in de diverse organisaties. Dit waren met recht Verdiepende Interviews, want hij heeft met flair, verstand van het lectoraatsgedachtegoed, interesse in de te interviewen persoon, journalistieke kundigheid in het optekenen van de gesprekken op een manier die zowel de geïnterviewde, het lectoraat en vooral de lezer pakken en meenemen op reis.

Dat heeft geleid tot zeer interessante interviews en een veelkleurig spectrum aan onderwerpen en accenten. Zo herkenbaar en verrassend, praktisch en inhoudelijk tegelijk, met een grote diversiteit, dat er een beeld is ontstaan dat we u niet willen onthouden. Ook vinden we het een bijdrage van groot belang voor het lectoraatthema Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie en de (kennis van) duurzame partnerschappen die we in de loop van de lectoraatsperiodes (2009-2020) hebben ontwikkeld en blijvend hebben vormgegeven.

Het doorgeven en delen van deze kennis hoort bij onze opdracht en die vervullen we graag. Deze keer in de vorm van een E-book. De publicatie krijgt ook later dit jaar een plek in de Infotheek met alle publicaties van het lectoraat en speelt een rol bij het eindcongres van het lectoraat. We hopen vooral dat het vaak online wordt geopend. Misschien maken we toch ook nog wel een ouderwetse papieren versie voor de liefhebbers. We zullen het zien.

Nu eerst veel leesplezier, opdat we van elkaar leren en er veel vervolgverhalen mogen komen over nieuwe reisavonturen door heel diverse praktijklandschappen.

Namens de gehele kenniskring en de opdrachtgevers van dit lectoraat wens ik u veel leesplezier toe.

Dr. Ineke Delies, lector

14 Verdiepende interviews MET HET ONDERWIJS

Alfa - college

Lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie
Professorship Sustainable innovation in the regional knowledge economy

‘Successen lectoraat verdienen een groter podium’

Interview met Falco de Klerk Wolters

Directeur academie Leisure, Tourism & Eventmanagement NHL Stenden en mede-opdrachtgever lectoraat vanuit hbo

Ruim tien jaar is het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie actief. Academiedirecteur Tourism & Leisuremanagement Falco de Klerk Wolters van NHL Stenden is als leidinggevende langjarig betrokken bij het werk van lector Ineke Delies en heeft grote waardering voor de door haar ontwikkelde methodiek. ‘Voor de manier waarop in een regio kennisinstellingen, werkveld en lokale overheden een relatie aangaan en vooral hoe je dat organiseert, is het lectoraat tot op de dag van vandaag heel belangrijk geweest.’

Falco schetst dat de vorming van het lectoraat vooral te danken was aan de gedachte die ontsproot bij de college van besturen van Alfa-college en de toenmalige Stenden Hogeschool nauwer samen op te trekken. Een combinatie van studenten afkomstig van hogeschool en mbo bij het vervullen van opdrachten uit het werkveld leek bij de start van het lectoraat in 2009 perspectiefrijk om een nieuwe vorm van leren in de praktijk gestalte te geven. Zulke vormen van publiek-private samenwerking (pps) deden opgang en de onderwijsinstellingen wilden daar ruimte aan bieden. Multidisciplinair werken en de samenwerking tussen verschillende onderwijsniveaus in projectteams zouden studenten beter voorbereiden op het toekomstige werk. ‘Jarenlang is die aanpak door het lectoraat behoorlijk actueel geweest.’

Een van de grootste verworvenheden in de afgelopen jaren was, in de ogen van Falco, de projectmatige opzet en aansturing van recoma, een afkorting voor regionaal co-makership. ‘Het vertrekpunt van projecten op het snijpunt van kennisinstellingen, werkveld en overheden is het goed organiseren van de verhoudingen. Ineke heeft daar een bepaalde werkwijze voor bedacht waarbij vertrouwen en elkaar leren kennen de basis vormen voor een duurzame samenwerking. Dat blijkt telkens opnieuw namelijk enorm ingewikkeld. Het lectoraat heeft een manier bedacht geënt op wetenschappelijke inzichten hoe die samenwerking tussen onderwijs, overheid en bedrijfsleven gestalte kan krijgen. Zoiets is verre van makkelijk.’

‘Het lectoraat heeft een manier bedacht geënt op wetenschappelijke inzichten hoe die samenwerking tussen onderwijs, overheid en bedrijfsleven gestalte kan krijgen. Zoiets is verre van makkelijk.’

Als kanttekening moet hem van het hart dat de werkwijze van de lector soms meer weg had van die van een meewerkend voorman, dan van een op afstand beschouwende onderzoeker. ‘Het risico bestaat dat je dan niet meer goed kunt beoordelen wat de effecten zijn en hoe processen verlopen omdat je er zelf onderdeel van bent.’ Het lectoraat is door de CvB's van beide onderwijsinstellingen ingesteld met de bedoeling dat de lector de onderwijsorganisatie handvatten aanreikt over samenwerking met externe partners. ‘Er is behoefte aan dat er op feiten en onderzoek gestoelde aanbevelingen komen voor de leidinggevendenden.’

Uitgangspunten voor vruchtbare samenwerking à la lectoraat zijn de vorming van een vaste groep ondernemers en docenten in een lerend netwerk met een gezamenlijk doel. Er moet een leidende verbinder (‘convener’ in de terminologie van het lectoraat) zijn die de vorming van vertrouwensbanden stimuleert. De methodische procesmatige aanpak combineert ‘multilevel’ met multidisciplinair samenwerken. ‘Die principes maken het tot zo’n mooi verhaal.’

Uitgangspunt van DBE is dat het onderwijs en de student in cocreatie met de klant samenwerken en daarvan leren.’

Ondertussen heeft het CvB van Alfa-college belangrijke inzichten uit het lectoraat overgenomen en verwoord in een strategisch document en werd na de fusie van Stenden Hogeschool met de NHL de onderwijsmethodiek Design Based Education geïntroduceerd. ‘Er verandert momenteel veel in de organisatie. Uitgangspunt van DBE is dat het onderwijs en de student in cocreatie met de klant samenwerken en daarvan leren. Terugkijkend kun je zeggen dat het inzichten zijn waar het lectoraat van Ineke Delies woorden aan heeft gegeven.’ Ook andere hogescholen en onderwijsinstellingen zijn volop bezig met het dichten van de veronderstelde kloof met het werkveld in praktoraten, werkateliers en leerbedrijven. ‘Overheden stimuleren die koers met bijdragen. Het is fenomenaal dat we met het lectoraat kunnen bogen op tien jaar ervaring met een werkwijze die gemeengoed is geworden.’

‘Het is fenomenaal dat we met het lectoraat kunnen bogen op tien jaar ervaring met een werkwijze die gemeengoed is geworden.’

De langjarige ervaring met de samenwerking tussen overheden, onderwijsorganisaties en bedrijven en de huidige trend voeden de urgentie om met op feiten gestoelde adviezen te komen. ‘Het lectoraat heeft ervaren dat de praktijk bij dit soort samenwerkingsvormen heel ingewikkeld is. Het staat of valt met goede regisseurs en een stevig netwerk. Er is behoefte aan uitgangspunten die bepalend zijn voor het succes van dit soort activiteiten. Wat zijn de do's en don'ts, hoe organiseer je zulke netwerken duurzaam, wat werkt wel en wat niet.’

Een van de inzichten is volgens Falco dat niet de omvangrijke subsidies bepalend zijn voor succesvolle samenwerking, maar de interpersoonlijke relaties. ‘Als het alleen om geld draait, zakt het na het wegvallen

van de financiële steun weer na een paar jaar in. Dat is gevaarlijk.’ Veel belangrijker is de intrinsieke motivatie om met elkaar in de combinatie van vakgebieden, branches en opleidingen innovatieve oplossingen te bedenken. ‘Juist omdat in de driehoek overheid, instellingen en werkveld continue veranderingen optreden, is het van belang richtlijnen en een methodische aanpak te ontwikkelen. Het moet niet louter aan toeval overgelaten worden of een project succesvol is of strandt.’ De uitdaging ligt daarin een aanpak die vooral op persoonlijke motivatie berust, dusdanig in te bedden en te verankeren in organisaties dat het duurzaam is. ‘Het netwerk moet kennelijk voldoende groot en robuust zijn om niet bij het vertrek van een of een paar deelnemers om te vallen. Dat kan een valkuil zijn. De afhankelijkheid van persoonlijke relaties maakt de methodiek ook kwetsbaar.’

‘Het moet niet louter aan toeval overgelaten worden of een project succesvol is of strandt.’

Als academiedirecteur is Falco een groot voorstander van de samenwerking tussen mbo en hbo. Met het Friesland College loopt het overleg goed omdat zowel bij NHL Stenden als bij de onderwijspartner zowel leidinggevendenden als enkele docenten enthousiast zijn. ‘Dat moet je hebben. Op academieniveau probeer ik het te faciliteren. En gelukkig zijn er ook programmamanagers die niet anders doen dan verbindingen te zoeken en te leggen. Dat heb ik geleerd van de lector, je hebt iemand nodig die daar bedreven in is en tijd voor heeft.’ De samenwerking met ROC's is ook eigenbelang. ‘Veel mbo-studenten die projectmatig hebben samengewerkt met hbo-studenten, stromen door naar het hbo. Het is een mooi voorportaal.’ Leidinggevendenden hebben behoefte aan een helder omlijnde visie hoe in onderwijsland te werken aan de maatschappelijke opdracht in verbinding met overheden en werkveld. ‘Omdat ik als leidinggevende betrokken was bij het lectoraat zie ik wat de gebezigde aanpak oplevert, maar er zijn ook kwetsbaarheden die een kritisch onderzoek vereisen.’

‘Omdat ik als leidinggevende betrokken was bij het lectoraat zie ik wat de gebezigde aanpak oplevert, maar er zijn ook kwetsbaarheden die een kritisch onderzoek vereisen.’

Falco zou het toejuichen als het laatste jaar van het lectoraat wordt gebruikt om de boodschap stevig te funderen en te delen. Wetenschappelijke artikelen, ingezonden stukken en onderbouwde, heldere adviezen zijn in zijn optiek middelen om de vruchten van het lectoraat breder te delen. ‘Je moet de successen van het lectoraat laten zien. Ik gun de lector een groter podium.’

‘Ondernemingslust lectoraat heeft Alfa-college verrijkt’

Interview met Christien de Graaff

Voormalig lid CvB Alfa-college en opdrachtgever lectoraat vanuit mbo

Al doende leren, de drang om te ondernemen en innovaties bewust op het snijpunt van samenwerking binnen en tussen organisaties en bedrijven te zoeken, heeft het Alfa-college veel gebracht. 'De impact van het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie is enorm geweest', beaamt College van Bestuurslid Christien de Graaff. 'Het is inmiddels ondenkbaar om niet samen met bedrijfsleven en omgeving het onderwijs vorm te geven in regionaal co-makship. Dat staat in de harten van veel mensen bij het Alfa-college.'

Aan het eind van 2019 heeft De Graaff afscheid genomen als CvB-lid en daarmee ook van het lectoraat. Haar vertrek valt vrijwel samen met de afronding van het lectoraat dat met drie periodes van vier jaar een belangrijk onderzoeks- en praktijkthema vorm en inhoud gaf bij het ROC. 2020 is het afsluitende jaar waarin de reflectie op opbrengst en eventuele aanbevelingen centraal staat. Alfa-college bekostigde met NHL Stenden Hogeschool het lectoraat, een van de weinige dubbellectoraten in Nederland. Met blijvende urgentie. 'Geen moment overbodig geweest. Wel goed om nu af te ronden.' Nu de erfenis nog goed borgen.

‘Voor onze strategische positie heeft het lectoraat waanzinnig veel betekend. Ze hebben ons geholpen ons meer visierijk te positioneren.’

De uitgangspunten van het lectoraat die in enkele gouden regels zijn gevat, zorgden elf jaar geleden voor een ijzersterke formule, meent De Graaff. Met die inzichten voedden lectorator Ineke Delies en de bijbehorende kenniskring de onderwijsorganisatie, schudden die op en wezen de weg. 'Voor onze strategische positie heeft het lectoraat waanzinnig veel betekend. Ze hebben ons geholpen ons meer visierijk te positioneren. Het is een manier van denken, van besturen en leidinggeven. Het gaat niet simpelweg om het opzetten en doen van projecten met het werkveld maar het is een manier van verbinden met de omgeving. Gezamenlijk.'

Er is haar veel aan gelegen dat de nalatenschap van het lectoraat een weg vindt binnen het landschap van de organisatie. 'De uitkomsten van de reflectie en het langjarige onderzoek naar samenwerkingsvormen in de regio tussen onderwijs, werkveld, maatschappelijke organisaties en overheden moeten een plek krijgen voor medewerkers, teams en leidinggevend. Ze moeten op reis gaan door en met het onderwijs.' Dat is wat haar betreft meer dan alleen een publicatie over de opbrengsten en aanbevelingen voor de toekomst. 'De jongere generatie is opgegroeid met een beeldcultuur, maak daar

gebruik van en zet de opbrengst scherp neer voor de doelgroepen. Elk van hen kun je bedienen met een andere vorm.' De veelvormigheid van het lectoraat mag zich uiten in de wijze waarop kennis en verworven inzichten met de onderwijsgemeenschap worden gedeeld. 'Inhoudelijk is het reflectieprogramma goed doordacht en de aanpak met enquêtes, werksessies en schouwen en de opsplitsing in onderwijs, werkveld en onderzoek past goed bij de thematiek. De basale uitgangspunten zijn blijvend belangrijk, maar de veranderende context heeft ook nieuwe inzichten gebracht', aldus De Graaff. Zij denkt daarbij aan schaaldiversiteit, de snelheid waarmee netwerken ontstaan en veranderen en de betekenis van informeel leiderschap.

'De context van Groningen is een heel andere dan die in Hoogeveen of Hardenberg bij het aangaan van relaties met bedrijven en andere onderwijs- en maatschappelijke organisaties en de mobiliteit in het aanhaken en weer loslaten van netwerken is enorm toegenomen. Soms is het goed twee jaar iets samen te ondernemen omdat je een waarde of visie deelt en dan weer uit elkaar te gaan. Het zou mooi zijn als er tips en handvatten komen hoe je in dergelijke samenwerkingsverbanden en informeel lerende netwerken kunt opereren. Vervolgens moeten mensen het zichzelf eigen maken en er mee aan de slag gaan. Het is zaak iedereen binnen de organisatie mee te krijgen in de methodiek van co-makship.'

Het onbevangen binnen- en buiten de eigen onderwijsorganisatie kijken naar ontwikkelings- en leervraagstukken te kijken, acht zij essentieel. 'Het is terugkijkend helemaal niet interessant wat nu precies door het lectoraat in gang is gezet en wat niet, veel belangrijker is de ontwikkeling die we doormaken waarin we ons blijvend verbinden met de omgeving.'

‘Vernieuwing ontstaat doorgaans op snijvlakken.’

De verbinding met professor Maarten de Laat die zich heeft gespecialiseerd in de werking en innovatiekracht van informele, lerende netwerken, is van blijvende waarde. 'Ik geloof heel sterk in zijn opvattingen over innovatie. De huidige

reflectie helpt duidelijk te krijgen wat zulke netwerken voor de organisatie betekenen, hoe ze zich ontwikkelen in de regio en wat organisch bijna vanzelf gaat en wat om een stimulans en actieve interventie vraagt.'

De Graaff verwacht dat het gedachtegoed in de zogenoemde 'practoraten' is geborgd en dat een thema als regionaal co-makship stevig verankerd is binnen Alfa-college. 'Dat betekent samen met het bedrijfsleven en omgeving curricula ontwikkelen, innovatiewerkplaatsen of leerbedrijven. Het samen leren en ontwikkelen is voor ons heel belangrijk. De inzichten van het lectoraat hoe leren en samenwerken zich verhouden tot de regionale context moeten we vasthouden.' De nieuwe cross-overs die zij voorziet op het gebied van ICT, techniek, zorg, sport en beweging en creatieve beroepen ontstaan vanuit de wens dat studenten perspectief op de arbeidsmarkt moeten hebben. 'Vernieuwing ontstaat doorgaans op snijvlakken.'

De samenwerking in het noorden tussen onderwijsorganisaties, overheden en werkveld is volgens De Graaff goed. 'Misschien komt dat wel vanuit het besef

dat we elkaar nodig hebben. Het pas in deze tijd dat je weet dat je onderdeel bent van een groter geheel. Gezamenlijk staan we voor een maatschappelijke opdracht. Daar willen we een rol in spelen. Een gedeelde visie geeft zicht op het overstijgend belang.' Hoewel het lectoraat hamert op een verbinding op basis van wederkerigheid en vertrouwen, denkt De Graaff dat een gezamenlijke ambitie voldoende is om prima zaken te kunnen doen.

‘Mijn ervaring is dat je in samenwerkingsverbanden beter weg kunt blijven van de emotie.’

'Het moet niet een te emotionele lading krijgen, dat kan belemmerend werken. Mijn ervaring is dat je in samenwerkingsverbanden beter weg kunt blijven van de emotie. Soms komt een partij op je pad en dan hoeft je daar niet per se direct een klik mee te hebben. Het kan prima een zakelijke overeenkomst zijn op grond van een gezamenlijke ambitie.' Maak samenwerking vooral niet te zwaar, ga vooral aan de slag.

‘Soms moet je eerst aan de slag, anders bestaat de kans dat het in praten en overleg verzand zonder dat er iets gebeurt.’

Om die reden is ze blij dat het Alfa-college naast de waarden verbinden en vertrouwen ook ondernemen omarmd. 'Soms moet je eerst aan de slag, anders bestaat de kans dat het in praten en overleg verzand zonder dat er iets gebeurt. Terwijl je onderneemt ontdek je ook of een samenwerking of netwerk kansrijk is.' Een van de zaken uit het lectoraat die ze graag terug zou zien binnen Alfa-college is de breed gedragen wens onder leidinggevend en docenten om meer tijd voor reflectie in te bouwen in de roosters. 'In een hectische organisatie moet je dat organiseren, ik geloof echt in het nut en het belang er van. Stille tijd levert veel op.'

‘Verandering is inherent aan innovatieve en professionele leergemeenschap’

Interview met Hanneke Neuteboom

Adviseur stafdienst P&O HRM Scholing LONT-Academie Alfa-college en voormalig kenniskringlid regio Groningen

Innovatie gebeurt op plekken waar pasklare antwoorden plaats maken voor vragen. Beleidsmedewerkster Hanneke Neuteboom van Alfa-college beschouwt de in ontwikkeling zijnde leergang voor docenten in een innovatieve context als een bouwsteen die mede vorm geeft aan de gewenste professionele leergemeenschap. ‘Mijn drijfveer is bij te dragen aan een positief leerklimaat. De grondhouding is dat je samen leert.’ Het verlangt van docenten een andere rol en een open en lerende opstelling. Geen absolute zekerheden, meer coachende kwaliteit.

De leergang die na de zomer van 2020 van start gaat, is ontsproten aan de ingezette beweging binnen het Alfa-college het onderwijs op een andere leest te schoeien. Directe aanleiding was de wens om de opgedane kennis en ervaring met projecten die gefinancierd waren vanuit het regionale investeringsfonds (RIF) steviger te verankeren in het onderwijs.

‘Dat bleken hele waardevolle ontmoetingen waarbij ik vooral ook leerde door de ogen van anderen te kijken. Eens een andere bril op te zetten.’

Als lid van de kenniskring van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie ervoer Neuteboom hoe vruchtbaar het is om met verschillende disciplines kennis en ervaringen te delen. ‘Dat bleken hele waardevolle ontmoetingen waarbij ik vooral ook leerde door de ogen van anderen te kijken. Eens een andere bril op te zetten. Het verruimt de blik enorm. Die manier van kijken en inzichten verwerven is onderdeel van mijn systeem geworden. Ik kan niet meer anders.’ Het lectoraat heeft in haar optiek mee aan de basis gestaan van de wens om het Alfa-college als professionele leergemeenschap in te richten. En die inzichten vinden hun weg ook weer in de nieuwe leergang die zij in de grondverf zet.

Wat nog wel een punt van aandacht is hoe je een andere manier van onderwijs geven in combinatie met het werkveld, multilevel en multidisciplinair, verankert in de organisatie. Het lectoraat veronderstelde dat betrokken docenten in het recomalab (Regionaal co-makership laboratorium) de werkwijze zouden uitdragen binnen het onderwijsteam. Dat is lang niet altijd gebeurd. ‘De kracht waarmee iemand dat kan doen, is mede onderdeel van het succes’, aldus Neuteboom. Niet iedere docent bleek daartoe even goed in

staat. Daardoor bleef de bijzondere aanpak van het lectoraat voor andere docenten die niet direct betrokken waren soms buiten beeld. ‘Het is een uitdaging om de inzichten handen en voeten te geven voor alle docenten.’

‘Het is een uitdaging om de inzichten handen en voeten te geven voor alle docenten.’

De leergang richt zich allereerst op docenten die in een innovatieve context het leren vorm willen geven. ‘Uitgangspunt is dat de deelnemers met elkaar in gesprek gaan over hun ervaringen en hoe zij daarvan leren. Elke expertise is even waardevol en het kunnen erkennen iets niet te weten is niet erg, het is juist het begin van leren. Het gaat er om dat je samen meer weet dan alleen. Voor docenten is dat een omslag in de manier van werken en denken.’

Het buiten de gebaande paden gaan waarbij de docent niet direct oplossingen op maat voor vraagstukken en opdrachten uit zijn mouw schudt, zal ongetwijfeld tot ongemak leiden. Zowel bij docent als student, veronderstelt Neuteboom. ‘Het vraagt van beiden een andere manier van handelen die nog geen deel uitmaakt van hun repertoire. Het is de kracht van de docent om het leren in die context zichtbaar te maken, dat kan zelfs in mislukking schuilen.’

‘Het is de kracht van de docent om het leren in die context zichtbaar te maken, dat kan zelfs in mislukking schuilen.’

Neuteboom mikt op tien deelnemende docenten bij de aftrap van de leergang. ‘Bewust- wording van de eigen voorbeeldrol en de bereidheid als kartrekker en verbinder tussen onderwijs en

werkveld op te treden is een belangrijke drijfveer. Docenten moeten in deze manier van leren geloven en uitdragen, daarin zit de kracht.’ Door gelijkgestemde docenten bij elkaar te zetten, kunnen lastige situaties die ongetwijfeld optreden met elkaar worden gedeeld.

‘De digitale wereld en de werkvelden waartoe wij opleiden zijn zo complex dat niemand alles kan overzien.’

‘De digitale wereld en de werkvelden waartoe wij opleiden zijn zo complex dat niemand alles kan overzien. Het is van belang te weten over welke expertise, netwerk en kwaliteiten je beschikt. Dan weet je ook wat je mist en welke anderen je erbij kan betrekken.’

‘Het is van belang te weten over welke expertise, netwerk en kwaliteiten je beschikt. Dan weet je ook wat je mist en welke anderen je erbij kan betrekken.’

De andere inrichting van het onderwijs opent de deur naar innovatie. ‘Dat is dan wel de verantwoordelijkheid van het hele team en het management van de opleiding. Het is essentieel dat zij de docent die aan de leergang deelneemt en daarmee vormgeeft aan een innovatief vraagstuk, steunen.’ Het is een stevig programma waarbij de deelnemers vanuit verschillende opleidingen en regio’s waar het Alfa-college vestigingen heeft eigen casuïstiek inbrengen, opdrachten maken en met elkaar bespreken tijdens

zes bijeenkomsten die een dag duren. Elke maand is er een bijeenkomst. De verbinding met de praktijk staat centraal. ‘De opbrengst moet direct bijdragen aan organisatorische vraagstukken’, vat Neuteboom het doel samen. ‘Het past bij de professionele leergemeenschap dat je het gezamenlijk tot een succes maakt. Je kunt je niet verschuilen achter een slechte gastspreker of andere deelnemers. Iedereen is verantwoordelijk.’ Enthousiasme en betrokkenheid, zelfkennis en de bereidheid kennis te nemen van nieuwe methodieken en inzichten, zijn een voorwaarde voor deelname. ‘De docent heeft in het onderwijs een voorbeeldrol. Een mens nooit is uitgeleerd en uitontwikkeld. Als je niet meebeweegt in de snel veranderende samenleving sta je stil en kom je op achterstand.’

‘Onze studenten leren het liefst in de praktijk’

Interview met Jurgen Grobbée

Regiodirecteur Hardenberg Alfa-college

Alfa-college Hardenberg omarmt de principes van lector Ineke Delies. ‘Het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie is belangrijk geweest bij het loslaten van bestaande onderwijsconcepten en het veel meer projectmatig gaan werken’, constateert regiodirecteur Jurgen Grobbée. Die beweging is blijvend, meent hij. ‘Onze studenten leren het liefst in de praktijk. De afgelopen jaren hebben we daarin geen meters, maar kilometers gemaakt.’

Jurgen schetst de betekenis van het lectoraat voor de vestiging Hardenberg met een anekdote die parallel loopt aan zijn eigen start bij het Alfa-college in de stad aan de Vecht. ‘Ik begon acht jaar geleden en bij mijn eerste kennismaking met de school dacht ik: ‘Er is eigenlijk weinig veranderd in het onderwijs sinds ik de middelbare school heb verlaten’.

‘Er is eigenlijk weinig veranderd in het onderwijs sinds ik de middelbare school heb verlaten’.

Vrijwel alles gebeurde klassikaal, met veelal frontaal onderwijs. Er was een uitzondering en dat was uitgerekend een project dat tot stand was gekomen op instigatie van het lectoraat in samenwerking met ParcSandur bij Emmen. Daar waren studenten betrokken bij het receptiewerk op de wisseldag. ‘Dat vond ik direct heel gaaf. Studenten die naar buiten gingen om in de context te leren. Dat heb je echt nodig. Toen ik zei dat ik in de toekomst alleen nog dit soort leren in de praktijk wilde, stootte ik eerst wel mijn kop.’ Docenten en management waren er niet aan toe.

‘Dat vond ik direct heel gaaf. Studenten die naar buiten gingen om in de context te leren. Dat heb je echt nodig.’

Met vallen en opstaan kwam het er toch van. ‘Vooral de laatste jaren hebben we hierin grote stappen gezet’, meent Jurgen. Inmiddels is de

vestiging van Alfa-college toonaangevend in de regio als het gaat om het leggen van verbindingen met ondernemers en overheden. Een van de meest in het oog springende voorbeelden van die veranderde benadering van het onderwijs is de samenwerking van de opleiding ICT met belangrijke IT-bedrijven in de omgeving. In ICT Connecting geven zeven bedrijven de opleiding mee vorm. Dat is een vertaling van het in het lectoraat gepredikte co-makship, waarbij onderwijs en werkveld als partners optrekken. De bedrijven lenen werknemers uit die lesgeven aan de opleiding. Jurgen: ‘Het was geboren uit noodzaak omdat de IT-bedrijven constateerden dat de studenten die wij afleverden niet beschikten over de kennis en vaardigheden waar zij behoefte aan hadden. Zij verzorgen nu de inhoud en wij ontwikkelen de studenten op hun algemene vaardigheden. Deze aanpak is buitengewoon succesvol.’ Ook in de zorg is een dergelijke betrokkenheid van het werkveld met de opleiding gemeengoed. Voor pedagogisch werk en administratief medewerker valt er op dat gebied nog wel iets te doen. ‘Die kunnen zeker nog iets meer naar buiten treden.’ De introductie van het projectmatig werken ‘met kop en staart’, zoals Jurgen het benoemt, dwingt de opleidingsteams

steviger na te denken over leerdoelen en leeropbrengsten. ‘De leeromgeving wordt ingericht op een bepaald thema waarbij cross-overs met minimaal een andere opleiding noodzakelijk zijn. Bij aanvang van een project moeten de leerdoelen omschreven zijn, zodat we ook aan het eind de leeropbrengst beter kunnen vaststellen.’ Als bij de voorbereiding blijkt dat die basis ontbreekt, begint het Alfa-college er niet aan. ‘Het dwingt je anders naar het onderwijs te kijken’, constateert de regiodirecteur tevreden.

Bij het projectmatig onderwijs staat het belang van de student volgens hem voorop. ‘Als studenten aangeven dat zij het liefst in de praktijk leren en de fysieke school vooral zien als een ontmoetingsplek, moeten wij dat faciliteren.’ Terugkijkend meent Jurgen dat het lectoraat voor die beweging belangrijk is geweest met het aanreiken van een pragmatische methodiek van al doende leren in co-makship, multilevel en multidisciplinair. ‘De projecten die wij vanuit die aanpak realiseren moeten iets toevoegen aan het opleidingstraject van de student.’

‘De projecten die wij vanuit die aanpak realiseren moeten iets toevoegen aan het opleidingstraject van de student.’

Inmiddels denkt Jurgen dat Alfa-college Hardenberg de uitgangspunten van het lectoraat zo goed in haar vingers heeft, dat de borging van het gedachtegoed is gegarandeerd. ‘Van de dertien opleidingsteams werkt meer dan de helft al projectmatig vanuit de lectoraatsprincipes. Die werkwijze zit hem vooral in de noodzakelijke verbinding tussen de drie o’s van overheid, ondernemer en onderwijs.’ Hij vraagt zich wel af of het Alfa-college voldoende is toegerust om de onderzoekskant van de betekenis, rol en werking van lerende netwerken inhoud te geven. ‘Dat is binnen het ROC nog wat een ondergeschoven kindje. Op directeuren niveau zouden we wat mij betreft meer de samenwerking met Universiteit Twente en de Rijksuniversiteit Groningen kunnen zoeken. Dat is nog wel een uitdaging’, zegt hij met gevoel voor understatement.

‘Ik kijk uit naar de onderzoeksresultaten op deze terreinen en hoe wij ons als onderwijsorganisaties moeten profileren.’

Gelijktijdig constateert Jurgen dat het lectoraat de wetenschappelijke onderbouwing van haar pragmatische insteek om regionale samenwerking aan te zwengelen nog steviger mag funderen. Met name voor de sectoren vrije tijd, recreatie, wonen en zorg is er volgens hem behoefte aan ‘kritische indicatoren’ en strategische do’s en don’ts hoe de opleidingen zich kunnen en moeten verhouden tot hun omgeving en het werkveld. ‘Ik kijk uit naar de onderzoeksresultaten op deze terreinen en hoe wij ons als onderwijsorganisaties moeten profileren.’ Zijn vestiging heeft lange tijd geprobeerd om samen met recreatieondernemers de opleiding recreatie projectmatig op te tuigen en steviger te verankeren. Inmiddels vraagt Jurgen zich af of al die energie niet verspilde moeite is. ‘Het lijkt er een beetje op alsof we aan een dood paard trekken. Dit noodzaakt ook om kritisch te kijken naar onze opleidingsportefeuille op het gebied van travel, leisure & hospitality.’ Spijtig vindt hij het wel, gezien de grote betekenis van recreatie voor de streek. ‘Ondanks dat we in de gemeente Hardenberg veertig campings hebben, heeft de opleiding voor de ondernemers geen prioriteit. Zij bieden vooral seizoensarbeid. Het komt niet van de grond om hen structureel te betrekken. Het arbeidsmarktperspectief is minimaal, daarom trekt de opleiding ook weinig studenten.’

‘Met onze manier van projectmatig werken lopen wij binnen het Alfa-college wel eens voor de troepen uit.’

Dat het ook anders kan, bewijst de opleiding horeca die sinds kort een dag in de week de catering verzorgt in een bedrijfsverzamelgebouw in Hardenberg waarin de Rabobank, een IT-bedrijf en een marketingbedrijf zetelen. ‘Wij nemen de catering over en docenten verzorgen op locatie de theorie.’ Dat is het onderwijs zoals Jurgen het graag gestalte ziet

krijgen. ‘Met onze manier van projectmatig werken lopen wij binnen het Alfa-college wel eens voor de troepen uit. Onze kennis en ervaring willen wij graag delen met de andere vestigingen. Dat heeft inmiddels wel aandacht binnen de organisatie hoe we dat gaan adresseren.’

Een belangrijk onderdeel van de vormgeving van de professionele leeromgeving is de leergang ‘samen leren door innoveren’. Die leergang die openstaat voor docenten van het Alfa-college die in een innovatieve context bezig zijn, is een uitvloeisel van het Regionaal co-makship programma van het lectoraat. ‘Ik ben heel benieuwd naar de inhoud. Het kan docenten zeker helpen in hun verdere ontwikkeling en daarmee de organisatie verrijken. We zullen in de toekomst bij veel meer opleidingen het werkveld naar binnen gaan halen.’

De samenwerking met NHL Stenden Hogeschool in Emmen krijgt steeds meer vorm. Zeker op IT gebied lukt het heel goed om mbo en hbo projectmatig te koppelen. Jurgen meent dat qua wet- en regelgeving het voor de hogescholen veel makkelijker zou moeten zijn om met het werkveld verbindingen te zoeken. ‘Ons kwalificatiedossier is veel strakker geformuleerd. Ze moeten echt in beweging komen. In het kader van de doorstroming van studenten willen wij de samenwerking heel graag aangaan. Die flexibiliteit komt uiteindelijk het onderwijs en de studenten ten goede. Het heeft er alle schijn van dat sommige hogescholen die noodzaak minder voelen, toch zou het voor de studenten een goede zaak zijn’, meent hij.

‘Werkwijze lectoraat biedt onderwijs kans zich te profileren’

Interview met Petra Bartelds

Directiesecretaris regio Hardenberg Alfa-college en voormalig kenniskringlid lectoraat regio Drenthe/Noordoost-Overijssel

Niet alleen het onderwijs is sterk veranderd mede dankzij het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie, ook persoonlijk heeft Petra Bartelds heeft zich hierin volop ontwikkeld. ‘Het idee van co-makship, waarbij onderwijs echt samen met het werkveld vorm en inhoud krijgt, zat nog niet in onze cultuur en denken. Het bewust gezamenlijk optrekken om het leren vorm te geven stond in 2009 nog in de kinderschoenen.’ Inmiddels maakt die aanpak deel uit van haar DNA, net als bij het Alfa-college locatie Hardenberg. ‘Het is bijna vanzelfsprekend dat we zo werken.’

De eerste contouren van contextrijk leren tekenden zich al wel af, maar de methodiek van het lectoraat gaf handen en voeten aan de intenties om studenten meer in de praktijk op te leiden. ‘Niet alleen een opdracht of een stage uitvoeren, maar werkelijk docenten en werkveld wederzijds betrekken bij de leerinhoud. Ik was toen actief als beleidsadviseur binnen Alfa-college in Hardenberg en had een vrije rol.’ Als kenniskringlid en buddy van Anna Veeneman schreef ze mee aan de aanvraag bij het Regionaal Investeringsfonds voor het project Regionaal Co-makship, waarbij studenten aan reële opdrachten uit het werkveld werkten. ‘Voor beide partijen was deze manier van werken een win-win situatie. Onze locatie en het onderwijs dat wij bieden, kon zich in de regio zo veel sterker profileren.’

‘Onze locatie en het onderwijs dat wij bieden, kon zich in de regio zo veel sterker profileren.’

Haar deelname aan het lectoraat gaf haar energie en ideeën om de aanvraag van subsidies en projectgelden te koppelen aan onderwijsverandering en innovaties die het werkveld goed kon gebruiken. ‘We hebben in Hardenberg erg ons best gedaan om ons als onderwijsinstelling anders te positioneren en onze maatschappelijke rol meer vorm en inhoud te geven. Zo greep Petra bijvoorbeeld een leaderaanvraag gericht op plattelandsontwikkeling aan om het project ICT Connect op te tuigen. ‘Wij hoorden uit het werkveld veelvuldig de klacht dat onze studenten met verouderde kennis afstudeerden. Dat kwam mede doordat wij goede docenten niet wisten vast te houden. Die verloren we aan het hbo of aan het bedrijfsleven, terwijl er juist een grote vraag is naar goed opgeleide studenten vanwege een tekort op de arbeidsmarkt.’

‘Wij hoorden uit het werkveld veelvuldig de klacht dat onze studenten met verouderde kennis afstudeerden.’

Door met enkele ICT-bedrijven de krachten te bundelen is het onderwijs gezamenlijk vorm gegeven waarbij het werkveld ervaren medewerkers

detacheert. ‘Dankzij zo’n gesubsidieerd traject krijgt het onderwijs meer focus, er is een gezamenlijk doel en belang. Door het curriculum met elkaar in te richten verbetert het onderwijs en de kans op werk. Op zo’n manier binnen en buiten met elkaar verbinden, had ik niet zo gekund zonder het lectoraat. Die aanpak en dat gedachtegoed heeft bij mij definitief een luikje opengezet.’

Petra laat zich in haar denken en werkwijze niet meer snel ontmoedigen. ‘Als je eenmaal dit spoor bent opgegaan zie je heel veel kansen en mogelijkheden. Je zoekt en past er een mouw aan.’ Ze noemt als voorbeeld het startershuis Doen dat reguliere starters en studenten de

mogelijkheid biedt om samen een startende onderneming te beginnen. Binnen zorg en welzijn is voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt een project opgezet waarbij zij na een minitraining als vrijwilliger aan de slag kunnen.

‘We leren de basisvaardigheden en sommigen van hen besluiten daarna door te gaan met de scholing. Zo verzinnen we elke keer iets op maat passend bij de vraag of de kans van de regio. Niet het geld is daarbij leidend, maar de wens om bij te dragen aan een sterke regio en het onderwijs beter te maken. Het leven lang ontwikkelen en de flexibilisering van het onderwijs dat nu hoog op de agenda staat bij de overheid, bieden ook veel kansen.’

‘Hospitality is een heel versnipperd werkveld dat vooral in ‘handjes’ denkt en in oplossingen op korte termijn.’

De andere positie en rol ten aanzien van het bedrijfsleven uit zich in de aangegane partnerschappen. Co-makship is daarbij het sleutelwoord. Zorg, welzijn, techniek, ict, maar ook recreatie, toerisme en horeca kunnen hiervan profiteren. ‘Hospitality is een heel versnipperd werkveld dat vooral in ‘handjes’ denkt en in oplossingen op korte termijn. Met bijvoorbeeld de SLIM-regeling liggen daar kansen om voor hen een passend onderwijsaanbod te ontwikkelen. Wij kunnen als Alfa-college met hen een gezamenlijke aanvraag indienen en zo de sector verder helpen. Zij moeten iets met de scholing van hun personeel doen en wij kunnen onderwijs verzorgen. Daarbij is toerisme een speerpunt van de gemeente. Dan gaan de radertjes rollen ook al is het strikt genomen niet mijn rol, het kan uitmonden in onderwijsverbetering.’ Voor zo’n uitdaging schrikt Petra niet terug.

‘Het is uitdagend, iets nieuws, ook al betekent het extra werk en gedoe.’

‘Het is uitdagend, iets nieuws, ook al betekent het extra werk en gedoe. Helaas zijn de subsidietrajecten die de overheid verzint en de verantwoording die erbij komt kijken vaak veel te ingewikkeld. Dat schrikt ondernemers echt af.’ Elke situatie of project vraagt om een eigen afbakening van rollen, inbreng en verantwoordelijkheden. Ook dat is een inzicht uit het lectoraat. ‘In onze regio zoeken we echt de grenzen van onze mogelijkheden op om verbindingen aan te gaan met partners buiten onze onderwijsorganisatie en ook schotten tussen opleidingen waar mogelijk te slechten. Het is een manier van kijken naar onze omgeving geworden.’

Wat tien jaar geleden nog ondenkbaar was, is voor Petra inmiddels heel gewoon. ‘Mijn rol is om initiatieven en projecten vorm te geven, aanvragen en verantwoordingen te schrijven en comakship aan te wakkeren als manier om het onderwijs beter en toekomstbestendig te maken.’ Hoewel Hardenberg in een krimpregio ligt, groeit het Alfa-college daar. ‘Onze rendementscijfers zijn goed en de tevredenheid van studenten ook, dat komt mede door hoe wij relevant en praktijkgericht onderwijs bieden. Behoeft aan leren blijft er altijd. Daarom moeten wij ook werkplek gerelateerd onderwijs vorm geven. Daar is altijd behoefte aan.’

Nu het lectoraat als overkoepelende en verbindende factor tussen de vestigingen van het Alfa-college en andere onderwijsorganisaties in Noord-Nederland wegvalt, is het zaak na te denken hoe die uitwisseling van kennis en ervaringen gestalte te geven. ‘We moeten creatief nadenken hoe we ervoor zorgen dat niet het toeval bepaalt of je wel of niet gebruik maakt van een regeling waarvan onderwijs en werkveld samen de vruchten kunnen plukken. In Hardenberg hebben we geen koninkjes in eigen koninkrijk. Iedereen kent elkaars werkerrein zodat we kansen benutten om elkaar in crossovers te

versterken. Dat makkelijk kunnen schakelen moet organisatorisch verankerd zijn. De valkuil is dat elke organisatie helemaal in zijn eigen kleine gebied opgaat, terwijl de kracht is om samen kennis te delen.’

Het zou volgens Petra jammer zijn als de mogelijkheid tot sparren zou verdwijnen met het opheffen van het lectoraat. ‘Er is een grote behoefte aan wendbaar en flexibel vakmanschap. Door gezamenlijk met het bedrijfsleven en andere partners projecten op te pakken, dwing je jezelf focus aan te brengen in het soort onderwijs dat je biedt en kleur te bekennen. Het geeft je smoel. Bedrijven, maatschappelijke organisaties en gemeenten zien de meerwaarde daarvan. Onderwijs bestaat al lang niet meer uit suf achter boekjes zitten leren.’

‘Er is een grote behoefte aan wendbaar en flexibel vakmanschap. Door gezamenlijk met het bedrijfsleven en andere partners projecten op te pakken, dwing je jezelf focus aan te brengen in het soort onderwijs dat je biedt en kleur te bekennen.’

Petra constateert dat het lectoraat absoluut helpend is geweest om in locatie Hardenberg de nieuwe manier van onderwijs in de praktijk inhoud te geven. ‘Het is onze manier van werken geworden. Ik hoor wel vaker om me heen dat wij daarin inmiddels redelijk voorop lopen.’

‘Het is de kunst om de chaos te leren omarmen’

Interview met Diana Leigh

Programmamanager Verbindingseenheid Service Economy NHL Stenden en gast kenniskringlid lectoraat regio Friesland

Voor studenten is het noodzakelijk over de schotten van hun eigen opleiding heen te kunnen kijken en samen te werken met andere disciplines. Het vereist andersoortige vaardigheden en een coöperatieve houding die kan worden aangeleerd in tastbare projecten met het werkveld. Als programmamanager Service Economy bij NHL Stenden Hogeschool acteert Diana Leigh op het snijpunt van verschillende opleidingen en academies. ‘Het ontwikkelen van nieuwe lerende netwerken, ze vorm en structuur geven, is essentieel in mijn werk.’

Diana Leigh verontschuldigt zich als ze aanschuift voor het gesprek. Ze is een paar minuten later dan afgesproken. Op de weg van haar kantoor naar een ander gebouw van NHL Stenden kwam ze een paar keer collega's tegen die haar aanspraken. Het is de start van het nieuwe jaar en voor iemand met veel connecties binnen en buiten de hogeschool een hoogtijdag. Handen worden geschud, praatjes gemaakt en afspraken bevestigd. Het netwerken hoort bij haar rol als programmamanager. Het helpt vorm en inhoud te geven aan het multidisciplinaire leren.

‘We leven niet langer in een verzuilde maatschappij. In het werk komt van alles op je pad. Je moet kunnen samenwerken met mensen uit de ICT, het sociale domein, de dienstensector of techniek. Studenten moeten meer kunnen dan hun eigen vakgebied.’

Een grondslag van het nieuwe leren is voor Diana dat de studenten als zij afstuderen over de vaardigheid beschikken om multidisciplinair te kunnen denken en werken. ‘We leven niet langer in een verzuilde maatschappij. In het werk komt van alles op je pad. Je moet kunnen samenwerken met mensen uit de ICT, het sociale domein, de dienstensector of techniek. Studenten moeten meer kunnen dan hun eigen vakgebied. Mijn ervaring met het werkveld is dat er steeds meer vraag is naar mensen

met brede vaardigheden en dat de attitude belangrijker is dan vakkennis. Die verandert snel en kun je op heel andere manieren aanleren.’

‘Mijn ervaring met het werkveld is dat er steeds meer vraag is naar mensen met brede vaardigheden en dat de attitude belangrijker is dan vakkennis. Die verandert snel en kun je op heel andere manieren aanleren.’

Als kenniskringlid van het lectoraat Duurzame Innovatie in de Regionale Kenniseconomie heeft Diana veel opgestoken over hoe multidisciplinaire samenwerking tussen onderwijs en werkveld gestalte kan krijgen. Samen met Lector Peter Joore en in nauw overleg met programmamanagers van andere academies innen NHL Stenden heeft zij een aanvraag ingediend bij het Comeniusprogramma dat zich richt op onderwijsinnovatie. Het gedachtegoed van het lectoraat is volgens haar behulpzaam geweest bij het schrijven van de aanvraag getiteld ‘Creating future proof learning.’ Het project neemt de onderwijsmethodiek Design Based Education als vertrekpunt om in binnen- en buitenland dwarsverbanden tussen opleidingen en werkveld te leggen en zo innovatieve vormen van leren te verkennen. De programmamanagers van de zwaartepunten Vital Regions, Smart Sustainable Industries en Service Economy brengen hun eigen netwerken in en koppelen die aan de netwerken van de

buitenlandse sites in Port Alfred en Bali. In Zuid-Afrika richt het project zich op het verbeteren van het watermanagement in de gastvrijheidsindustrie en op Bali richten studenten en docenten zich op het aanpakken van de vervuiling van kuststrook en zee door rondrijvend plastic.

‘Alleen door samen te werken kunnen zulke uitdagende problemen worden opgelost’,

‘Alleen door samen te werken kunnen zulke uitdagende problemen worden opgelost’, constateert Diana. ‘We voegen netwerken samen en creëren nieuwe netwerken om de uitdagingen van de 21ste eeuw het hoofd te leren bieden. Je kunt alleen maar verbindingen maken als er wederzijds begrip en vertrouwen is, daarvoor is het essentieel dat je elkaars taal leert spreken en je kunt inleven in elkaars perspectief. Verbindingskracht kan alleen ontstaan als je de partners of teamleden echt begrijpt.’

Startende netwerken hebben een eigen dynamiek, die niet te voorspellen is en juist daarom is het een leerzaam proces, verwacht de programmamanager. ‘Het is de kunst om de chaos te omarmen. Een lerend organisme moet je deels zijn eigen gang laten gaan en de energie die ontstaat door de samenwerking en interactie volgen. Voor een deel verloopt het leren via uitgesloten paden, maar er zullen ongetwijfeld ook nieuwe verbindingen ontstaan.’

Diana verwacht dat het project Creating future proof learning de academiestructuur binnen NHL Stenden helpt te ontzuilen. ‘Het is belangrijk iets meer ‘chaos’ en ruimte binnen de curricula van de verschillende opleidingen te creëren. De leeruitkomsten moeten vaststaan, maar hoe ze te bereiken mag wat mij betreft veel flexibeler worden ingericht. Op dit moment zitten de opleidingseisen voor het hbo behoorlijk dichtgetimmerd. Het is te statisch.’

‘Het is belangrijk iets meer ‘chaos’ en ruimte binnen de curricula van de verschillende opleidingen te creëren.’

Een kenmerk van leren is juist dat het stroomt, zich ontwikkelt, groeit en verandert. ‘Voor het slagen van Design Based Education is multidisciplinair kunnen werken een vereiste’, aldus de programmamanager. Ze voelt zich prettig in haar rol als leidende verbinder. Een dergelijke convener - een benaming die Etienne Wenger en Maarten de Laat in hun theorie over lerende netwerken in wisselende praktijklandschappen hanteren - fungeert als een spin in het web. ‘Ik initieer projecten, daarna trekken de betrokkenen de kar. In een lerend netwerk staat de uitkomst niet van te voren vast. Dat is het mooie ervan, zo ontstaan de meeste innovaties.’

‘Lectoraat toonde hoe een prettige leer- en werkomgeving er uit kon zien’

Interview met Eva Janssen

Docent Leisure & Tourism NHL Stenden en voormalig kenniskringlid regio Friesland

Het bleek een reddingsboei. De aanstelling als Recoma-coördinator voor het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie kwam precies op tijd voor Eva Janssen. Al jaren worstelde ze met haar docentschap bij de opleiding Leisure Management aan Stenden Hogeschool. Ze vond het maar een eenzaam bestaan. Het lectoraat toonde dat het anders kon.

Om maar met de deur in huis te vallen vertelt Eva dat ze bij Leisure Management, waar ze al sinds 2003 werkzaam was, al een tijd niet lekker in haar vel zat. ‘Het was niet het lesgeven, maar vooral de omgang als team. De verwachtingen van elkaar en hoe je moet functioneren.’ Ze was nog jong toen ze in Leeuwarden een baan kreeg en wist niet beter. ‘Ik had het gevoel dat dit het was, dat het kennelijk zo hoorde en werkte.’

‘Ik had het gevoel dat dit het was, dat het kennelijk zo hoorde en werkte.’

De docenten hingen voor haar gevoel als los zand aan elkaar. Het waren eilandjes die onafhankelijk van elkaar opereerden.

Ze dacht dat ze er alleen voor stond, raakte overwerkt en nam een tijdje afstand. Eva: ‘Ik had geen antwoord hoe het anders moest, wel dat ik het docentschap op deze manier niet prettig vond.’ Ze was net weer begonnen, toen in 2013 de vraag kwam of zij wat voelde voor de functie van coördinator voor het Recomalab, een project van het lectoraat. ‘De kennismaking was fijn. Er werd verteld dat het niet erg was als iets niet lukte,

dat mislukking onderdeel uitmaakte van de werkwijze. Dat ik niet getrouwd was met het lectoraat als ik ‘ja’ zei en altijd weer afscheid kon nemen.’ Die relativiserende insteek voelde direct goed. Haar functie hield in dat zij studenten uit het onderwijs zou moeten koppelen aan bedrijven en ondernemers. ‘Ik kwam er net in de opstartfase bij, dus het was nieuw voor iedereen. Geen gespreid bedje.’

‘Ik had geen antwoord hoe het anders moest, wel dat ik het docentschap op deze manier niet prettig vond.’

Eva schoof aan in de pas gevormde multidisciplinaire kenniskring (mdk). Het was een openbaring. Ik dacht: ‘kan het ook zo’. Er was tijd om met elkaar te zitten en te praten over hoe je het project wilde aanpakken. Was er een bijeenkomst met ondernemers dan bespraken we hoe het was gegaan, wat er gebeurde en wat we daarvan konden leren.’

Ik dacht: ‘kan het ook zo’. Er was tijd om met elkaar te zitten en te praten over hoe je het project wilde aanpakken.’

Die openheid, rust en tijd voor reflectie was precies wat ze had gemist binnen het team van Leisure management. ‘Daar moest alles snel, snel. Er was geen tijd om terug te kijken.’ Hollen en weinig stilstaan.

In 2017 nam ze afscheid van de kenniskring en haar werk als coördinator. ‘Mijn tijd daar maakte mij duidelijk wat ik in het team van de opleiding miste.’ De timing van het aan- en afhaken bij het lectoraat was voor haar perfect. ‘Ik heb veel aan de methodiek van het lectoraat gehad. Hoe je mensen verbindt en interesseert en hoe je een prettige leer- en werkomgeving creëert.’

‘Op het moment dat zij weer terugkeerde was de opleiding volop in transitie. Na de fusie met NHL omarmde Leisure Management als een van de eersten Design Based Education als methodiek in het onderwijscurriculum. ‘Wij zijn daarin vooruitstrevend.’

Het doet Eva goed dat de hele hogeschool door de introductie van DBE in de richting beweegt van de methodiek van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. ‘Veel van wat we nu ontwikkelen als team, deden we al binnen het lectoraat’, constateert ze. Er is meer tijd en aandacht voor samenwerking, om te leren van ervaringen en de wetenschap dat uitproberen hoort bij het leren. ‘Dat is precies waar lector Ineke Delies altijd op hamerde. Het is wat het is en leer daarvan.’ Die houding maakt het makkelijker om nieuwe dingen uit te proberen. ‘Als collega’s helpen we elkaar beter. We geven tegenwoordig ook altijd met z’n tweeën les aan een groep. Dat maakt het reflecteren veel makkelijker.’ De verandering in de werkwijze, maakt dat Eva het enorm naar haar zin heeft. ‘Ik hoef nu niet meer weg’, verzekert ze. In de jaren dat zij bij het lectoraat werkzaam was, probeerde ze het team de aanpak wel eens uit te leggen. Die werd als niet realistisch beschouwd.

‘Nu ze zelf op deze manier werken, snappen ze het veel beter. Kennelijk is het een methodiek die je zelf moet ervaren.’

‘Nu ze zelf op deze manier werken, snappen ze het veel beter. Kennelijk is het een methodiek die je zelf moet ervaren.’ Eva merkt dat ze haar opgedane kennis uit het lectoraat geregeld toepast binnen het team. ‘Als ze te snel willen, sta ik even op de rem en als iemand vindt dat iets niet kan omdat je niet weet hoe het uitpakt, vertel ik dat juist het uitproberen nieuwe mogelijkheden biedt.’

‘Als ze te snel willen, sta ik even op de rem en als iemand vindt dat iets niet kan omdat je niet weet hoe het uitpakt, vertel ik dat juist het uitproberen nieuwe mogelijkheden biedt.’

De cultuur binnen Leisure Management is ten positieve veranderd, nu is het zaak een tweede aspect van de aanpak van het lectoraat uit te voeren: de relatie met externe partners. Eva: ‘Dat moet vastere vorm krijgen. De studenten moeten meer van binnen naar buiten de school leerervaring opdoen.’ Die stap moet gezet worden om de methodiek Design Based Education tot haar recht te laten komen. Het is de bedoeling de bestaande relaties met het werkveld nog hechter vorm te geven in het curriculum. Zodat er een doorlopende leerlijn is vanaf het eerste tot het vierde jaar. ‘Daar willen we echt naartoe. De samenwerking met partners kan beter.’ Ze maakt zich geen illusies. Onderwijs geven is vooral uitproberen, inspelen op nieuwe ontwikkelingen en veranderende didactische inzichten. ‘De cultuurverandering binnen Leisure Management blijft werk in uitvoering’, beaamt Eva. Als er iets is wat ze heeft geleerd binnen het lectoraat van Ineke Delies, dan is het dat wel. Al doende leren. ‘Het is vooral de manier van werken onderling die mij heeft geïnspireerd.’

‘Toerisme Collectief Fryslân borduurt voort op gedachtegoed lectoraat’

Interview met Giso van Houte
Docent Leisure & Tourism NHL Stenden

Het Toerisme Collectief Fryslân (TCF) neemt vorm aan. Het voornemen de samenwerking tussen werkveld en opleidingen van mbo en hbo stevig te funderen is onwrikbaar. De wens om bedrijven en onderwijs nadrukkelijker met elkaar te verbinden is volgens Giso van Houte, docent Tourism Management en bij NHL Stenden hogeschool coördinator TCF, een krachtige beweging in onderwijsland. ‘Het gedachtegoed van het lectoraat sluit daar heel goed bij aan.’

Daarmee is het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie een van de dragers van de koppeling van mbo en hbo aan bedrijven en organisaties uit het werkveld. Het is momenteel met name de opleiding Tourism Management die aanhaakt bij het door de provincie Fryslân en het Friese beroepsonderwijs geïnitieerde platform. Vooral omdat de onderwijsorganisaties zich bestuurlijk hebben verbonden aan het initiatief, verwacht Giso dat de aanpak stevig wortelt in de deelnemende opleidingen. ‘We willen eigenlijk alle studenten van de opleiding Tourism Management op deze manier verbinden met toeristische bedrijven.’

‘Om de koppeling tussen onderwijs en werkveld goed te laten slagen, heb je meer onderdelen van de organisatie nodig. Dat gebeurt nu.’

‘Het doel van TCF om studenten te laten participeren in bedrijven waar zij aan opdrachten werken of toegepast onderzoek uitvoeren, krijgt volgens Giso veel bijval. Zijn indruk is dat het lectoraat een dergelijke brede betrokkenheid in elk geval binnen NHL Stenden ontbeerde en daardoor in slagkracht beperkt bleef.

‘Om de koppeling tussen onderwijs en werkveld goed te laten slagen, heb je meer onderdelen van de organisatie nodig. Dat gebeurt nu.’ De projectcoördinator erkent dat TCF nog maar aan het begin staat.

‘We zijn volop bezig het een plek te geven in het onderwijs.’ De eerste studentengroepen hebben inmiddels vanuit het platform opdrachten uitgevoerd, zoals voor een ondernemer die met een Venetiaanse gondel in de Leeuwarder Grachten rondvaarten verzorgt. ‘Die had tijdens Culturele Hoofdstad 2018 een topjaar, maar dat zakte daarna behoorlijk in. De studenten hebben hem tips gegeven.’

‘Waar het bij het lectoraat om draaide is dat je connecties aangaat. Dat willen wij ook.’

Het is vooral zaak de vaak kortstondige relaties met bedrijven om te vormen tot vastere verbindingen. ‘Waar het bij het lectoraat om draaide is dat je connecties aangaat. Dat willen wij ook. Het is de bedoeling dat op verschillende momenten in het curriculum studenten opdrachten uitvoeren voor de toeristisch-recreatieve bedrijven.’ Voor Giso is het essentieel de samenwerking met het mbo handen en voeten te geven. ‘Die verbinding wil ik zo sterk mogelijk houden.’ Met Annelies Mevis van het Friesland College vormt hij een goede tandem. ‘Studenten zullen ook later in het werk met collega’s uit

hbo en mbo samenwerken. Ook voor de doorstroming van mbo’ers naar het hbo is het goed.’

Praktisch stuit hij op de nodige belemmeringen, zoals de roosters van begeleidende docenten of de studenten die niet overeenkomen. Hij onderzoekt met zijn collega in het mbo of het mogelijk is vaste dagen of dagdelen vrij te roosteren voor het projectonderwijs. ‘Omdat we het binnen de hele opleiding willen realiseren en het dus daarmee echt volume krijgt, zijn de uitdagingen ook groter’, meent Giso. ‘De fase van ontkiemen is voorbij, nu moet het gras echt gaan groeien.’ De schaalgrootte maakt dat de implementatie niet zomaar van de ene op de andere dag geregeld is.

‘Bij zo’n onderwijsaanpak hoort ook dat sommige projecten niet goed gaan

lopen. Dat is spannend, hoe je daar mee omgaat en vorm aan geeft.’ Zo zullen bedrijven er aan moeten wennen dat zij met de inzet van studenten geen geoliede machine kunnen verwachten die pasklare oplossingen biedt. ‘Studenten moeten ervan mogen leren. Ik zie deze vorm van leren in en met de praktijk echt als een verrijking van het onderwijs. In het verleden kregen de eerste- en tweedejaars studenten vaak gefingeerde projecten, nu is het echt.’

Momenteel zijn tien tot vijftien studenten van Tourism Management betrokken bij een project uit de koker van TCF, dat moeten in de beleving van Giso alle 150 studenten van de opleiding worden. Vanuit het mbo is het al gelukt zeventig studenten aan het toerisme collectief te koppelen. ‘De mbo’ers krijgen strakkere begeleiding vanuit het onderwijs, daardoor doen zij het relatief beter. Het aardige is dat het voor onze studenten een prikkel is ook aan de gang te gaan.’ Zo kunnen mbo en hbo elkaar naar een hoger niveau tillen en is de opdrachtgever spekkoper met adviezen en oplossingen voor de bedrijfsvoering die anders buiten beeld bleven. ‘Het is nuttig al vroeg in de opleidingen onderwijs en werkveld te koppelen.’ Het Toerisme Collectief Fryslân maakt volgens Giso mogelijk waar het bij Design Based Education om draait.

‘In overleg met belanghebbenden oplossingen voor problemen aandragen. Dat is volgens mij de mooiste vorm van DBE. Met simulaties kun je zo’n leeropbrengst niet evenaren.’

‘In overleg met belanghebbenden oplossingen voor problemen aandragen. Dat is volgens mij de mooiste vorm van DBE. Met simulaties kun je zo’n leeropbrengst niet evenaren.’ Zelf heeft hij nooit in de kenniskring van het lectoraat meegedraaid, toch heeft hij zich door verschillende gesprekken met lector Delies laten inspireren. ‘Soms hebben ideeën vele vaders, zij is de eerste geweest die het oppakte.’

‘Een sneller veranderende wereld verlangt ander type onderwijs’

Interview met Kris Tuinier

Directeur Academie Sport & Bewegen Hanzehogeschool

Op bestuurlijk niveau bestaat er bij hogescholen en het middelbaar beroepsonderwijs geen twijfel aan de noodzaak het onderwijs op een andere leest te schoeien. De Hanzehogeschool onderkent in haar onderwijsvisie al jaren dat de wereld steeds sneller verandert. Om studenten beter voor te bereiden op de toenemende complexiteit en de noodzaak multidisciplinair te kunnen werken, gingen alle opleidingen innovatiewerkplaatsen inrichten. Op dat vlak is er veel gebeurt en bereikt, vertelt directeur Kris Tuinier van het Instituut voor Sportstudies. ‘Gelijktijdig ervaren we ook hoe weerbarstig de praktijk is. We zijn er nog lang niet.’

Vanaf 2015 heeft de Hanzehogeschool met veel elan de werkplaatsen met externe partners opgezet. De intentie is dat elke student tijdens zijn opleiding zich minimaal een keer in de innovatiewerkplaats bezighoudt met een complexe vraag uit het werkveld. De ingewikkelde vraagstelling moet multidisciplinair van aard zijn, een van de vele lectoraten dient inhoudelijk betrokken te zijn bij de onderzoeksvraag en idealiter zouden er meerdere opleidingen aan het project mee moeten doen. Kris somt de uitgangspunten moeiteloos op. Hij kan de intenties dromen, gelooft er ook in, maar ervaart dat de uitvoering een proces van vallen en opstaan is.

‘Anders dan vroeger wordt er nu een mix van traditionele en trendsporten aangeboden en zijn programma’s breed van aard.’

De doelstellingen sluiten naadloos aan bij die van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. Ook hier is cocreatie een centraal begrip, evenals het streven naar cross-overs en waar mogelijk de samenwerking tussen hbo en mbo. Nu bij Noorderpoort en Alfa-college de opleiding sport weer terug is, trekt het Instituut voor Sportstudies weer nauw op met de ROC’s in Groningen. ‘Anders dan vroeger wordt er nu een mix van traditionele en

trendsporten aangeboden en zijn programma’s breed van aard. Beweging en gezondheid en vitaliteit staan tegenwoordig centraal en dat haakt mooi aan bij het lectoraat Praktijkgerichte Sportwetenschap van Hanzehogeschool. Rond de Euroborg werken Noorderpoort, de gemeente en bewoners volop samen aan de inrichting van het gebied. Een Europees project van het lectoraat praktijkgerichte wetenschap. Studenten van opleidingen voedingsleer & diëtik, toegepaste psychologie, sportmanagement en de master Healthy Ageing Professional onderzoeken de mogelijkheden en geven advies. ‘Een mooi voorbeeld hoe verschillende bloedgroepen met elkaar aan een project werken’, constateert Kris. Dit project maakt duidelijk hoe belangrijk het is dat er niet alleen bestuurlijke overeenstemming aan ten grondslag ligt, maar ook dat de omgeving betrokken is.

‘Als er geen draagvlak is bij de beslissers gaat het niks worden, zij moeten de voorwaarden van samenwerking faciliteren’

De directeur gelooft dat de gezochte samenwerking tussen werkveld, onderwijs en overheden in het onderwijs het best gedijs als er een evenwicht bestaat tussen ‘top down’ en ‘bottom up’. ‘Als er geen draagvlak is bij de beslissers gaat het niks worden, zij moeten de voorwaarden van samenwerking faciliteren. Maar als bestuurders van bovenaf de uitwerking gaan invullen, gaat het gegarandeerd ook mis. In zulke projecten heb je het over vertrouwen in elkaar, daar moeten bestuurders ver vandaan blijven.’ Het is aan de betrokken docenten, studenten, werkveld en burgers om daar invulling aan te geven. ‘Wij doen daar veel ervaring mee op.’

‘De bedoeling is juist in een complexe leeromgeving langdurig aan de slag te gaan en studenten te laten ervaren dat ze fouten mogen maken, dat ze daarvan leren.’

Vast staat de hetgeen in de onderwijsvisie van Hanzehogeschool is neergeschreven makkelijker gezegd is dan gedaan. ‘Dat alle studenten in een innovatiewerkplaats met een concrete en complexe opdracht uit de praktijk aan de slag moeten is buitengewoon ambitieus. Op dit moment lukt dat niet met alle studenten.’ Sportstudies heeft daar een draai aan gegeven door tijdens de introductie eerstejaars een week lang kennis te laten maken met alle vijf innovatiewerkplaatsen die onder het instituut vallen. Kris realiseert zich dat die oplossing niet strookt met de eigenlijke intenties van het innovatieve leren. ‘De bedoeling is juist in een complexe leeromgeving langdurig aan de slag te gaan en studenten te laten ervaren dat ze fouten mogen maken, dat ze daarvan leren.’ Het aantal beschikbare plaatsen gekoppeld aan projecten is echter te gering om die bedoelingen waar te maken. Daarbij komt dat er relatief weinig docent-onderzoekers zijn die op dit moment vorm aan zo’n complexe leeromgeving kunnen geven. ‘Zij zijn niet opgeleid om met zulke onzekerheden om te gaan. Docenten zijn van oudsher er goed in om anderen te leren hoe de wereld en het beroep in elkaar zit, als Hanzehogeschool doen we dat al ruim 220 jaar. Samen op zoek gaan naar antwoorden, met vallen en opstaan, vraagt om heel andere competenties.’

De vraag wat de meest ideale schaal is voor de projecten waarbij met partners langdurig aan maatschappelijke vraagstukken wordt gewerkt, stelt Kris voor een dilemma. ‘Dat is heel ingewikkeld. De zogenaamde ‘living labs’ richten zich erop kinderen en ouderen te bereiken om hen meer te laten bewegen. Het zijn allemaal losse initiatieven, misschien is de kleinschaligheid juist hun kracht, anderzijds is de reikwijdte groter als ze opschalen.’ Ook de studenten dienen een grote betrokkenheid te voelen en ervaren als ze in de praktijk aan de slag gaan. ‘Er past een intrinsieke motivatie bij, het gaat niet om geld verdienen of dat het uitzicht biedt op een baan. Je doet het omdat je er in gelooft.’ Een geoliede machine past daar niet bij.

Zoals gezegd het verlangt nogal wat van de kwaliteiten en vaardigheden van docenten om in een innovatiewerkplaats ‘een soort drijfzand’ proces te begeleiden. ‘Zij gaan samen met studenten en werkveld op zoek naar antwoorden.’ Het Instituut voor Sportstudies werkt met de methodiek van de Community of Practice (CoP) en community of learners om meer grip te krijgen op de weerbarstige werkelijkheid. ‘We hopen daardoor meer expertise op deze terreinen op te bouwen. Er zijn binnen Hanzehogeschool inmiddels drie lectoraten die zich met onderwijsinnovatie bezighouden’, aldus Kris. Tot nog toe blijkt de opgebouwde kennis op basis van de praktijkervaring met innovatiewerkplaatsen moeilijk overdraagbaar. De lectoraten moeten daar op termijn meer handen en voeten aan geven. Welke gereedschappen zijn nodig om de innovatiewerkplaatsen en projecten met het werkveld goed te begeleiden.

Kris benadrukt dat het niet alleen een vraag is die raakt aan de kwaliteit van de docenten, maar ook aan de inrichting van het onderwijs. ‘Intern hebben we veel moeite om het goed te organiseren. Er is sprake van een professionele bureaucratie die voor onrust in het systeem zorgt. De structuur is niet op het multidisciplinair werken en opleiden afgestemd. Binnen Hanze bestaan er achttien schools, het is al heel moeilijk de docentenroosters op elkaar af te stemmen. Wat er wel gebeurt is vaak op persoonlijke titel, een beetje houtje-touwtje.’

Financiën en tevredenheid van docenten en studenten zijn volgens Kris een sterkere drijfveer bij directies in de beoordeling dan wat maatschappelijk

relevant onderwijs oplevert. Toch ziet hij wel aanzetten die hoop op verbetering bieden, zoals de lectoraten gericht op leren in de leeromgeving en wederkerigheid in leernetwerken. ‘Vast staat dat wij praktijkgericht onderzoek niet vanuit een ivoren toren kunnen bedrijven. We moeten met het werkveld en de samenleving aan de slag met de maatschappelijk relevante vraagstukken. Daar zijn nu eenmaal geen makkelijke antwoorden op te geven. Als we er in slagen studenten daarin mee te nemen is de gedachte dat wij hen beter op de toekomst van hun beroep voorbereiden.’

‘We moeten met het werkveld en de samenleving aan de slag met de maatschappelijk relevante vraagstukken. Daar zijn nu eenmaal geen makkelijke antwoorden op te geven.’

Doel is dat studenten door de leerervaring in de praktijk beter in staat zijn informatiebronnen te wegen. Enerzijds hoeft wetenschappelijk bewijs niet altijd leidend te zijn voor een casus, anderzijds heeft de opdrachtgever ook niet altijd gelijk met zijn of haar aannames. Die weging van feiten en ervaringen en de complexiteit van het samenwerken met meerdere partners vormen een waardevolle leerschool. Het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie heeft op dat vlak volgens Kris het nodige aan belangrijke inzichten opgeleverd. ‘Kenniskringleden die vanuit Sportstudies meewerkten aan het lectoraat zijn uitgegroeid tot pleitbezorgers van de aanpak. Als zij waarde toekennen aan de opbrengst, dan is dat voor mij een belangrijke indicatie.’ Zelf was hij onder de indruk van een grafiek op basis van onderzoek onder deelnemers van het lectoraat dat de sterkte van een lerend netwerk toonde. Er was een nulmeting gedaan en gedurende de looptijd nog eens een meting. ‘Hoe hechter de onderlinge relatie was, hoe sterker het netwerk. Dat was voor mij een eyeopener.’

‘Ik ben iemand die het liefst voor in de bus zit’

Interview met Harold Hofenk

Projectleider Sportstudies Hanzehogeschool en kenniskringlid lectoraat regio Groningen

Doortastend, energiek en enthousiast. Het zijn een paar indrukken die blijven hangen tijdens een gesprek met projectleider Harold Hofenk van het Instituut voor Sportstudies van de Hanze Hogeschool. Een snelle denker ook, iemand die vooruit wil. Geen volger maar een pionier. ‘Ik ben iemand die het liefst voor in de bus zit’, beaamt hij. Voor hem voelt de deelname aan het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie als een plek op de eerste rang.

Harold schetst zichzelf als iemand met een brede interesse, die het liefst aan de randen van het onderwijs opereert. Daar waar raakvlakken met andere vakgebieden optreden. Op plekken waar het niet alleen gaat over specifieke vakinhoud, maar oog is voor andere leerprocessen en maatschappelijke relevantie. Na zijn afstuderen aan de Academie Lichamelijke Opvoeding volgde een studie sociologie en tien jaar later een Leergang Verandermanagement.

‘Het oude onderwijs leunde op het behaviorisme, er is een paradigmashift aan de gang waarbij we ons veel meer laten inspireren door het sociaalconstructivisme.’

In een paar woorden schetst hij de transitie waarin het beroepsonderwijs zich bevindt. ‘Het oude onderwijs leunde op het behaviorisme, er is een paradigmashift aan de gang waarbij we ons veel meer laten inspireren door het sociaalconstructivisme. Daarin leer je samen met elkaar en doen studenten in een betekenisvolle context kennis en ervaring op. Van een lokaal van negen bij negen meter met dertig stoeltjes zetten we de stap naar engaged learning.’

De leidende gedachte is om meer en beter aan te sluiten bij vraagstukken uit de beroepspraktijk om die in een samenspel tussen docenten, studenten en opdrachtgever - dat kan een ondernemer of een maatschappelijke organisatie zijn - op te pakken. ‘Het is een collectief leerproces. De docent is niet alleen langer zender en de student ontvanger.’ Onderwijs, onderzoek en ondernemerschap vormen samen in zijn optiek een lerend netwerk en op die ingrijpende verandering speelde lector Ineke Delies met haar pleidooi voor een methodiek om de regionale kenniseconomie te schragen,

vroegtijdig in. ‘Zij was haar tijd ver vooruit’, concludeert Harold. ‘Als je het terugbrengt naar de kern waren wij in het verleden vooral bezig studenten door een soort wasstraat te trekken. Aan het eind van de poetsbeurt ontvingen ze een bachelor diploma. Tegenwoordig willen we ook waarde toevoegen voor de omgeving.’ Met een knipoog naar de taal van het lectoraat. ‘We gaan als onderwijs met ze op reis door een lerend landschap.’ De onderwijsinstelling verandert gestaag in een kennisinstelling waarbij docent en studenten beide een actieve rol vervullen.

‘Ik vond de nieuwe manier om bij te dragen aan de regio een uitdaging.’

Voor het onderwijs betekent zo’n transformatie nogal wat, legt Harold uit. De docent is tevens adviseur, coach en onderzoeker. ‘Dat betekent dat het hele functiegebouw in het onderwijs zoals we dat nu kennen, gaat schuiven. Er is een nieuwe werkelijkheid.’ Voor hem begon alles op zijn plek te vallen, nadat hij in 2015 kon aanschuiven bij

het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie als voorpost van Hanze hogeschool. ‘Ik vond de nieuwe manier om bij te dragen aan de regio een uitdaging.’ Hij ervoer een aantal ‘aha’ momenten. Al langer had hij het gevoel dat het lesgeven in het klaslokaal niet volstond om goede bachelor-studenten af te leveren. ‘De aanpak om studenten mee te nemen in een beroepsechte omgeving en praktijkvraagstukken sloot aan bij mijn onbehagen en vragen.’

‘De aanpak om studenten mee te nemen in een beroepsechte omgeving en praktijkvraagstukken sloot aan bij mijn onbehagen en vragen.’

Na ruim dertien jaar werkzaam te zijn geweest als onderwijsmanager, voelde hij zich als een vis in het water met zijn nieuwe rol als initiator en leider van projecten op het raakvlak van onderwijs, werkveld, maatschappelijke groeperingen en overheden. ‘Ik kreeg daarin veel vrijheid van de lector om nieuwe mogelijkheden tot samenwerking te onderzoeken en op te zetten. Met die ruimte moet je om kunnen gaan.’ Harold groeide in zijn rol. Geniet volop.

Momenteel is hij als aanjager actief in de Community of Practice (CoP) Healthy Lifestyle. Centrale vraagstelling is hoe de gemeenschap te betrekken bij en stappen te laten zetten naar een actieve en gezondere leefstijl. ‘We doen in nauwe samenwerking met andere professies onderzoek. Op de

raakvlakken zitten de innovaties. Dat zie je in vraagstukken rond het klimaat, de stikstofcrisis, maar ook de woningbouw. De problemen laten zich niet binnen één domein oplossen. De formule die het lectoraat heeft ontwikkeld sluit aan bij de complexiteit van de vragen van deze tijd.’ Studenten van verschillende opleidingen zijn de Europapark wijk in Groningen ingegaan om keukentafel gesprekken te voeren met bewoners over hun wensen voor de leefomgeving. De uitkomst was: meer groen. Voor de betrokken landschapsarchitect was dat aanleiding zijn tekentafelplan bij te stellen. ‘Hij gebruikte die input bij de gemeente en vertelde mij dat hij zelf anders was gaan kijken naar de opdracht.’ Het is voor Harold het bewijs dat het nieuwe onderwijs er toe doet. ‘Het heeft emergentie.’

‘De centrale vraag is hoe je dat met de verschillende betrokken partijen inhoud geeft en wat je daarvan kunt leren.’

Inmiddels is hij betrokken bij het opzetten van een Europees vervolgproject waarin de samenwerking is gezocht met onderwijsorganisaties en partners in Oekraïne, Rusland en Finland die ook bezig zijn met sociale innovatie. ‘De centrale vraag is hoe je dat met de verschillende betrokken partijen inhoud geeft en wat je daarvan kunt leren.’

Harold is als projectleider aanjager, verbinder en begeleider in een. ‘Wat we in het onderwijs heel erg nodig hebben zijn ‘change-agents’, die makkelijk kunnen ‘makelen’ en schakelen. Er niet tegen

op zien op ergens op af te stappen en het ‘niet weten’ durven te omarmen en dus niet bang zijn voor hun eigen handelingsverlegenheid. Voor een deel kun je dat leren, maar het is handig als je die houding van nature meeneemt.’ In het jargon van Etienne Wenger en Maarten de Laat, dat het lectoraat theoretisch inspireert, vervult Harold de rol van convener.

‘Zo’n lerend netwerk is een relatief nieuwe sociale constructie waarin de grenzen fluïde zijn en je de diversiteit bewust opzoekt’

‘Zo’n lerend netwerk is een relatief nieuwe sociale constructie waarin de grenzen fluïde zijn en je de diversiteit bewust opzoekt. Je elkaar niet napraat maar samen de kennisagenda opstelt. Als het om nieuwe dingen gaat, loop ik graag mee voorop.’ Niet alleen Healthy Lifestyle beschouwt hij als uitvloeisel van zijn betrokkenheid bij het lectoraat, maar ook zijn nieuwe functie als docent aan de master Healthy Ageing. ‘Ik gaf daar een presentatie over Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie en de gebruikte methodiek. De teamleider vroeg mij vervolgens direct of ik niet aan de slag wilde als docent.’ Hij begeleidt zestien deeltijdstudenten die werkzaam zijn in het sociale-, zorg- of sportdomein bij het realiseren van innovatieve studieopdrachten. ‘Bij zo’n pioniersrol voel ik mij senang.’

‘Super enthousiast over wat samenwerking onze studenten oplevert’

Interview met Jan van der Meulen

Docent Toerisme Friesland College en kenniskringlid lectoraat regio Friesland

De studenten hebben de innovatieve manier van leren in de praktijk omarmd. Werken aan concrete opdrachten uit de toerisme- en leisurebranche, in overleg met de opdrachtgever en hbo-studenten spreekt hen geweldig aan. ‘Baanbrekend.’ Jan van der Meulen is werkzaam als ‘grensverlegger’ bij de opleiding Toerisme van ROC Friesland College. Hij maakte in 2018 kennis met het lectoraat van Ineke Delies en was direct verkocht. ‘De aanpak spreekt me aan.’

Zijn relatief vrije rol bij de opleiding maakt het Jan mogelijk naar hartenlust vragen uit het werkveld te verbinden met het onderwijs, nieuwe mogelijkheden te zoeken en dwarsverbanden te slaan. Hij mag als ‘boundary pusher’ duwen en trekken aan de lesinhoud zodat die beter aansluit op de praktijk en gelijktijdig de samenwerking met NHL Stenden Hogeschool in concrete projecten vorm geven. ‘Het mooie van het Friesland College is dat wij het avontuur niet schuwen. Wij gaan gewoon aan de slag en vinden het niet erg als er onderweg obstakels opdoemen en fouten worden gemaakt. Daar leer je alleen maar van.’

‘Het mooie van het Friesland College is dat wij het avontuur niet schuwen.’

In 2018 is als uitkomst van overleg tussen onderwijsorganisaties, de toerismebranche en de provincie Fryslân het Toerisme Collectief Friesland opgetuigd (TCF). Lector Ineke Delies schreef het businessplan voor het toeristisch platform. De gedachte was dat veel zogenoemde ‘mama en papa’ bedrijven geen tijd hebben na te denken over de toekomst en de horizon bij hen niet veel verder ligt dan volgende week. ‘Toch is er behoefte aan innovatie. Wij hebben plekken ingericht waar zij heen kunnen gaan met hun vragen en docenten met studenten na kunnen denken over oplossingen.’ Op basis van de methodiek Design Based Thinking komen studenten in cocreatie met de opdrachtgever tot nieuwe inzichten. Samen met Brigitte Nitsch die vanuit NHL Stenden de projecten begeleidt, bewaakt Jan dat er wordt gewerkt vanuit de uitgangspunten van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. ‘Dus niet alleen met homogene groepjes vanuit het mbo of hbo, maar gezamenlijk, en ook het liefst multidisciplinair met andere opleidingen.’

‘Door samen aan de slag te gaan leren ze elkaars kwaliteiten beter kennen. Dat inzicht heb je later in je werk binnen een team ook nodig.’

Voor het onderwijs, maar ook in de werkpraktijk, biedt de samenwerking tussen mbo- en hbo-opleidingen veel voordeel, meent Jan. ‘Door samen aan de slag te gaan leren ze elkaars kwaliteiten beter kennen. Dat inzicht heb je later in je werk binnen een team ook nodig.’ Van gezamenlijke presentaties aan opdrachtgevers of andere studenten leren de betrokkenen veel. Het is heel goed mogelijk die samenwerking gestalte te geven binnen het curriculum van de opleiding en te koppelen aan leerdoelen en leeropbrengsten. ‘Nadat wij besloten met TCF aan de slag te gaan, hebben we deze manier van werken geïntegreerd in het curriculum.’ De studenten hebben inmiddels een minimaal

aantal projectdagen beschikbaar waarin ze aan een opdracht kunnen werken. Een groep is onlangs bezig gegaan om in opdracht van de gemeente Westerveld de vitaliteit van vakantieparken te onderzoeken.

‘Ik wil de relaties die we als driehoek opleidingen, ondernemer en student hebben, verdiepen en verduurzamen en gelijktijdig ook de samenwerking met hbo verbreden.’

‘De studenten maken een verkenning en doen aanbevelingen hoe het beter kan. Dat vinden ze geweldig.’ Ze ervaren hoe het is om vertrouwen te krijgen en hoe het voelt gewaardeerd te worden. Het zou Jan een lief ding waard zijn als hij de geïntroduceerde methodiek ook naar andere opleidingen zoals retail, zorg en horeca zou kunnen uitbreiden. ‘Ik wil de relaties die we als driehoek opleidingen, ondernemer en student hebben, verdiepen en verduurzamen en gelijktijdig ook de samenwerking met hbo verbreden. Met name de verschillen in flexibiliteit in het rooster en de speelruimte voor docenten om projectmatig te werken is nog een belemmering. Ik hoop dat NHL Stenden de samenwerking nadrukkelijker vorm

geeft.’ Binnenshuis vallen er ook nog genoeg grenzen te verleggen. ‘Het blijkt lastig de opleidingen vrije tijd en zorg te combineren, soms is dat afhankelijk van het vinden van een juiste persoon die enthousiast is en de kar wil trekken. De studenten zijn super enthousiast, die willen wel.’

Jan hoopt met het gedachtegoed van het lectoraat als inhoudelijke basis, een stevig onderwijsconcept te ontwikkelen dat ook zonder provinciale subsidie blijft bestaan. ‘Door het in het curriculum op te nemen, kun je het duurzaam in je onderwijs een plek geven. Het zou zonde zijn om zo’n breed netwerk niet blijvend te onderhouden.’ Benut als opleidingen de creativiteit van je docenten, geef die ook ruimte, is het pleidooi van Jan. ‘De branche vindt het super, die krijgen onverwachte adviezen aangereikt waar ze zelf nooit op waren gekomen.’

De bijvangst is dat studenten die kennis maken met het hbo, makkelijker doorstromen. Los daarvan worden in de samenwerking over en weer vooroordelen weggenomen. ‘Uiteindelijk is het helemaal niet erg als iets mislukt en een idee onwerkbaar blijkt.’ De gesprekken over kansen en ontwikkelingen met kenniskringleden van het lectoraatervaart Jan als inspirerend. Hij kan er brainstormen met gelijkgezinden. ‘Er is een grote openheid.’ Diezelfde openheid ziet hij ook bij de deelnemende ondernemers, die soms zelfs gevoelige bedrijfsinformatie met

elkaar uitwisselen. Die vertrouwelijkheid vormt de basis voor projectopdrachten die de opdrachtgevers verder helpen en waarvan docenten en studenten veel leren. ‘Het doet heel veel met studenten.’ In de visitatie van de lectoraten die onder Toerisme en Leisure vallen bij NHL Stenden kreeg de hogeschool een pluim voor de samenwerking met het mbo. ‘Als ze daarvoor al een veer krijgen, kan het als je het nog steviger verankert makkelijk een donzen dekbed worden’, grapt Jan.

‘Er zijn vastgeroeste zaken losgeweekt. Ik wil graag de in gang gezette veranderingen verder helpen.’

‘Als we de praktische zaken in het curriculum en de planning met elkaar kunnen afstemmen, is er heel veel mogelijk. Dit soort onderwijs dat uitgaat van reële vraagstukken van ondernemers, neemt studenten serieus. Het veronderstelt nieuwe manieren van lesgeven en kijken naar je onderwijs in relatie tot de leeromgeving.’ Het lectoraat zou wat hem betreft aanbevelingen kunnen doen hoe die samenwerking in te richten en wat de wetenschappelijke onderlegger is van informeel leren en hoe dat vorm te geven. ‘Er zijn vastgeroeste zaken losgeweekt. Ik wil graag de in gang gezette veranderingen verder helpen.’

‘De praktijkverhalen verlenen waarde aan het lectoraat’

Interview met Maaike de Jong

Assistent professor RUG, docent diverse academies NHL Stenden en voormalig kenniskringlid lectoraat regio's Drenthe en Friesland

Voor Maaike de Jong heeft de waarde en het belang van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie geen moment ter discussie gestaan. ‘Wat ik knap heb gevonden is dat het lectoraat door haar werkwijze mensen, zowel multidisciplinair als multi-level, met elkaar in aanraking brengt. Dat is heel vernieuwend gebleken.’ Vanuit Leisure & Events Management van NHL Stenden Hogeschool was zij langjarig bij projecten betrokken. ‘De impact is groot.’

Voor de zomer van 2019 nam Maaike afscheid van de opleiding Leisure & Events Management. Ze is momenteel werkzaam als coördinator stage en afstuderen bij de hbo- opleiding International Business Management en als assistent professor sustainable entrepreneurship bij de RUG, waar zij tevens een positie als fellow bij het Centrum voor Religie en Erfgoed inneemt. De wetenschap en het daaraan verbonden onderzoek heeft altijd haar warme belangstelling gehad, vandaar dat zij een poos onderzoekskoördinator was bij het lectoraat en lector Ineke Delies enige tijd heeft vervangen op deeltaken.

‘De grote hoeveelheid praktijkverhalen die de projecten van het lectoraat hebben opgeleverd klinken heel duidelijk door. Taal heeft waarde.’

Momenteel is Maaike nog verbonden aan het lectoraat als lid van de multidisciplinaire ketens (MDK). Zij erkent dat het moeilijk is om in harde cijfers de waarde van de opbrengst van het lectoraat vast te leggen. Daar heeft ze ook niet zoveel behoefte aan omdat zij niet in een semantische discussie verzeild wil

raken over wat feitelijk wetenschappelijk bewijs en onderbouwing is.

De onderzoekster rekent zich tot een stroming die net zo veel waarde toekent aan de zeggingskracht van het narratief en het verhaal (storytelling) dan aan statische berekeningen. Verhalend onderzoek is een manier om de ervaring te begrijpen en te onderzoeken door samenwerking tussen onderzoekers en deelnemers in sociale interactie met de verschillende milieus. ‘De grote hoeveelheid praktijkverhalen die de projecten van het lectoraat hebben opgeleverd klinken heel duidelijk door. Taal heeft waarde.’ De echo van het lectoraat heeft volgens haar grote betekenis voor de toekomst van leren met het werkveld in de praktijk. ‘Voor mij staat vast dat het lectoraat een voorloper en wegbereider is geweest van design based thinking.’ Die onderwijsmethodiek wordt in de opleidingen van NHL Stenden verder vorm gegeven en bouwt voort op het probleem gestuurd onderwijs (PGO) van weleer.

Volgens haar is het relevant de betekenis van het lectoraat en de verkregen inzichten beter te kunnen delen, niet alleen door het doorvertellen van de praktijkverhalen, maar ook door het ontwikkelen van een nieuwe taal en die te koppelen aan de valorisatiewaarde. ‘Er is de afgelopen tien jaar van het lectoraat veel gebeurd in het aangaan van partnerschappen met ondernemers en de integratie in het onderwijs. Terugkijkend is dat heel indrukwekkend.’

Het zal lastig blijken ‘keiharde en onweerlegbare’ bewijzen uit de methodiek van het lectoraat te distilleren, want het zijn geen statische berekeningen die uit de mouw worden geschud. ‘Ik zie het bewijs van de waarde in het narratief. Datgene wat er tussen partners onderling gebeurd en de projectresultaten die je kunt laten zien zijn voor mij waardevoller dan een paar grafiekjes. Er zijn meer

dan genoeg ervaringen te begrijpen en verhaallijnen te onderzoeken. Daar ligt de uitdaging.’

Als onderzoekskoördinator heeft Maaike geprobeerd wetenschappelijke artikelen met collega kenniskringleden te schrijven. ‘Ik houd ervan zulke publicaties collectief te maken, maar het lukte niet die manier van werken goed van de grond te krijgen. Iedereen wil wel publiceren maar het is niet velen gegeven om dat te doen.’

‘Er is de afgelopen tien jaar van het lectoraat veel gebeurd in het aangaan van partnerschappen met ondernemers en de integratie in het onderwijs. Terugkijkend is dat heel indrukwekkend.’

Een waardebepaling zoals sommigen dat van het lectoraat verwachten in theoretische artikelen gebaseerd op onderzoek ontbreekt nog, toch laat dat onverlet dat er veel is gerealiseerd. Als ze de projecten die zij zelf heeft gedaan als kenniskringlid en research lecturer de revue laat passeren, staat ze versteld van de hoeveelheid. ‘Ik kom zo al tot acht projecten alleen in Veenhuizen en Frederiksoord.’

Het waren volgens haar relevante maatschappelijke opdrachten van ondernemers die door studenten en docenten van Leisure & Events Management zijn uitgevoerd. Elk onderzoek sloot af met een rapport voor de opdrachtgever en ging soms gepaard met lezingen en presentaties aan de opdrachtgever en andere belangstellenden. De onderzoeken borduurden voort op de aanvraag van de Maatschappij van Weldadigheid en

de gemeenten Noordenveld en Westerveld de bijzondere geschiedenis van de kolonisatie van de streek erkend te krijgen als werelderfgoed. De opdrachten behelsden de herbestemming van de voormalige RK kerk, de Tuinen van Weldadigheid, de geschiktheid als trouwbestemming, de inrichting van een toeristisch informatief punt (TIP), de beoogde UNESCO werelderfgoedstatus en een onderzoek naar het Gevangenismuseum. Het is een indrukwekkende opsomming. ‘De partners kwamen uit de dorpen. Het heeft berichten op facebook en artikelen in kranten opgeleverd, er zijn onderzoeksrapporten gemaakt en presentaties gegeven. De betrokken ondernemers hebben geleerd hoe ze Veenhuizen op de kaart konden zetten. Die impact van het lectoraat, heeft ook een bepaalde waarde.’ Als het moet zouden al die ervaringen kunnen resulteren in een wetenschappelijk artikel. ‘Alleen kost dat tijd en geld. Dat is er vaak niet.’

‘Ik had dankzij de aanpak van het lectoraat een ‘tool’ in handen om met studenten praktijkgericht onderzoek te doen, die ook nog eens zinvol was voor de ondernemers.’

Als Maaike de projecten evalueerde met de studenten, bleek dat die van de werkwijze en het uitvoeren van de opdracht veel hadden opgestoken. ‘Ik had dankzij de aanpak van het lectoraat een ‘tool’ in handen om met studenten praktijkgericht onderzoek te doen, die ook nog eens zinvol was voor de ondernemers. Ik ben nog eens bevestigd in mijn geloof in de meerwaarde van het werken in netwerken. Dat besef is alleen maar sterker geworden.’ De doelstellingen van het

lectoraat zijn blijvend zichtbaar in het onderwijs van de opleidingen Leisure & Events Management en Tourism Management. ‘Voor het succes was belangrijk dat studenten, docenten en de begeleiding de opdracht kregen vanuit het lectoraat. Je hebt er dan belang bij als kennispartner en bent geen relatieve buitenstaander. De meerwaarde zit hem in de synergie tussen onderwijs, kenniskring, werkveldpartners en organisaties in de regio.’

‘Ik vind het zo waardevol dat ik de verkregen inzichten niet los zou willen laten. Het versterken van de opgebouwde contacten en daar op voortbouwen, de netwerken intensiveren, draagt zeker bij aan de duurzame innovaties.’

Het uitvoeren van opdrachten met andere opleidingen binnen NHL Stenden, laat staan met opleidingen van andere hogescholen of het middelbaar beroepsonderwijs, bleek lastig. ‘Alleen al de roosters, maar ook het geloof in de noodzaak om multidisciplinair en multilevel te werken, verschilden sterk. ‘Mensen zijn geneigd alleen in hun eigen opleiding te denken.’ Op beleidsniveau moeten dergelijke praktische bezwaren worden weggenomen, zodat er ruimte komt om schotten weg te halen. ‘Design Thinking gaat uit van samenwerking. Die nieuwe onderwijsmethodiek komt dicht in de buurt van de aanpak van het lectoraat. Je zou kunnen zeggen dat het lectoraat daar de opmaat van is geweest.’ Ze zou het toejuichen als het lectoraat in welke vorm dan ook wordt voortgezet, ook als Ineke Delies als lector stopt. Maaike: ‘Ik vind het zo waardevol dat ik de verkregen inzichten niet los zou willen laten. Het versterken van de opgebouwde contacten en daar op voortbouwen, de netwerken intensiveren, draagt zeker bij aan de duurzame innovaties. Het zijn de personen die tussen het lectoraat en de onderwijs- en beroepspraktijk staan, die in de methodiek van het lectoraat essentieel zijn. Door de goede integratie van het lectoraat in de opleidingen, was er continuïteit.’

Samenvattend komt de onderzoekskoördinator tot de slotsom dat de aanpak van het lectoraat door de beoogde integratie van de werkpraktijk in het onderwijs, studenten en docenten veel heeft gebracht. Daarnaast zijn er waardevolle netwerken tot stand gekomen.

En ‘last but not least’ heeft zij zichzelf verrijkt met nieuwe kennis en ervaringen. ‘Mijn interesse in cultureel erfgoed is dankzij de projecten in Frederiksoord en Veenhuizen alleen maar toegenomen. Op alle drie niveaus is er sprake van toegevoegde waarde, al zou de wetenschappelijke valorisatie nog meer van werkbaar modellen kunnen worden voorzien. Het woord cocreatie wordt tegenwoordig in het onderwijs en door de overheid veel gebruikt, vaak ambieert het heel veel zonder dat het wordt waargemaakt. Dit lectoraat is momenteel een van de weinige die er in is geslaagd om datgene wat wordt beleden, ook echt uit te voeren.’

‘Mechanismen achter lerende netwerken stapje voor stapje ontrafeld’

Interview met Maarten de Laat

Hoogleraar aan OUNederland en University Wollongong Australië en gastprofessor lectoraat

Het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie levert waardevolle inzichten op voor het werkgerelateerde leren in innovatieve netwerken. Hoogleraar Maarten de Laat is nog niet gekend in de opbrengst van de recente enquête onder betrokkenen uit het onderwijs bij het leren in wisselende praktijklandschappen, toch verwacht hij dat er zichtbare resultaten zijn geboekt. 'Het is van groot belang de opgedane kennis deelbaar te maken.'

In de publicatie 'Verhalen over Verbindingen' van lector Ineke Delies over haar lectoraat onderstreepte De Laat in 2017 de in zijn ogen logische transformatie naar een lerend netwerk. Volgens hem nam het belang van sociale netwerken als vorm van zelforganisatie en zelfregulatie verder toe, zeker in een krimpregio zoals in Noord-Nederland. Hij achtte de rol van de 'sociale artiest', ook wel convener of netwerkmakelaar genoemd' die als drijvende kracht en procesbegeleider fungeert, van groot belang. Ruim twee jaar later maakt hij desgevraagd een tussenbalans op. Centraal staat daarbij de verdere ontwikkeling van het vermogen van netwerken om te leren.

‘Hoe houden we de processen in gang en hoe faciliteren we vanuit onderwijsorganisaties en bedrijven zo’n ontwikkeling naar waardecreatie?’

'Hoe houden we de processen in gang en hoe faciliteren we vanuit onderwijsorganisaties en bedrijven zo'n ontwikkeling naar waardecreatie?' De Laat begeleidde dr. Bieke Schreurs bij haar promotieonderzoek naar de onderliggende mechanismen bij de totstandkoming van verbindingen bevorderende netwerkprincipes. Zij maakte in haar promotie inzichtelijk hoe informeel leren binnen het beroepsonderwijs afhankelijk is

van een goede afstemming tussen de professionals en de opleidingsmanagers. Volgens haar zou het leren ermee gediend zijn als docenten meer contacten aanknopen met het werkveld, de opleidingsmanagers zouden de stap naar buiten en omgekeerd van buiten naar binnen, moeten bevorderen. 'De manager speelt een grote verbindende rol, zeker in een regionaal netwerk.'

Een relatie die wederkerig is, waarbij niet alleen A met B contact zoekt, maar

ook omgekeerd B gebaat is bij een verbinding met A, is van belang voor het verstevigen van het netwerk. 'Wat je veel ziet is dat mensen die elkaar al kennen de neiging hebben op elkaar terug te vallen en mensen die van nature veel contacten hebben, breiden hun netwerk makkelijker uit.' Het onderkennen van dergelijke mechanismen is belangrijk voor de bestending van de sociale netwerken, meent De Laat. Verder spelen buiten de facilitering door de organisatie persoonlijke factoren een rol zoals wederzijds vertrouwen, een gevoel van nabijheid of afstand. 'Meestal heeft direct persoonlijk contact de nadruk, maar ik denk dat er nog veel resultaat valt te boeken door een breder gebruik en inzet van ICT en sociale media.' De kunst is vooral om niet teveel in dezelfde vijver te blijven vissen, maar diversiteit te organiseren. In 'The Strength of Weak Ties' beargumenteerde wetenschapper Mark Granovetter al in 1973 dat een vage kennis soms beter is dan een nabije vriend.

‘Juist aan zwakke verbindingen kleven sterke kanten. Als een groep een sterke onderlinge verbinding heeft, kun je wel goed de diepte in, maar werkt het juist zeer beperkend voor het binnenhalen van nieuwe inzichten.’

'Juist aan zwakke verbindingen kleven sterke kanten. Als een groep een sterke onderlinge verbinding heeft, kun je wel goed de diepte in, maar werkt het juist zeer beperkend voor het binnenhalen van nieuwe inzichten.' Voor een lerend netwerk is het evident belangrijk om juist nieuwe kennis aan te boren en toe te voegen. Het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie heeft het volgens De Laat tot haar handelsmerk gemaakt om bewust verbindingen aan te knopen met 'zwakke relaties'. Daarmee is de deur geopend naar nieuwe onderwijs- en werkverbanden. 'Er zijn strategische partnerschappen aangeknoopt voor de aanpak van complexe problemen.' Er is volgens hem een 'olievlekwerking' in gang gezet. Hij verwacht dat de bewust gezochte aansluiting door het onderwijs bij problemen waarmee het bedrijfsleven kampt, nog veel uitdagende projecten kan opleveren. Een kanttekening: 'De snelheid waarmee het onderwijs handelt,

is langzamer dan het werkveld doorgaans is gewend, het is van belang in zo'n lerend netwerk goed oog te hebben voor doelstellingen op de korte en voor de langere termijn. Voor alle deelnemende partijen staat altijd de relevantie voorop. Een sociaal netwerk moet wel iets opleveren.'

‘De snelheid waarmee het onderwijs handelt, is langzamer dan het werkveld doorgaans is gewend, het is van belang in zo’n lerend netwerk goed oog te hebben voor doelstellingen op de korte en voor de langere termijn.’

De 'netwerkmakelaar' of 'convener' moet nogal wat ballen gelijktijdig in de lucht houden, constateert De Laat. 'Coachende vaardigheden kun je nog wel leren, maar empathie en het vermogen om subtiele signalen uit het netwerk op te pikken, vereist ook een soort van natuurtalent.' Het nieuwe leiderschap vraagt om een duizendpoot, die ook nog eens in staat is zichzelf een bescheiden rol toe te kennen. 'De grote valkuil in dit soort processen is dat anderen tot het netwerk toe treden om de initiatiefnemer een plezier te doen. Vanaf het begin moet gedeeld eigenaarschap worden nagestreefd en bevorderd', stelt De Laat onomwonden. De hoogleraar verwijst naar de 'vloeibaarheid van lerende netwerken' die volgens zelfsturende principes in stand en 'levend' worden gehouden. 'Natuurlijk kun je daarbinnen op grond van aanwezige expertises en competenties bepaalde rollen afspreken, maar als één persoon alles gaat bepalen, kan dat de dood in de pot zijn voor het bereiken van de beoogde doelen.' Een sociaal netwerk hoeft niet voor de eeuwigheid te gaan, als de doelen zijn ingelost, zal de behoefte aan zo'n netwerk automatisch afnemen. 'Een lerend netwerk kan dan uit elkaar gaan.' De vaardigheid en kunde om een levensvatbaar expertise netwerk te starten begint volgens De Laat bij het in kaart brengen van het omliggende kennislandschap. 'Op die manier krijg je inzicht waar expertise knooppunten op relevante thematieken binnen de regio zich bevinden, zulke knooppunten vormen een 'hub' in het landschap. Als

die bekend zijn, kunnen anderen zich ook makkelijker oriënteren en aansluiten. Het pad is dan makkelijker te vinden.' De netwerkmakelaar speelt vooral een organiserende en faciliterende rol, aldus De Laat.

Vindbaarheid van de opbrengst, het tonen wat samenwerking en de professionele ontwikkeling oplevert, acht hij van groot belang. Artificiële intelligentie (AI) kan in toenemende mate helpen bij het in kaart brengen van regionale of wereldomspannende kennislandschappen. 'Uit alle netwerk- en interactiedata kun je visualisaties maken. Deze visualisaties helpen om het kennislandschap in kaart te brengen. Je kunt dan inzichtelijk maken waar elders in de regio soortgelijke onderwerpen worden besproken. Die werkwijze bevordert netwerken en toegang tot expertise en cocreatie. AI helpt het slim handelen van de mens te bevorderen.' Een stimulans voor de creativiteit, verwacht hij. 'Het zou helpen in toenemend complexe omgevingen lerende netwerken te maken. Je haalt op grote schaal de toevalligheid er uit.'

‘Het zou helpen in toenemend complexe omgevingen lerende netwerken te maken. Je haalt op grote schaal de toevalligheid er uit.’

Het duiden van zulke netwerkdata en het lezen van kaarten van kennislandschappen zijn vaardigheden die de netwerkmakelaar zich eigen moet maken. Vervolgens moet van meet af aan het netwerk de opgedane kennis delen met elkaar en andere geïnteresseerden 'Waardecreatie is heel belangrijk, een sociaal netwerk moet de opbrengst transparant teruggeven. De netwerkpartners moeten oog ervoor hebben hoe je een levend archief opbouwt en achterlaat zodat de kennis voor derden ontsluitbaar blijft. Met zo'n proces of product laat je heel veel na, nieuwe initiatieven kunnen daar weer op verder bouwen.' Nieuwe sociale netwerken staan doorgaans op de schouders van voorgangers, zo ontwikkelt het leren en de voorhanden zijnde kennis zich voortdurend. Het nieuwe leren is per definitie evolutionair van karakter.

‘Elke dag bestaat uit nieuwe ontdekkingen’

Interview met Enno van der Werff

Lid CvB Alfa-college en opdrachtgever lectoraat vanuit mbo

Leren is zoveel meer dan wat er in een klaslokaal of binnen de muren van een onderwijsinstelling gebeurt. Enno van der Werff meent dat het onderwijs nog heel wat stappen kan maken om kinderen en jongeren voor te bereiden op hun plek in de wereld. Het aangaan van stevige relaties met partners buiten de school is daartoe een voorwaarde. Het lectoraat Duurzame verbindingen in de regionale kenniseconomie beschouwt hij als een van de toonaangevende wegbereiders in de beweging van het onderwijs naar buiten.

Na zijn studie rechten aan de RUG bekleedde Enno leidinggevende posities bij bedrijven zoals KPN, TNT en Schoolmaster. Vanaf 2014 was hij directeur/bestuurder van kinderopvangorganisatie SKSG in Groningen. In januari 2020 nam hij de vacante bestuurszetel bij Alfa-college over van Christien de Graaff. Het interview eind februari vindt plaats op de locatie Kluiverboom. Een rondje langs de velden hoort niet alleen bij zijn inwerkperiode maar ook bij zijn werk. Hij vindt het prettig om de sfeer en de setting van de verschillende vestigingen te ervaren.

‘Als je de locaties van het Alfa-college binnenstapt, krijg je toch het gevoel in een soort minidorpen terecht te komen. Er is een bakker, een kapper, horeca en ook techniekinstallaties, garages en nog veel meer.’

Als relatieve buitenstaander die niet eerder in het onderwijs heeft gewerkt, stemt veel van wat hij ziet op het mbo hem tevreden. Zeker als Enno het vergelijkt met het veelal klassikale onderwijs in het primaire en voortgezet onderwijs. ‘Als je de locaties van het Alfa-college binnenstapt, krijg je toch het gevoel in een soort minidorpen terecht te komen. Er is een bakker, een kapper, horeca en ook techniekinstallaties, garages en nog veel meer. Het is een totaal ander soort onderwijs waar leerlingen iets meer meekrijgen van de wereld dan alleen het klaslokaal.’ Dat is mooi, maar het kan nog zeker beter, benadrukt hij.

‘Leren en ontdekken gaat letterlijk gepaard met vallen en opstaan.’

De ontwikkeling van het brein maakt duidelijk dat de eerste levensjaren cruciaal zijn, maar ook daarna blijft het zaak spelenderwijs een levenlang te ontwikkelen. ‘Leren en ontdekken gaat letterlijk gepaard met vallen en opstaan.’ Wat hem betreft zouden - en dat dan figuurlijk - de muren uit de klaslokalen geslagen mogen worden. ‘Hoe gaaf is het als we meer gaan samenwerken met elkaar zodat buiten en binnen met elkaar verbonden zijn. De wereld, de netwerken en de kennis liggen aan onze voeten.’ Ook op oudere leeftijd leren we nog altijd van fouten of nieuwe ervaringen. ‘Elke dag ben ik nog aan het ontdekken. Het is toch raar dat we kinderen een onvoldoende geven als ze iets kennelijk niet goed doen. We geven ze daarmee eigenlijk een onvoldoende voor hun eigen ontwikkeling. Ik heb misschien in de afgelopen periode wel dertig of honderd fouten gemaakt, als iemand mij daar elke keer een onvoldoende voor had gegeven en dat iedere keer tegen mij zou zeggen dan

zou ik waarschijnlijk zijn gestopt mezelf te ontwikkelen. Hoe moet dat voor kinderen en studenten zijn?’

‘Juist door te verbinden kom je tot waardevolle inzichten. De initiatieven hebben enorm bijgedragen aan de ontwikkeling van studenten, medewerkers en het bedrijfsleven in de regio.’

Het lectoraat en lector Ineke Delies stoppen eind van het jaar officieel, en daarmee breekt volgens Enno een volgende fase aan waarin het gedachtegoed van het lectoraat verder zijn weg moet vinden. Zowel binnen als buiten de eigen onderwijsorganisatie. ‘Het is als een kind dat op eigen benen moet staan en uit huis gaat.’ Van grote waarde is geweest dat het lectoraat als een van de eersten docenten en studenten liet ervaren hoeveel er buiten het klaslokaal valt te leren. En dat ook al was de vraag van de buitenwereld niet altijd vooraf duidelijk er duurzame relaties tot stand konden komen. ‘Juist door te verbinden kom je tot waardevolle inzichten. De initiatieven hebben enorm bijgedragen aan de ontwikkeling van studenten, medewerkers en het bedrijfsleven in de regio.’

‘Het is veel mooier als mensen verschillende kanten van de wereld zien en dat uitwisselen. Dat verrijkt het leven en verrijkt de wereld.’

Enno realiseert zich dat zoiets fluïde als het gedachtegoed van dit lectoraat zich moeilijk zal laten vastleggen in structuren of organisatorische afspraken. Het is goed alle vastgelegde ervaringen in schrift of beeld te ontsluiten middels een infotheek waarin ieder naar believen kan grasduinen en rondwalen. ‘Beslist geen roadmap’, haast hij zich te zeggen. Hoewel hij begrijpt dat er behoefte is aan houvast en zekerheden, is het juist de kracht van het lectoraat geweest dat de betrokkenen uit werkveld en onderwijs zelf ontdekkingen hebben gedaan. Retorisch vraagt hij zich af: ‘Hoe mooi zou de wereld zijn als alle neuzen dezelfde kant opstaan? Iedereen kijkt dan bijvoorbeeld naar de zee en ziet de bergen niet of omgekeerd. Het is veel mooier als mensen verschillende kanten van de wereld zien en dat uitwisselen. Dat verrijkt het leven en verrijkt de wereld.’

Volgens hem is het lectoraat geslaagd in zijn missie als het docenten, werkveld en studenten blijvend weet aan te zetten zelf verbindingen te zoeken en aan te gaan en daarvan te leren. ‘Zo’n infotheek is een nalatenschap dat

inspireert en moet beslist geen blauwdruk bieden. Er is geen goed of fout als je relaties aangaat en samenwerkingsverbanden, hoe tijdelijk ook, vormt. Het gedachtegoed is geen brood dat je vast kunt pakken, maar het meandert als water.’

‘Het gedachtegoed is geen brood dat je vast kunt pakken, maar het meandert als water.’

Enno onderstreept nogmaals zijn uitgangspositie dat het aangaan van strategische partnerschappen met bedrijven en organisaties buiten de onderwijsinstelling cruciaal is. ‘Het leren wordt vooral in de wereld gedaan en niet voornamelijk in het klaslokaal.’ Hij juicht het toe als docenten die vanuit enthousiasme en betrokkenheid lesgeven elkaar en partners van buiten opzoeken om te reflecteren en vrijelijk hun gedachten laten stromen. ‘Voor de ontwikkeling van studenten maak je tijd, waar wij als organisatie voor moeten zorgen is dat er ontmoetingsplekken zijn. Wij stimuleren dat docenten zowel in bedrijfsleven als onderwijs actief zijn, een betere garantie voor actueel onderwijs is er volgens mij niet.’

Leergierigheid begint bij plezier hebben in de dingen die je doet en zelfvertrouwen hebben. Instemmend refereert hij aan het boek Nooit af van Martijn Aslander en Erwin Witteveen dat een ontwikkeling schetst van diplomafabriek naar leerparadijs. Als voorbeeld noemt Enno hoe mbo-studenten werken en leren in zorginstelling Vliethoven in Delfzijl zonder dat zij een klaslokaal van binnen zien. ‘Zulke verbindingen blijven we zoeken. Maar wel zonder ons vast te leggen in allerlei juridische constructies en entiteiten. We moeten steeds opnieuw kijken wie je en wat je wanneer nodig hebt.’ Ook de structuur van curricula en diploma’s staan wat hem betreft ter discussie. ‘We zijn steeds meer bezig om vanuit Alfa-college het kort cyclische leren meer vorm te geven. Dat past bij de opdracht tot een leven lang ontwikkelen. Wij zijn er voor studenten van 15 tot 75 jaar.’

Hij heeft de vestigingsdirecteuren gevraagd eens in kaart te brengen wie zij als strategische partners beschouwen bij het vorm en inhoud geven van het onderwijs. Enno: ‘Vaak is de eerste gedachte dat het de organisaties zijn waar op dit moment de meeste studenten stage lopen, maar het is de vraag of die ook inhoudelijk het meest betrokken zijn bij het vormgeven van het onderwijs. Soms kunnen het ook partijen zijn die verder van je af staan. Juist van hen kun je nog veel leren. Als we daaruit een matrix kunnen samenstellen, krijgen we beter zicht op toekomstige strategische partners. Ook zo’n lerend netwerk biedt houvast.’

31 Verdiepende interviews MET HET **WERKVELD**

NHL
STENDEN
hogeschool

Alfa - college

‘Inbreng van studenten in werkpraktijk Zorgvilla erg belangrijk’

Interview met Afina Hidding

Zorgconsulent Zorgzaak, lectoraatspartner in regio Drenthe

Gepikt en gemazeld in de zorg mag je zorgconsulent Afina Hidding wel noemen. Aan de vooravond van haar pensionering vertelt zij over haar ervaringen met het lectoraat bij de start van de eerste ZorgVilla die haar werkgever Zorgzaak in Veenoord realiseerde. Inmiddels zijn soortgelijke projecten voor mensen met wisselende zorgvragen opgezet in Slagharen en Hoozevee. Bijzonder is dat de zorgverleners te gast zijn in het huis dat de bewoners met elkaar delen en dat er een mix van jong en oud is met uiteenlopende hulpvragen.

De geschakeerde bewonersgroep past bij de filosofie van Zorgzaak. Hidding: ‘De nadruk in het zorgconcept ligt op het gezellig samenwonen. Jongere bewoners met een verstandelijke beperking helpen ouderen of omgekeerd. Vanaf het begin ging die samenhang en interactie tussen bewoners heel goed.’

‘De nadruk in het zorgconcept ligt op het gezellig samenwonen. Jongere bewoners met een verstandelijke beperking helpen ouderen of omgekeerd.’

Daarnaast kunnen ook mensen die moeten revalideren of vakantieopvang zoeken tijdelijk een kamer huren in De ZorgVilla. ‘Doordat er steeds andere mensen komen is de sfeer fijn, die tijdelijke bewoners brengen ook weer ander bezoek over de vloer.’ Ook het personeel ervaart de dynamiek als prettig. ‘Het is meer een huisgezin, de bewoners staan centraal, de medewerkers volgen hen in hun behoefte en wensen.’ Op afroep zijn andere disciplines zoals een fysiotherapeut, logopedist of ergotherapeut beschikbaar.

De opzet van De ZorgVilla in Veenoord viel zo’n beetje samen met de eerste fase van het lectoraat, vertelt de zorgconsulent. Zij schoof in 2013 aan bij de kenniskring vanuit de intentie om studenten bij de werkpraktijk te betrekken. Dat lukte wonderwel.

‘Wij waren de eersten waar Alfa-college een eigen leerafdeling inrichtte.’

‘Wij waren de eersten waar Alfa-college een eigen leerafdeling inrichtte. Een groep van zo’n tien studenten liep bij ons stage om praktijkervaring op te doen en kreeg ook een dag in de week in De ZorgVilla theorieles van een docent.’ Doordat

de docent elke week op het stageadres kwam, kon er een snellere terugkoppeling tussen praktijkvragen van de student en de onderwijskundige feedback worden gegeven. ‘Die scholing in de praktijk werkte heel goed.’

‘Die scholing in de praktijk werkte heel goed.’

De intensieve samenwerking beviel beide partijen, toch kwam er in 2017 een einde aan. Volgens Hidding had dat vooral te maken met de hoge werkdruk van het vaste zorgpersoneel. De ZorgVilla telde in het begin 22 bewoners en vijftien werknemers. De intensieve begeleiding van mbo-studenten legde uiteindelijk een te groot beslag op hun tijd, zegt ze. De opleiding heeft nog gastlessen verzorgd om het personeel bij te scholen in hoe om te gaan met vragen van studenten en coachingvaardigheden. Dat bood onvoldoende soelaas. ‘We hebben de opleiding helaas moeten laten weten dat we het rustiger aan gingen doen. Daarna hebben we het niet meer opgepakt.’ Het contact verwaterde, dat laat onverlet dat Hidding overtuigd is van de waarde

van de inbreng van studenten in de werkpraktijk van De ZorgVilla. ‘Het was voor allebei goed. Van beide kanten leer je anders te werken, doordat jongeren met andere kennis en vragen binnenkomen kan het vaste personeel niet op de automatische piloot doorgaan. Je gaat ook vanuit de optiek van de student naar de verleende zorg kijken. Dat heeft het nog jonge team zeker in het begin veel opgeleverd, ook dat er een docent aanwezig was die mee kon denken. Dat was heel prettig.’ De zorgconsulent gelooft in de multidisciplinaire aanpak waarbij onderwijs en praktijk nauw samenwerken en met elkaar optrekken. Hidding had graag vanuit het lectoraat meer projecten met studenten opgetuigd, maar door tijdgebrek kwam het er niet van. ‘Het werk gaat alsmaar door en je kunt jezelf eigenlijk te weinig tijd om zo’n investering in een partnerschap te blijven opbrengen.’ De ZorgVilla telt nog wel volop stageplaatsen. Gemiddeld lopen er zes tot zeven studenten rond, meestal vanuit het mbo. Een enkele keer is er plek voor een hbo-verpleegkunde student of werken studenten een onderzoeksvraag uit voor de afsluitende scriptie. Recent is bij de vestiging in Veenoord een nieuwe vleugel gebouwd die nog eens ruimte biedt aan veertien extra

bewoners. Ook de huizen in Slagharen en Hoozevee tellen 36 woon- en zorgplekken. Hidding: ‘Ons concept voor de zorg aan jongeren én ouderen met verschillende achtergronden en behoeften was en is vernieuwend. De verzorging richt zich op de bewoners en past zich aan aan hun ritme en behoeften en niet omgekeerd. Het is hún huis.’ Mensen kunnen er wonen met een zorgvraag vanaf achttien jaar.

‘De ontwikkelingen in de zorg staan nooit stil. Je moet altijd blijven leren.’

‘Wat ik vooral mooi vind is te zien hoe mensen elkaar ondersteunen. Als iemand moeilijk kan eten, helpt een ander. Dat gaat heel automatisch en vanzelfsprekend.’ Het personeel speelt daar zoveel mogelijk op in, dergelijke omgangsvaardigheden zijn ook volgens haar voor studenten goed om kennis mee te maken. ‘De ontwikkelingen in de zorg staan nooit stil. Je moet altijd blijven leren.’

‘Onderwijs helpt prille ideetjes verder te ontwikkelen’

Interview met Cathrien Posthumus

Directeur Geopark de Hondsrug, initiatiefnemer next step in regio Drenthe

Uniek in Nederland, dat kan niet iedere organisatie zeggen. In 2013 ontving de Hondsrug de felbegeerde eretitel van Unesco en kon het zich bij de selectie internationale familie scharen. Het kersverse Geopark werpt licht op de invloed van de IJstijden op het landschap en de ontwikkeling van de streek. Manager Cathrien Posthumus is er alles aan gelegen het regionale streekgoud te koesteren en waar mogelijk extra glans te geven. Samenwerking met bedrijven, bewoners, overheden en onderwijsorganisaties helpt het boeiende verhaal beter te vertellen.

Geopark De Hondsrug is bij uitstek een netwerkorganisatie die het in slagkracht en dadendrang vooral moet hebben van samenwerking. Posthumus heeft er een dagtaak aan om allianties tussen overheden, organisaties en bedrijven te smeden en gezamenlijk de schouders te zetten onder projecten die de bekendheid van de aardkundige formatie vergroten. Ook ondernemers raken doordrongen van het belang om niet ieder voor zich maar collectief het fraaie landschappelijke karakter nationaal en internationaal over het voetlicht te brengen. Met slechts een handvol medewerkers fungeert het Geopark als katalysator van educatieve en toeristisch-recreatieve projecten die meerwaarde hebben voor bewoners en toeristen. Al in de aanloop naar de officiële statusverlening door Unesco zocht het projectbureau dat verantwoordelijk was voor de campagne contact met het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. De missie van het lectoraat om partnerschappen te creëren in publiekprivate samenwerking sloot naadloos aan bij de werkwijze die Geopark De Hondsrug voor ogen stond. ‘Vanaf dat prille begin hebben we samen opgetrokken’, aldus Posthumus.

‘Voor ons is het contact met het onderwijs heel relevant, vooral omdat wij ons ook sterk richten op educatie. De ideeën die wij hebben, maar waarvan wij nog niet goed weten of ze realiseerbaar zijn, kunnen studenten verder ontwikkelen.’

‘Voor ons is het contact met het onderwijs heel relevant, vooral omdat wij ons ook sterk richten op educatie. De ideeën die wij hebben, maar waarvan

wij nog niet goed weten of ze realiseerbaar zijn, kunnen studenten verder ontwikkelen. Zij zetten de eerste stap, zo kom je uiteindelijk stapsgewijs in een gezamenlijk project tot uitvoering’, vertelt ze. De manager verheelt niet dat sommige oprispingen de eindstreep niet haalden.

‘Niet alles is een succes.’

‘Niet alles is een succes.’ Zo heeft Posthumus ervaren dat als de opleiding te ver afstaat van de doelstellingen en doelgroepen die het Geopark wil bedienen, de kans op mislukking groter is. ‘Studenten kunnen zich dan moeilijker inleven in de opdracht.’ Ze verwijst naar een idee voor een prehistorische speeltuin waar een aantal studenten uit de zorg mee aan de slag ging. Bijkomend probleem was dat de roosters niet op elkaar aansloten en studenten versnipperd op kwamen dagen.

‘De creativiteit viel erg tegen. Ik kreeg alleen mijn eigen suggesties terug.’

‘De creativiteit viel erg tegen. Ik kreeg alleen mijn eigen suggesties terug.’ De prehistorische speeltuin is dan ook nooit van de grond gekomen, constateert ze droogjes. Ze oppert dat het mogelijk aan begeleiding heeft ontbroken - ‘wij hebben het soms heel erg druk, dan is er weinig tijd’ - maar ook de aard van opdrachten kan een rol spelen. ‘Onderzoeksprojecten hebben meer kans van slagen. Die kunnen in onderdelen worden opgeknipt zodat steeds nieuwe groepen studenten de uitwerking verder helpen.’ Zo helpt NHL Stenden Hogeschool bij een onderzoek naar ‘visitor management’ en de bekendheid van het Geopark. Hetzelfde onderzoek wordt ook verricht bij Geopark Terra.vita bij Osnabrück waar De Hondsrug veel mee samenwerkt. ‘Dat is heel geschikt om met studenten uit te voeren.’

Toch zijn er alles overziend ook mooie klussen met en door het lectoraat tot stand gekomen, beseft Posthumus. In de aanloop naar de totstandkoming van het Geopark hebben studenten een marketingopdracht gedaan waarbij herauten te paard optrokken vanaf Coevorden naar Groningen om daar bij het Gronings ontzet de loftrumpet te steken over de Hondsrug.

‘Overal in het gebied bazuinden ze rond dat het Geopark er aan kwam, dat heeft veel aandacht opgeleverd en was een hele leuke, geslaagde activiteit.’ De studenten hadden in kaart gebracht waar rustplaatsen waren, welke routes veilig konden worden gebruikt. ‘Ze deden het hartstikke goed.’ Een latere editie viel in het water, niet vanwege de inzet van de studenten die volgens Posthumus opnieuw fantastisch was, maar omdat ondernemers het ondanks toegezegde steun lieten afweten. ‘Dat was sneu.’ Het kan niet altijd meezitten.

Nog niet zo lang geleden stelde een groep hbo-studenten een bidbook samen voor het organiseren op de Hondsrug van een conferentie van de Global Geopark Network. ‘Dat hebben we niet gegund gekregen, maar ik kon later grote delen van het bidbook gebruiken voor het binnenhalen van de bijeenkomst van het Europese netwerk in 2022. Heel positief.’ Het denken in netwerken is inmiddels wijd verspreid, merkt Posthumus. Een punt van aandacht blijft dat het bedrijfsleven resultaatgericht is en dat het onderwijs veel meer het leerelement centraal stelt.

‘Als de studenten er iets van leren is het goed, maar voor het bedrijfsleven is dat niet genoeg, die willen dat de inzet in tijd en kosten iets oplevert.’

‘Als de studenten er iets van leren is het goed, maar voor het bedrijfsleven is dat niet genoeg, die willen dat de inzet in tijd en kosten iets oplevert. Op dat knelpunt zou nog meer sturing moeten zijn.’ Het kan teleurstellingen voorkomen. Posthumus vermoedt dat het kan helpen om van meet af aan duidelijk te hebben wie de trekker is van een project. Uiteindelijk moeten innovatieve concepten zichzelf bedruipen. Studenten van mbo en hbo toerisme, vrije tijd en recreatie ontwikkelden met het Geopark een Family Event met wedstrijdelementen waarbij de deelnemers reisden tussen Terra.vita en De Hondsrug. ‘Het was een prachtig evenement. Iedereen was enthousiast, maar het kostte veel geld terwijl het de bedoeling was dat het concept zichzelf zou bekostigen en ook iets zou opleveren. Dat zat er niet in.’ Er is dan ook geen vervolg gekomen. Een idee dat het toetsen waard was, ook daaruit kun je lering trekken, meent de manager.

‘Wij hebben zelf heel wat ervaring opgedaan in wat wel werkt en wat niet echt helpt. Het is vooral een kunst om alle betrokkenen zoals overheden, gemeenten, organisaties en bedrijven erbij te houden.’

Met lector Ineke Delies gaat Posthumus initiatiefnemers in Zeeland en Vlaanderen adviseren hoe zij het Geopark in wording Schelde-delta kunnen realiseren. ‘Wij hebben zelf heel wat ervaring opgedaan in wat wel werkt en wat niet echt helpt. Het is vooral een kunst om alle betrokkenen zoals overheden, gemeenten, organisaties en bedrijven erbij te houden.’ Want in die verbindende factor schuilt nu juist de kracht van Geopark De Hondsrug. Een goede band met het onderwijs is daarbij vanzelfsprekend. ‘Wij bewijzen ons nog altijd. Studenten helpen daarbij. De samenwerking met het lectoraat is een waardevolle exercitie gebleken.’

‘In een samenwerkingsproject moet ik soms bij mezelf op de rem staan’

Interview met Folker Frommeyer

General-manager Landal Orveltermarke, lectoraatspartner regio Drenthe

Van nature is Folker Frommeyer, general-manager van bungalowpark Landal Orveltermarke, een man van aanpakken. ‘Als ik vandaag enthousiast over iets ben en een besluit heb genomen, wil ik het liefst dat het werk morgen begint. Ik heb geleerd dat overheden en onderwijs met een ander tempo werken. Soms moet ik bij mezelf op de rem staan.’ Hij is meer van ‘gaan met de banaan’ en heeft ervaren dat samenwerken een lange adem vereist.

De parkmanager knoopte in 2012 contacten aan met het lectoraat. Over en weer bestond er interesse te onderzoeken of een arrangement op het snijvlak van zorg en gastvrijheid commercieel levensvatbaar zou zijn. De samenwerking met kenniskringleden, docenten en studenten van Alfa-college en NHL Stenden Hogeschool mondde uit in een Fit&Fun arrangement, waarbij de gast onder andere gebruik kon maken van de diensten van thuiszorg of dialyse in de regio. Het idee leek goed, maar boekingen bleven uit. ‘In 2017 hebben we de stekker er uitgetrokken. We hebben het geprobeerd, kennelijk landt het niet in de markt.’

Niet geschoten is altijd mis, dus als ervaring was het zeker geen verloren tijd. De toenemende contacten met het onderwijs brachten hem ertoe als deeltijd docent bij de Hogere Hotelschool in Leeuwarden een jaar lang les te geven. ‘Ik vond het geweldig en had een goede klik met de groep studenten. Omdat ik zelf van die hotelschool kom, was het voor mijn gevoel een beetje thuiskomen.’

Elke week waren er wel praktijkvoorbeelden uit zijn bungalowpark die hij als casus kon inbrengen.

‘Dat ik met een been in de praktijk stond en de andere in het onderwijs had voor beide kanten meerwaarde.’

‘De bron was onuitputtelijk. Er zat duidelijk een win-win in. Dat ik met een been in de praktijk stond en de andere in het onderwijs had voor beide kanten meerwaarde. Er waren ook zaken die ik in de studieboeken tegenkwam, die me lieten nadenken over hoe ik het in het parkmanagement toepaste.’ Na een jaar besloot Frommeyer te stoppen met de deeltijdbaas. De drukke job van general-manager bleek lastig te verenigen met het parttime docentschap. ‘Er moesten gedurende de week geen rare fratsen op het park gebeuren, en de praktijk is toch dat er altijd wel iets is wat mijn aandacht vraagt.’ Het heeft hem doen inzien dat zijn werk moeilijk in vier dagen blijkt te doen. Zowel zijn betrokkenheid bij het lectoraat als het docentschap hebben er wel aan bijgedragen dat hij makkelijk met onderwijs en organisaties in de regio kan schakelen.

‘Mijn ervaring is dat studenten interessante invalshoeken hebben waar ik op mijn park weer iets mee kan.’

‘Mijn netwerk is ontegenzeggelijk vergroot, zeker in de regio door de samenwerking binnen Fit&Fun. Mijn ervaring is dat studenten interessante invalshoeken hebben waar ik op mijn park weer iets mee kan.’ Die verschillende manieren om tegen zaken aan te kijken waren verrijkend. Frommeyer zou het toejuichen als onderwijs en werkveld meer structureel praktijk en theorie combineren. ‘Ik zou het heel mooi vinden als er meer praktijklessen

op locatie worden gegeven. Ik kan me heel goed voorstellen dat als in de opleiding facility management aan bod komt studenten een dag bij ons meelopen en bijvoorbeeld ons draaiboek legionellabeheersplan in de praktijk toetsen. Als iemand uit mijn team met praktijkvoorbeelden daarover vertelt weet ik zeker dat het beter blijft hangen bij studenten.’

‘Als iemand uit mijn team met praktijkvoorbeelden daarover vertelt weet ik zeker dat het beter blijft hangen bij studenten.’

En mochten de studenten ook een overnachting meemaken, kunnen zij laten weten hoe zij zelf het verblijf hebben ervaren en bepaalde wensen of ideeën met het management delen. ‘Dat zou mij betreffen een fantastisch concept kunnen zijn.’ Hij zou er graag werk van maken.

Zelf verzorgt Frommeyer nog wel gastlessen. Zo’n crossover tussen werkveld en onderwijs is altijd nuttig, ook omdat zijn verhaal stagiaires kan interesseren voor een stageplek bij Orveltermarke. ‘Als ik het mooi vertel, heb ik misschien bij hen een streepje voor.’ Jaarlijks lopen er op zijn park wel tussen de vijftien tot twintig stagiaires rond, met name uit het mbo. De taken variëren van receptiewerk, tot entertainment of een stage bij de technische dienst. Hij vindt het jammer dat er bij het mbo een beweging gaande is om veel opleidingen in drie jaar aan te bieden. ‘Daardoor zijn studenten korter inzetbaar bij ons en is de opbrengst voor beide partijen minder.’ Hbo-studenten van Hospitality Management zijn tien maanden inzetbaar en lopen doorgaans mee als assistent-manager of verrichten onderzoeksprojecten. Het leren in en van de praktijk pakt dan het beste uit.

‘Onderzoek laat ik alleen doen als ik ook zeker weet dat ik het kan gebruiken, het moet niet in een la verdwijnen.’

‘Onderzoek laat ik alleen doen als ik ook zeker weet dat ik het kan gebruiken, het moet niet in een la verdwijnen. De afgelopen jaren heeft hij in totaal drie studenten in dienst genomen.’ Op het moment heeft hij geen vierdejaars stageplek in de aanbieding. ‘Ik moet er wat aan hebben, anders is de balans weg.’ Het is vaker gememoreerd, het multidisciplinair samenwerken van overheden, werkveld en onderwijs is niet alleen een balanceeract tussen verschillende belangen, het is ook een oefening in geduld. ‘Onderwijsprojecten hebben tijd nodig. Soms beginnen ze enthousiast, maar verloopt het en verdwijnt de energie. Als er geen concrete acties uit voortvloeien, maak ik me er minder druk om. Het heeft voor mij geen zin om

alleen om het idee van om de tafel zitten aan te schuiven bij een overleg of vergadering. Het moet niet te vaag zijn.’ Toch zijn er veel zaken in het werk van een general-manager van een vakantiepark die overleg met lokale en provinciale overheden, maatschappelijke organisaties en ondernemers vereisen.

‘Vanuit mijn ervaring met het lectoraat weet ik dat ik de neiging heb als we een fantastisch pad hebben bedacht, ik het liefst direct de graafmachines bestel.’

‘Op het moment ben ik actief in een werkgroep die zich bezig houdt met de ontwikkeling van een zogenoemd Beleefpad door Midden-Drenthe. Samenwerking met de gemeente, maar ook met ondernemers onderweg die kunnen aanhaken is daarbij een vereiste. Vanuit mijn ervaring met het lectoraat weet ik dat ik de neiging heb als we een fantastisch pad hebben bedacht, ik het liefst direct de graafmachines bestel. Ik besef dat het meer tijd vergt. Wat dat betreft is het optrekken met het lectoraat voor mij een goede leerschool geweest.’ Om vervolgens toch nog toe te voegen: ‘Als we weten welk pad we willen, kan het best rap.’

‘Er vallen wijze lessen te trekken uit de samenwerking’

Interview met Harrie Wolters

Directeur Hunebedcentrum, lectoraatspartner regio Drenthe

Laaiend enthousiast was Harrie Wolters in zijn rol als verkenner en aanjager van het Geopark De Hondsrug en later als directeur van het Hunebedcentrum over het partnerschap met het lectoraat. De samenwerking liep gesmeerd, beide netwerkorganisaties vonden elkaar in hun missie om regionale reuring te organiseren. De agenda's van beide netwerkorganisaties vertoonden veel overlap: Ondernemers en overheden verbinden en gezamenlijk voor vernieuwing te zorgen in het onder de aandacht brengen van het historisch erfgoed. Inmiddels hangt de vlag er totaal anders bij. Wolters: ‘De afgelopen twee jaar is er niets meer gebeurd.’

In 2017 bij de presentatie van Verhalen over Verbindingen in het Hunebedcentrum in Borger roemde Wolters de hechte samenwerking en het belang van verhalen om de bijzondere betekenis van de regionale geschiedenis steeds opnieuw in een nieuw licht te plaatsen. Hij kondigde aan meer aandacht te willen besteden aan gezonde voeding door aan te haken bij het paleo dieet uit de tijd van de Hunebedbouwers. Ook zag hij kansen voor een Oergezond markt en de realisatie van een hoofdboort naar het Geopark in het oude Biochron van dierenpark Emmen dat leeg kwam te staan na de verhuizing van wat tegenwoordig Wildlands heet.

‘Als netwerkorganisaties zijn we met hetzelfde bezig. Het past allemaal mooi in het puzzeltje.’

Het tekent zijn geloof in de samenwerking tussen onderwijs, maatschappelijke organisaties en ondernemers in de streek onder de paraplu van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. ‘Als netwerkorganisaties zijn we met hetzelfde bezig. Het past allemaal mooi in het puzzeltje’, liet hij in een interview optekenen. Met name tussen Hunebedcentrum en Geopark De Hondsrug bestaan vanaf het begin warme contacten. Beide houden zich bezig met duurzame gebiedsontwikkeling vanuit een gezamenlijk gedeeld aardkundig en prehistorisch verleden. De Hondsrug gold als de Randstad van de oertijd. De start van het lectoraat en de voorbereiding voor de komst van het Geopark liepen eveneens vrijwel parallel. Verbinding zoeken tussen verschillende beleidsvelden en disciplines was een gedeelde werkwijze om succesvol te zijn. ‘Net als het lectoraat willen we de regio opkrikken zodat jongeren weer trots zijn op het gebied en niet massaal wegtrekken’, aldus Wolters enkele jaren terug. 2020 toont een ander verhaal, dat volgens hem ook verteld moet worden.

‘De eerste fase van samenwerking verliep hartstikke goed’, vat de directeur van het Hunebedcentrum die periode tot 2018 samen. Personele wisselingen, gebrekkige communicatie en verandering van prioriteiten deden vervolgens het partnerschap de das om. ‘Het lectoraat is helemaal verdwenen uit mijn waarneming.’ Kenniskringleden gingen met pensioen, kregen andere posities en lector Ineke Delies waarmee Wolters het bijzonder goed kon vinden, richtte haar aandacht noodgedwongen op andere provincies en bezigheden. ‘Zij was een van de grote drijvende krachten.’ Wolters denkt dat met de groei van het aandachts- en werkgebied van het lectoraat de partners van het eerste uur uit het zicht verdwenen. Enig begrip kan hij daar wel voor opbrengen. ‘Als lector kun je niet overal energie

in stoppen, maar daarmee verdween de dynamiek uit de projecten die nog wel liepen.’ Uiteindelijk was hij nog een van de weinigen die deelnam. ‘Toen hield voor mij de urgentie ook wel op.’

‘Je bent afhankelijk in een samenwerking van waar de energie heen vloeit. Dat is geen rocket science.’

Een wijze les is volgens Wolters dat ook een netwerkorganisatie uiteindelijk op een of twee personen die als trekker fungeren drijft. ‘Je bent afhankelijk in een samenwerking van waar de energie heen vloeit. Dat is geen rocket science.’ Als mensen die de kar trekken uit beeld verdwijnen en niemand neemt het roer over dan valt de samenwerking uiteen. Zijn eerdere geestdrift heeft plaats gemaakt voor relativisering en scepsis. Hij meent dat het lectoraat in haar methodiek van innovatieve samenwerking aandacht moet hebben voor zulke fenomenen. Het al dan niet lukken van onderzoeks- of uitvoeringsprojecten met het onderwijs staat of valt met een goede begeleiding en betrokkenheid van docenten en enthousiaste studenten.

‘We wilden graag meer aandacht voor oervoedsel vanuit de intentie mensen te laten nadenken over hoe je op een andere manier duurzaam met voedsel bezig kunt zijn.’

‘We wilden graag meer aandacht voor oervoedsel vanuit de intentie mensen te laten nadenken over hoe je op een andere manier duurzaam met voedsel bezig kunt zijn. We hoopten dat we in de benadering van het onderwerp een stapje extra konden zetten door studenten erbij te betrekken bijvoorbeeld van de hotel- en koksopleiding. Ook wilden we een voedselpad aanleggen. Het is helaas niet gelukt studenten te vinden die zo’n onderzoek wilden doen.’ Uiteindelijk heeft het Hunebedcentrum het idee zelfstandig opgepakt en uitgewerkt. ‘Het bleek ook heel lastig om schoolplanningen op elkaar aan te sluiten. En aan begeleiding waren wij zoveel tijd kwijt - je moet er echt bovenop zitten - dat we het beter zelf konden doen.’ Wolters denkt dat in het onderwijs bij het uitvoeren van projecten de balans teveel is doorgeslagen naar het zelfstandig leren door de studenten. ‘Als je hen te vrij laat, werkt het niet. Ook in de communicatie onderling bij het maken van afspraken gaat het moeizaam. Mijn ervaring is dat studenten het doodeng vinden om te bellen of even direct contact te hebben. Hoe je dat op een goede manier aanstuurt is een moeilijk proces.’ Naar zijn mening was het lectoraat vooral ook bedoeld om te kijken hoe dergelijke samenwerkingsvormen

zouden verlopen en daar lering uit te trekken. Over de samenwerking tussen mbo en hbo, het zogenoemde multilevel werken, is hij niet onverdeeld positief. ‘Het was een toe te juichen probeersel, ik hoop dat er van geleerd is. Je kunt heel goed dingen uit het verloop afleiden.’

Als stichting richten wij ons met name op educatie. Dat maakt dat wij de samenwerking met het onderwijs blijven zoeken.’

De directeur van het Hunebedcentrum realiseert zich dat elk proces een eigen dynamiek heeft en anders verloopt. Netwerken blijft het fundament onder het voortbestaan van het museum. Hij sluit niets of niemand uit. ‘Als stichting richten wij ons met name op educatie. Dat maakt dat wij de samenwerking met het onderwijs blijven zoeken.’ Alles overziend meent hij dat zijn beoordeling van de samenwerking anders zou uitpakken als die professioneel was afgesloten. ‘Nu is het doodgebloed. Ontzettend jammer en vervelend vind ik dat. Als je iets opbouwt zorg er dan voor dat wat je gezamenlijk doet ook een vervolg krijgt.’ Hoe dan ook is de toekomst ongewis, schetst Wolters. Een onwerkelijk scenario dat door het Corona-virus realiteit is, stelt hem voor grote uitdagingen. ‘Momenteel liggen we aan het infuus van de overheid. De hele toeristische aanbodzijde staat op omvallen, alles wat met vermaak te maken heeft. Iedereen zit in hetzelfde schuitje.’ Plek voor stagiaires is er niet, laat staan tijd of mogelijkheden voor projecten met het onderwijs. ‘Het is ongelooflijk.’ En dat terwijl het Hunebedcentrum net een nieuwe hoofdexpositie over de Hunebedbouwers had ingericht en de entreehal volledig was vernieuwd. Toch weigert Wolters het hoofd in de schoot te leggen. ‘We doen er alles aan om straks weer verder te gaan.’ Gelukkig merkt hij dat er bij ondernemers en overheden veel steun is voor het belang van het museale erfgoed. Dat is dan ook weer de kracht van verbinden en combinatievermogen waarin het Hunebedcentrum uitmunt. Als de huidige anderhalve meter samenleving blijvend is, zal het museum zich opnieuw moeten uitvinden, voorziet hij. ‘De vraag is: Hoe lang gaat dit duren?’

‘Met elke ervaring doe je iets nieuws op’

Interview met Rian Koekkoek

Manager Treant Zorggroep, lectoraatspartner regio Drenthe

Leren is niet eendimensionaal, iets dat je louter uit boeken, in collegezalen of klaslokalen oppikt. Voor manager Rian Koekkoek van de Treant Zorggroep heeft het alles te maken met het uitwisselen van verhalen, het leren van elkaar, het open staan voor nieuwe ervaringen. ‘Een veilig leerklimaat draagt bij aan de bereidheid te innoveren. Dat komt heel erg aan op een houding, hoe je tegenover vernieuwing staat.’

Treant Zorggroep bestaat uit drie ziekenhuislocaties en zeventien centra voor wonen en zorg verspreid over Drenthe en Groningen. In de periode dat Koekkoek in aanraking kwam met het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie was zij hoofd van de psychogeriatric van Weidesteyn in Hoogeveen. Vanaf 2014 nam zij deel aan de multidisciplinaire subketen (MDSK) die zich vooral bezig hield met leren en kennisontwikkeling. ‘Dat had mijn interesse. Tijdens mijn studie gezondheidswetenschappen ben ik afgestudeerd op het onderwerp innoveren en leren.’ De Treant Zorggroep haakte aan bij het lectoraat vanwege de wens om een gezamenlijke kennisagenda over leren binnen een organisatie te ontwikkelen. Vanuit het lectoraat was Sebo Boersma een vast contactpersoon. Boersma doet een promotieonderzoek naar informeel leren. In de MDSK-Leerklimaat schoven naast Treant Zorggroep enkele andere organisaties aan zoals BCM Woonzorg, de brandweer Friesland, Alfa-college en 's Heeren Loo. De subketen onderzocht met name hoe de organisaties informeel leren beter konden benutten. De inschatting is, gestaafd door onderzoek, dat 70 tot 80 procent van wat we leren op een informele manier gebeurt, veelal in de dagelijkse routine en omgang met collega's. Onbewust of minder bewust.

‘Ook al wist ik er al het nodige van vanuit mijn studie, ben ik de mening toegedaan dat je altijd blijft leren.’

Vanaf het begin heeft Koekkoek de bijeenkomsten als buitengewoon inspirerend ervaren. ‘Ook al wist ik er al het nodige van vanuit mijn studie, ben ik de mening toegedaan dat je altijd blijft leren. Door ervaringen te delen doe je iets nieuws op. Dat is de hele basis voor het leren: Een open houding. Je kunt altijd iets van iemand anders leren.’ Haar ervaring was ook dat hoe langer de partners met elkaar optrokken, hoe diepgaander de discussies en gesprekken verliepen. ‘Dan ga je letterlijk de

verdieping in. Dat was mooi om mee te maken.’ Koekkoek is ervan overtuigd dat haar deelname aan de subketen positief heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van een veilig leerklimaat binnen de eenheid psychogeriatric.

‘We hebben verschillende leerinterventies toegepast en er ontstond gaandeweg binnen de teams de vrijheid om te experimenteren.’

‘We hebben verschillende leerinterventies toegepast en er ontstond gaandeweg binnen de teams de vrijheid om te experimenteren.’ Het belangrijkste was vooral de bevestiging van het inzicht dat het een meerwaarde is om het leren niet generiek van bovenaf op te leggen, maar dat er vooral naar de behoefte en de eigen identiteit van de teams moet worden gekeken. ‘Die andere insteek heeft het lectoraat meegebracht, dat teams zelf vorm geven aan het leren en daar eigenaar van zijn. De wetenschap dat er diversiteit mag zijn en dat je door die met elkaar te delen en te bespreken ook als organisatie weer verder kunt leren.’

De jaren overziend beseft Koekkoek dat er veel is geleerd, vooral over het besef wat leren nu eigenlijk is en hoe dat plaatsvindt. ‘Het is een combinatie van eigen ervaringen, kennis en het delen daarvan met anderen binnen en buiten de eigen organisatie. Dat is per definitie een zoektocht.’ Met zo nu en dan mooie vondsten en verrassende doorblikjes. Wat beklijft is dat iedereen op een eigen manier kennis tot zich neemt en dat elk team daar ook weer een eigen vorm aan geeft en een eigen identiteit aan ontleent.

Koekkoek: ‘Een van de overlappende thema's voor de zes teams binnen de eenheid psychogeriatric was hoe om te gaan met agressie die bij ons vaak voortkomt uit onbegrepen gedrag.’ Op de afdelingen verblijven ouderen met dementie die hoogcomplexere verpleging nodig hebben. In plaats van de teams een generiek programma aan

te bieden, kon elk team eigen wensen kenbaar maken. Zo ging een groep aan de slag met een praktische training om zich beter te kunnen verdedigen, terwijl een ander team zich verdiepte in de methodiek van de-escalatie. Het vervolgens delen van de opgedane ervaringen in onderlinge contactmomenten maakte dat er op meerdere niveaus werd geleerd. ‘De Treant Zorggroep staat heel erg open voor dit soort leermethodieken. Binnen het managementteam blijft daar aandacht voor bestaan.’ Koekkoek maakt, ook al kreeg ze vorig jaar een andere functie, nog altijd deel uit van de MDSK.

‘Ik deel mijn ervaringen die ik bij die bijeenkomsten opdoe weer binnen de organisatie.’

‘Ik deel mijn ervaringen die ik bij die bijeenkomsten opdoe weer binnen de organisatie.’ De verscheidenheid aan deelnemende partners levert verrassende leermomenten op, vertelt ze. ‘Juist doordat er andere sectoren bij zaten, kreeg ik veel inspiratie.’ Zo bracht de brandweer in op welke manier zij een debriefing inzetten voor

teams en personen na een heftige ervaring, zoals een brand. ‘Hoe deel je zoiets met andere teams, hoe leg je de verbinding vanuit een zeer persoonlijke ervaring naar de organisatie. Dat waren voor mij hele waardevolle ervaringen. Het meest belangrijke is toch dat je de cultuur binnen een team moet respecteren en waarderen en tegelijkertijd dient er een dusdanige openheid te zijn om het te delen zodat de organisatie er ook van kan leren. Vanuit een eigen identiteit open staan voor andere middelen en interventies.’ Ook voor Treant Zorggroep geldt dat er niet van bovenaf één bepaalde manier van opleiden, leerlijn of leermethodiek wordt gehanteerd. ‘Het respecteren van de grote diversiteit per afdeling of locatie is een belangrijke voorwaarde. Ook hier geldt het principe: Waardeer je eigenheid en wat passend is, maar stel je wel open op.’

Het stoppen van het lectoraat aan het eind van het jaar, hoeft wat Koekkoek betreft niet het eind van de gezamenlijke bijeenkomsten met organisaties over het leerklimaat te zijn. ‘Ik merk dat ik enorm geïnspireerd ben geraakt en gestimuleerd en zou het wel prettig vinden als we een vorm vinden om door te gaan. Het helpt om over zulke ontmoetingen afspraken te maken, ervoor te zorgen dat er regelmaat

en structuur in zit.’ In samenspraak met Boersma had ze net de aanzet gegeven tot een interessant vervolgonderzoek binnen Treant Zorggroep. Of en hoe dat doorgaat is nog even de vraag, nu zij zelf divisie manager bij de Baalderborg Groep wordt, een zorgorganisatie voor ouderen en mensen met een verstandelijke beperking.

‘Ook als ik bij een andere organisatie werkzaam ben, denk ik dat het heel waardevol is om de MDSK voort te zetten. Juist in de interactie gebeurt het. Daar leer je’, constateert Koekkoek. De huidige situatie rond het Covid-19 virus, bevestigt haar in die zienswijze. ‘Hoewel je digitaal veel contacten kunt ondervangen, merk ik hoe waardevol de fysieke ontmoeting is. Dat geeft inspiratie.’ Ze refereert aan onderzoek dat bevestigt dat het oogcontact en de directe interactie met mensen een neurologisch effect heeft. Het brein maakt dopamine aan. Dat is een soort ‘boodschappersstofje’ in de hersenen die informatie van de ene naar de andere hersencel overbrengt. Het zorgt ervoor dat we ons tevreden en beloond voelen. ‘Het is dus de relatie die je onderling aangaat en fysiek beleeft, die dit lectoraat zo waardevol maakt. Er worden letterlijk verbindingen gelegd.’ Uit dat soort contacten ontstaan duurzame innovaties.

‘Gedachtegoed lectoraat gaat mee in mijn rugzak’

Interview met Saskia Timmermans

Beleidsmedewerker zorginstelling Tangenborgh, lectoraatspartner regio Drenthe

Tot concrete projecten vanuit het lectoraat is het bij zorginstelling Tangenborgh helaas niet gekomen. Toch beoordeelt beleidsmedewerker Saskia Timmermans haar aanhaken bij de kenniskring van Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie als buitengewoon nuttig. ‘Wat ik vooral heel mooi vind is dat er over en weer tussen de verschillende deelnemende disciplines en vakgebieden veel meer begrip is ontstaan. Dat multidisciplinaire denken in cross-overs gaat mee in mijn rugzak. Ik denk nu breder dan het eigen kringetje.’

‘Het is belangrijk om de blik te verruimen en niet alleen naar de zorg te kijken, maar ook buiten het werkgebied kennis en inzichten op te doen.’

Tangenborgh heeft een groot aantal vestigingen voor ouderenzorg in Zuidoost Drenthe en zag al in een vroeg stadium de meerwaarde van het beter afstemmen van techniek, wonen en zorg. Als beleidsmedewerkster houdt Timmermans zicht vooral bezig met het aandachtsgebied zorgtechnologie en innovaties. Om die reden lag het voor de hand dat zij in 2013 aanschoof bij de kenniskring van het lectoraat.

de blik te verruimen en niet alleen naar de zorg te kijken, maar ook buiten het werkgebied kennis en inzichten op te doen. Dat levert mooie innovatieve ideeën op. Mijn organisatie vindt het belangrijk te investeren in kennis en dat we daarbij niet alleen kennis brengen maar ook halen.’

‘Mijn organisatie vindt het belangrijk te investeren in kennis en dat we daarbij niet alleen kennis brengen maar ook halen.’

De samenwerking met kennisinstellingen en onderwijsorganisaties biedt volgens haar een uitgelezen kans om nieuwe ontwikkelingen te onderzoeken, te toetsen en eventueel in gang te zetten.

Hoewel zij een paar keer mogelijke projecten inbracht in het brede overleg op het vlak van langer thuis wonen van ouderen, kwam het uiteindelijk binnen het lectoraat niet tot concretisering en uitvoering. ‘Wat mij opviel is dat er veel is gepraat over en weer en dat als bedrijven of organisaties nieuw aanschoven dezelfde gesprekken zich herhaalden.’ Daarbij kwam dat het accent meer op toerisme en zorg kwam te liggen dan op techniek en zorg. ‘Wij wilden via het lectoraat graag studenten binnen halen die samen met ons naar haalbaarheid van ideeën wilden kijken. Jammer genoeg heb ik via het lectoraat geen student gezien.’

Op een gegeven moment deed het gebrek aan daadkracht op haar thema’s de animo om deel te nemen aan de bijeenkomsten geen goed, erkent Timmermans. ‘Er ontbrak een sterke verbindende leider die knopen doorhakke, de koers uitzette en er strak bovenop zat. Ik ben zelf vaak genoeg projectleider geweest om te weten dat mensen van goede wil zijn maar altijd andere dingen te doen hebben.’ Terugkijkend denkt ze dat er genoeg mogelijkheden waren geweest om voor Tangenborgh relevante multidisciplinaire onderwerpen op te pakken. ‘We hadden best verbindende factors kunnen benoemen op het gebied van langer thuis wonen.’

Uiteindelijk heeft de zorginstelling met woningbouwcorporatie Domesta het Dementiehuis van de Toekomst ontwikkeld en gerealiseerd. ‘In oorsprong was dat eigenlijk de reden waarom ik bij het lectoraat aanschoof, om de haalbaarheid daarvan samen met andere partners in de kenniskring verder te onderzoeken.’ De organisatie heeft wel veel stagiaires, van het mbo zijn er vooral nauwe contacten met Drenthe College en iets minder met Alfa-college, in het hbo ook met NHL Stenden Hogeschool en Hanzehogeschool. ‘Op die manier halen we toch de nodige studenten binnen die bij ons kennis kunnen maken met de praktijk, anderzijds die ons weer helpen bij onderzoek of frisse ideeën inbrengen.’ Die wederkerigheid bevalt.

‘Het is voor ons veel logischer geworden om samen met andere bedrijfstakken in nieuwe innovatieve projecten te stappen. We weten elkaar steeds beter te vinden.’

Hoewel de opbrengst in de uitvoering aan de magere kant was, steekt Timmermans haar enthousiasme over de gehanteerde methodiek niet onder stoelen of banken. ‘Het is voor ons veel logischer geworden om samen met andere bedrijfstakken in nieuwe innovatieve projecten te stappen. We weten elkaar steeds beter te vinden.’ Zo heeft Tangenborgh samen met Treant onderzocht hoe daglicht kan bijdragen aan de vitaliteit van bewoners. ‘Bewoners zitten veel in de huiskamer, zeker bij beginnende dementie raakt het dag- en nachtritme verstoord. Door de lichtintensiteit aan te passen kun je het welzijn van de cliënten versterken.’

De samenwerking met corporatie Domesta in het Dementiehuis van de Toekomst heeft mede de aanzet gegeven tot de oprichting van kenniscentrum Demens specifiek gericht op dementiezorg. Zorgverleners, mantelzorgers,

hulpverleners of mensen die in hun omgeving te maken hebben met dementie, maar ook onderwijsorganisaties kunnen bij Demens aankloppen. De modelwoning fungeert als testomgeving voor technologie die kan helpen bij het leveren van de juiste zorg en ondersteuning. Het Dementiehuis toont hoe zorgtechnologie kan bijdragen aan het langer en veilig in eigen huis kunnen blijven wonen. Naast het gebruik voor testen en ontwikkelen van technologie dient de woning ook voor instructie of trainingen voor zorgprofessionals, studenten, gemeenten, woningcorporaties en andere zorgaanbieders.

‘Het Dementiehuis van de Toekomst is een prachtig project voor studenten die meer willen weten over de vraag hoe techniek mensen met dementie of hun mantelzorgers kan ondersteunen’

‘Het Dementiehuis van de Toekomst is een prachtig project voor studenten die meer willen weten over de vraag hoe techniek mensen met dementie of hun mantelzorgers kan ondersteunen’, aldus Timmermans. Demens onderhoudt goede contacten met de Healthhub Roden waar eveneens cross-overs tussen zorg en techniek worden gepresenteerd aan een groter publiek. ‘Zo pakken we problemen of uitdagingen op die de samenwerking tussen verschillende branches vereist. We zien daarin steeds nieuwe ontwikkelingen. Onze inzet is dat mensen met geheugenproblematiek zo lang mogelijk hun eigen leven moeten kunnen leiden. Zorg op afstand dankzij innovatieve zorgtechnologie kan daar zeker aan bijdragen.’

Als voorbeeld hoe studenten zijn betrokken bij vernieuwend onderzoek, noemt Timmermans een student die in kaart brengt welke werkprocessen zich lenen voor zorg op afstand. ‘Dit onderzoek liep al voor de corona-uitbraak, maar is door het virus alleen maar relevanter geworden. Wij zijn er van overtuigd dat we nog veel meer zorg op afstand kunnen leveren.’ Via via heeft zij veel andere mensen leren kennen dankzij het lectoraat. ‘Dat is waardevol.’

‘Ik wil vooral een goede convener worden’

Interview met Simon Henk Luimstra

Teamleider gemeente Emmen, kenniskringlid regio Drenthe

Warme herinneringen bewaart Simon Henk Luimstra aan de gloriejaren van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. In Zuidoost Drenthe legde lector Ineke Delies de basis voor haar gedachtegoed en kwamen mooie projecten tussen onderwijs, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden tot stand. De procesmanager, later beleidsadviseur en inmiddels teamleider cultuur en sport bij de gemeente Emmen was er als de kippen bij om aan te schuiven als gastlid bij de kenniskring. ‘Er was een klik. Ik was geïnteresseerd in hoe organisaties slim blijven samenwerken en samen leren?’

Om een wild idee te opperen en daar vervolgens geïnteresseerde partijen voor bij elkaar te zoeken is nog niet zo moeilijk, aldus Luimstra. Lastiger is het de energie vast te houden als het idee van pril plan tot daadwerkelijke uitwerking en uitvoering komt. Hoe houd je kikkers in de kruiwagen, hoe verbind je partners duurzaam en hoe zorg je dat de dynamiek levend en actueel blijft?

‘De conveners hebben bewust voor ogen om bestaande praktijken te verbeteren of nieuwe praktijken te ontwikkelen.’

‘Het begrip convenerschap heeft daar alles mee te maken. Het gaat om pioniers van een nieuwe vorm van leiderschap. De conveners hebben bewust voor ogen om bestaande praktijken te verbeteren of nieuwe praktijken te ontwikkelen. Dit doen ze door van verschillende actoren, verspreid over het hele landschap, over traditionele grenzen heen, lerende partners te maken. Centraal staat het uitgangspunt dat nieuwe samenstellingen van verschillende mensen uit een bepaald landschap leiden tot het ontwikkelen van nieuwe inzichten. Ik kende de term nog niet, maar Ineke heeft mij in de theorie van Etienne Wenger en Maarten de Laat meegenomen. Zij heeft dat vertaald naar de regio. Ik wilde vooral leren een goede convener te worden. Ik vond het echt interessant dat haar lectoraat zich op het kruispunt van overheid, onderwijs en ondernemerschap bewoog en daar iets wilde betekenen.’

‘Met mijn beroepsvaardigheden ben ik multi-inzetbaar. Ik ben ook bezig met het organiseren van toekomstgericht onderwijs.’

In zijn werkzame leven verenigt Luimstra al verschillende rollen. Hij werkte indertijd niet alleen als procesmanager om wijk- en dorpsplannen vanaf lokaal niveau te integreren in beleidsvoornemens en plannen van de gemeente maar ook als docent sport en bewegen. ‘Met mijn beroepsvaardigheden ben ik multi-inzetbaar. Ik ben ook bezig met het organiseren van toekomstgericht onderwijs.’ Hij ziet een parallel met zijn werk als ambtenaar en teamleider. ‘Het draait vooral om het creëren en in stand houden van lerende netwerken.’ In zijn beleving was het lectoraat er vooral op gericht om op allerlei manieren multilevel, multidisciplinair en in co-creatie mensen en organisaties te verbinden en daardoor meerwaarde te genereren. ‘In de kenniskring had de lector de rol van instructeur, supervisor en intvisor. Zij was echt het boegbeeld en de stuwende kracht. Daar heb ik veel aan gehad.’ In zijn dagelijkse werkpraktijk had hij voldoende haakjes om de geestelijke bagage die hij aangereikt kreeg aan op te hangen. De ‘gouden’ tijd van het lectoraat duurde voor Luimstra vanaf zijn toetreden in, uit zijn hoofd, 2012 tot 2019, goed zeven jaar dus. Uiteindelijk haakte hij af omdat het accent van het lectoraat voor zijn gevoel verschoof van Drenthe naar Groningen waar ook de bijeenkomsten van de kenniskring plaatsvonden. ‘Het werd gelijktijdig veel groter met massale bijeenkomsten waar over hele interessante zaken door typische mensen-mensen werd gesproken, maar die mij niet persé aangingen.’ Hij stopte er naar eigen zeggen veel eigen tijd in, juist omdat hij wel behoefte had aan de kennis die werd uitgewisseld, met name over lerende netwerken en het onderzoek van Sebo Boerma daarnaar. ‘Op een gegeven moment was het offer te groot. Als de focus op Emmen was blijven liggen, weet ik zeker dat ik maar al te graag was gebleven.’

Hij betreurt het wel dat het niet is gelukt de kenniskring in Drenthe vanuit Emmen te borgen en duurzaam te verankeren en een blijvende karakter te geven. Volgens hem ontbrak het bij het management van de deelnemende onderwijsinstellingen aan voldoende wil om genoeg uren beschikbaar te stellen en het werkveld zag onvoldoende opbrengst van de inzet terug. Hoe dat proces precies is gelopen zou volgens hem een mooi studieobject van het lectoraat kunnen zijn, juist omdat het de duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie voor ogen staat. De ambtenaar en docent beseft ondertussen dat sommige ontwikkelingen lastig zijn te sturen. Zo waren het de opdrachtgevers van het lectoraat Alfa-college en NHL Stenden die er op aandrongen het gedachtegoed en methodiek van het lectoraat ook in Groningen en Fryslân uit te rollen. Daarnaast waren er in de kenniskring personele wisselingen en haakten partners soms slechts voor een jaar aan om vervolgens weer afscheid te nemen. ‘De kenniskring fungeerde ook als een springplank in de eigen carrière. Door de bredere blik die mensen kregen op processen, leerden ze anders te denken en te werken, dat is positief.’ In de beginjaren van zijn deelname aan het lectoraat was Luimstra betrokken bij een onderzoek of ouderen boven de zeventig langer thuis konden blijven wonen met steun van buurtbewoners en welzijnswerk. Uiteindelijk lukte het de welzijnsstichting niet om de gemeente daartoe opdracht te laten geven. ‘Het was

niet stevig genoeg om van de grond te komen, we hebben de bal wel een stuk de helling op gekregen maar net niet over het dode punt heen zodat die verder zelf aan de rol kon.’ Over het Fit&Fun project gericht op gezondheid, levensstijl en recreatie in samenwerking met o.a. het bungalowpark Orveltermarke van Landal waren de studenten ‘super tevreden’. Commercieel bleek het arrangement geen blijvertje. De samenwerking met general-manager Folker Frommeyer leidde wel weer tot een mooie bijvangst. Als docent sport en bewegen van het Drenthe College verzorgde Luimstra enkele gastlessen voor studenten en het activiteitenteam over een aangepast sport- en spelprogramma voor mensen met een verstandelijke beperking. Een goed voorbeeld van het multidisciplinaire denken dat in het lectoraat gemeengoed was.

Het lectoraat heeft hem vooral in zijn manier van denken en werken binnen en aan een lerende organisatie gericht op creatief bundelen van kennis en kunde verder geholpen.

‘Ik ben doorgegroeid in mijn rol als convener. De ervaring die ik heb, neem ik mee in teamleiderschap en organisatieontwikkeling.’

Luimstra: ‘Ik ben doorgegroeid in mijn rol als convener. De ervaring die ik heb, neem ik mee in teamleiderschap en organisatieontwikkeling. We zetten binnen de gemeente Emmen voorzichtige stappen in de richting van organisatiecoaching gericht op waardecreatie.’ Hij had het enkele jaren geleden bijna voor elkaar gekregen om een lector binnen de gemeente aan te stellen die de gevolgen van het sociale beleid zou onderzoeken en daarop kon adviseren. Achterliggend idee was dat veel ambtelijke teams in het sociale domein steeds opnieuw vraagstukken voorgeschiedt krijgen en daarop nieuwe informatie vergaren maar dat die onvoldoende wordt gedeeld. ‘Het leren blijft bij de mensen zelf, het ontbreekt aan duiding.’ In zijn optiek hangen ambtenaren verschillende regiomodellen aan die bij het uitvoeren van beleid van belang zijn. ‘Ik zie vier regiomodellen: Die van het marionettentheater waarbij de regisseur alles bepaalt, die van de toneelstukregisseur die decor, setting en plot aan geeft maar minimale mogelijkheden tot bijstelling biedt en het uit handen geeft als het eenmaal

op het toneel staat. Dan is er nog het meespeeltheater waarbij je weet welke kant het op gaat, maar het hoe en met wie nog tijdens het spel kan veranderen en tenslotte de straattheaterregisseur die het voldoende vindt als er reuring ontstaat en het niet uitmaakt wat er gebeurt.’ Luimstra verduidelijkt dat bijvoorbeeld de afdeling inkoop vooral op het niveau van het marionettentheater acteert, terwijl hijzelf meer aanstuurt op het regisseren van een meespeeltheater. ‘Dat is binnen een gemeente moeilijk bij elkaar te krijgen.’ De beoogde lector had in een lerend praktijklandschap mee kunnen kijken naar de processen die een rol spelen en daarin begeleiding kunnen bieden. ‘Het is een manier om het gat in kennis en onderzoek te vullen. De gemeente zou er door de vorming van zo’n lerend netwerk beter uit kunnen komen.’ Het door hem voorgestelde aan de gemeente verbonden lectoraat kwam er op de valreep niet, vooral omdat de financiële situatie van de gemeente er niet langer naar is. Hij realiseert zich dat hij zonder zijn deelname aan het lectoraat nooit op deze manier had gedacht en dat gedachtegoed had kunnen verwoorden en verdedigen. ‘Een van de gevolgen is ook dat terwijl ik 32 betaalde medewerkers in mijn team heb, het er in totaal 106 zijn. De rest bestaat uit tweede- en derdejaarsstagiaires sport en bewegen van het mbo die overal in de gemeente meedraaien. Inmiddels zijn er ook zes hbo-studenten aangetreden die combinaties tussen social work, vitaliteit, gezondheid en bewegen onderzoeken. ‘Echt

multilevel en multidisciplinair dus.’ Hij hoopt dat de studenten door de samenwerking tussen disciplines en opleidingen niet langer multidisciplinair maar interdisciplinair leren te denken en te handelen.

‘Het zou mooi zijn als ze niet meer in hokjes denken maar dat alle facetten tot een geheel worden in hun hoofd. Als dat lukt hebben we weer een stap verder kunnen zetten.’

‘Het zou mooi zijn als ze niet meer in hokjes denken maar dat alle facetten tot een geheel worden in hun hoofd. Als dat lukt hebben we weer een stap verder kunnen zetten.’ In zijn rol als docent met als taak onderwijsvernieuwing bij het Drenthe College grijpt hij elke gelegenheid tot samenwerking met andere partners aan. ‘Gezonde voeding en actief ontspannen zijn nog altijd belangrijke peilers waarop samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheden niet alleen goed mogelijk is, maar ook van groot belang. Dat denken in verbindende mogelijkheden had ik al, maar het is zeker versterkt door mijn deelname aan het lectoraat.’

Bouwen aan de nieuwe bibliotheek

Interview met Annelies Bakelaar

Bestuurder Biblionet Drenthe, lectoraatspartner regio Drenthe

De bibliotheek is de ultieme ontmoetingsplek, staat midden in de samenleving en is het zenuwcentrum van informatie en kennis. Directeur Annelies Bakelaar raakt niet uitgepraat over de centrale rol die de Drentse bibliotheken kunnen - en ook moeten - spelen in het gemeenschapsleven. Zij is met haar team van Biblionet Drenthe volop bezig te bouwen aan de bibliotheek van de 21ste eeuw, een toekomstbestendig en kloppend hart van vernieuwing

Om haar verhaal te illustreren toont Bakelaar de kaart van Drenthe met daarop alle bibliotheken ingetekend. Op meer dan veertig plekken in de provincie zijn er ontmoetings- en uitleencentra van boeken, tijdschriften, databases en andere materialen en kunnen leden ook uit de landelijke catalogi reserveren. Daarnaast is 'De Bibliotheek op School' op meer dan tweehonderd plekken in het onderwijs aanwezig. Die fijnmazige provinciale dekking en spreiding maakt dat de bibliotheek tot in de haarvaten van de samenleving aanwezig is. 'Dat schept ongekende mogelijkheden', vindt Bakelaar. De bibliotheek is een robuuste schakel in een kennis-, leer-, lees- en informatienetwerk en kan daarin als draaischijf tussen organisaties, bedrijven, overheid, zorgaanbieders en burgers

‘Hoe maak je de kennis overdraagbaar en hoe maak je zo’n lerend netwerk duurzaam. Dat hebben we nog niet wetenschappelijk kunnen onderzoeken.’

fungeren.

De veranderende positie en de vele mogelijkheden die de bibliotheek in de transformatie naar een nieuw soort participatiesamenleving kan spelen, vergt nader onderzoek en al doende leren van innovaties. Het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie van Alfa-college en NHL Stenden Hogeschool kan daarin een belangrijke onderzoeksrol spelen. Met name de focus op de ontwikkeling van lerende netwerken en wat daarvoor nodig is, spreekt Bakelaar aan. In haar vorige baan als directeur van Welzijnswerk Midden-Drenthe heeft ze goede ervaringen opgedaan met de betrokkenheid van het lectoraat bij het project Dorpszorg. Het lectoraat hielp bij het begeleiden van het proces om Dorpszorg op te tuigen en diende als sparringpartner om het geleerde over te zetten naar een

handelingsmodel. 'Hoe maak je de kennis overdraagbaar en hoe maak je zo'n lerend netwerk duurzaam. Dat hebben we nog niet wetenschappelijk kunnen onderzoeken.' Het lectoraat zou dat verder kunnen bestuderen. Ze wil er graag op aanhaken in haar nieuwe functie als directeur van Biblionet Drenthe. 'In aanleg was Dorpszorg Midden-Drenthe klaar. Nu is het zaak de transformatie naar lerende netwerken te bewerkstelligen en hoe we de zelfsturing binnen het nieuwe sociale contract vorm gaan geven. Hoe zet je de lokale gemeenschap in haar kracht en sluit je daar als maatschappelijke organisaties op aan?' Die uitdagende vraag hoopt ze binnen Biblionet samen met collega's, inwoners, organisaties en het lectoraat op te pakken. 'De kracht van de bibliotheekvoorziening schuilt in de fysieke en digitale aanwezigheid. We zijn al lang niet meer de klassieke bibliotheek die alleen maar boeken uitleent, we zijn ook

‘We zijn al lang niet meer de klassieke bibliotheek die alleen maar boeken uitleent, we zijn ook aanwezig in tweehonderd basisscholen in Drenthe.’

aanwezig in tweehonderd basisscholen in Drenthe.'

De uitdaging is om als fysieke 'hub' uit te groeien tot het kloppend maatschappelijke hart van de samenleving. Bijdragen aan leefbaarheid vanuit het motto 'lezen, leren en leven'. 'We zoeken de samenwerking met alle publieke en culturele organisaties om een verbindende schakel te zijn in de gemeenschap. Er lopen in De Wijk en in Gieten twee ontwikkelingen om vorm te geven aan de nieuwe bibliotheek van de 21ste eeuw. De website van de bibliotheek in Gieten daarover: 'Naast boeken komt er veel ruimte voor andere activiteiten. Denk bijvoorbeeld aan een plek waar je hulp krijgt bij het solliciteren. Waar je leert (beter) met de computer om

te gaan. Waar je beter kunt leren lezen of schrijven. Of denk aan een cursus over gezond en lekker eten of bewegen. Ook wil de bibliotheek graag samenwerken met andere organisaties om een breed aanbod aan activiteiten te kunnen bieden.'

‘Naast boeken komt er veel ruimte voor andere activiteiten. Denk bijvoorbeeld aan een plek waar je hulp krijgt bij het solliciteren. Waar je leert (beter) met de computer om te gaan. Waar je beter kunt leren lezen of schrijven.’

Om vorm te geven aan deze transformatie zoekt de bibliotheek vanaf het begin van de nieuwe invulling de samenwerking en betrokkenheid van de dorpsgemeenschap. 'We zoeken connectie', aldus Bakelaar. 'Bij een eerste inwonersavond waren ruim vijftig aanwezigen. Een groot succes. Zo willen we uitgroeien tot de huiskamer van een dorp of gemeenschap. Omdat we laagdrempelig zijn kunnen wij bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan het bestrijden van eenzaamheid. Digitale 'inclusie' is voor ons een belangrijke opdracht. Er is nog altijd 12 procent laaggeletterdheid in Drenthe en 6 procent van de bevolking van twaalf jaar en ouder heeft nog nooit gebruik gemaakt van internet.' Bakelaar somt kernachtig de vier o's op waar de bibliotheek zich in haar nieuwe rol op wil toeleveren: 'ontspannen, ontwikkelen, ontdekken en ondernemen'.

‘Het lectoraat kan ons helpen bij het formuleren van de strategie om die werkwijze vorm te geven.’

'Het lectoraat kan ons helpen bij het formuleren van de strategie om die werkwijze vorm te geven.' Biblionet wil daartoe lerende netwerken optuigen met een gezamenlijk doel. 'Laten we samenwerken aan een sterk en leefbaar Drenthe.' Tegelijkertijd

beseft ze dat er niets zo moeilijk is als samenwerken. 'Het is het lastigste wat er is. Het gaat met vallen en opstaan en soms als het tegengit of dingen minder vloeiend en snel lopen in de samenwerking moet je niet loslaten, maar juist anders vasthouden.' Samenwerken is volgens haar een kwestie van geven en nemen waarbij blind vertrouwen is vereist. Primair is de aanwezigheid van 'een klik' tussen bestuurders en conveners en 'dienend leiderschap'. 'Mijn ervaring is dat als je ruimte geeft aan een ander, je zelf ook meegroeit. Uit zulk vertrouwen en uit zo'n samenwerking ontstaan de mooiste initiatieven. Daarbij hanteer ik wel het liefst een strategie van denken, maar vooral ook doen. De constructie van zo'n lerend netwerk vereist een doelbewuste aanpak en werkwijze, daar zou ik graag het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie bij benutten. Die kan de transformatie in bijvoorbeeld De Wijk of Gieten onderzoeken. Hoe kun je de dienstverlening succesvol faciliteren en hoe breng je sociale innovatie op lokaal niveau tot stand?' Het is de kunst om in de samenwerking elkaars kracht te gebruiken, beseft Bakelaar. Dat vergt inzicht. 'Wij willen ons verhaal laten zien, horen en beleven en daarin aanhaken bij de innovatieagenda.' Er is werk aan de winkel.

De klik die een langjarige samenwerking markeert

Interview met sleutelfiguur Bert Pathuis

Directeur Pathuis & Partners, partner in maatschappelijk vastgoed, lectoraatspartner en initiatiefnemer vervolgstappen in regio's Drenthe en Friesland

Een trouw bondgenoot en loyaal reisgenoot, zo valt de langjarige samenwerking tussen Bert Pathuis en lector Ineke Delies kort en bondig te schetsen. 'Vlak na de start van het lectoraat in 2009 sprak ik de lector. Er was herkenning, een klik. Wat mij direct opviel was dat we veel raakvlakken hadden.' Elf jaar later overheerst dat gevoel nog altijd bij de projectontwikkelaar en creatief denker uit Zeijen. 'Het lectoraat geeft vorm aan vernieuwend denken. Door 'omdenken' met een innovatief team kun je betekenisvolle innovaties tot stand brengen.'

De bouwkundige legde zich in het nieuwe millennium vooral toe op de ontwikkeling van huisvesting in de gezondheidszorg. De vastgoedadviseur raakte doordrongen van de noodzaak om wonen, welzijn en zorg in bouwprojecten te verenigen. 'In de bouw was het al wel gemeengoed dat je de klus met verschillende disciplines tot een goed einde brengt. Waar het aan schortte was dat de installateur, metselaar, timmerman en bouwster met elkaar nadachten over voor wie ze iets maakten. Het ging alleen over het hoe je stenen stapelt.' Ieder deed z'n ding, zonder dat die samenwerking toegevoegde waarde opleverde. Dat zinde hem niet. Het lectoraat introduceerde de multidisciplinaire kenniskring en vervolgens multidisciplinaire teams om projecten in zorg, toerisme en vrije tijd met het onderwijs te verbinden. Vanuit de wens schotten te doorbreken en door co-creatie en al doende leren tot vernieuwing te komen. Dat was een kolfje naar de hand van Pathuis.

'In bouwprojecten voor de gezondheidszorg stuitte ik voortdurend op begrenzingen als je verschillende sectoren aan elkaar wilde koppelen.'

'In bouwprojecten voor de gezondheidszorg stuitte ik voortdurend op begrenzingen als je verschillende sectoren aan elkaar wilde koppelen. Je bent zo lang bezig aan richtlijnen en normen te voldoen, dat als het project eenmaal is gerealiseerd iedereen constateert dat het project al niet meer op alle punten voldoet aan de voortschrijdende wensen van de tijd. Je bouwt voortdurend voor achterstand.' De gesprekken met lector Delies gaven hem het gevoel dat hij een geestverwant had getroffen. Pathuis is ervan overtuigd dat de woonvraag van ouderen met het oog op vergrijzing en het credo van langer zelfstandig thuis wonen, sterk verandert. Sociaal-maatschappelijke vraagstukken en verlangens en multidisciplinaire inzichten moeten uitmonden in nieuwe bouwconcepten. De woning van de toekomst

dient een sociaal vangnet te bieden als de oudere een zorgvraag krijgt. Zijn uitgangspunt is leef- en woonplezier in een mooie en gezonde omgeving en niet de hulpvraag. 'Ik draai het 180 graden om. Ik ga niet uit van zorg, maar van gezond wonen.' Zo ontstaan er eveneens raakvlakken met toerisme en de hospitality.

'Ik draai het 180 graden om. Ik ga niet uit van zorg, maar van gezond wonen.'

In het multidisciplinaire team van het lectoraat bracht Pathuis zijn plan in voor Huis te Zeijen, een combinatie van luxe B&B met zestien levensloopbestendige appartementen. Studenten uit de techniek, bouw, zorg van Alfa-college en van de Hogere Hotelschool van NHL Stenden Hogeschool dachten met hun docenten mee over de uitvoering en werkten ideeën uit tot een multidisciplinair bedrijfsplan. De multidisciplinaire aanpak bleek voor de studenten heel leerzaam en leverde Pathuis nieuwe, verrassende inzichten op. 'Ik zag dat bouwkunde studenten zich gingen verplaatsen in de bewoner en zorgstudenten werden zich bewust van het belang van een goede leef- en woonomgeving. De hotelstudenten brachten het concept gastvrijheid in en de nadruk op individuele behoeften. Daar heb ik zelf veel van geleerd.'

De verbinding tussen onderwijs en werkveld opende de weg naar innovaties die wederkerig zijn. Door de samenwerking leerden studenten anders naar de werkelijkheid te kijken en hoe het is om in een multidisciplinair team aan een

opdracht te werken en Huis ter Zeijen nam al schavend, denkend en ontwerpend een definitieve vorm aan. 'Hoe stem je dienstverlening op elkaar af. Om samen te leren werken moet je vroeg beginnen, dus al bij de studenten.' Het project verkeert op het moment in de vergunningsaanvraag bij de gemeente. Als het plan doorgaat, hoopt Pathuis studenten ook bij de bedrijfsvoering te betrekken. 'Ik zie mogelijkheden om er een werkatelier te starten waarbij studenten zorg bieden, in de keuken assisteren of de B&B meehelpen te runnen.' Inmiddels is Pathuis al ruim acht jaar bezig met het project.

'Het denken in innovaties en werken aan vernieuwing vergt een lange adem. Er is veel doorzettingsvermogen nodig omdat je steeds opnieuw tegen richtlijnen aanloopt.'

'Het denken in innovaties en werken aan vernieuwing vergt een lange adem. Er is veel doorzettingsvermogen nodig omdat je steeds opnieuw tegen richtlijnen aanloopt.' De moed geeft hij niet op. 'Iedereen vind het een mooi idee, maar veel partijen gaan achterover leunen als er obstakels opdoemen. Dan is er toch iemand nodig die de kar trekt.' En dat is hij. Trekkraft en spankracht dat is nodig op zo'n reis door een praktijklandschap, meent de projectontwikkelaar. Dat is nog iets dat hij deelt met het lectoraat. Alleen zo kom je tot co-creatie, meent Pathuis. 'Als bedrijfsleven hebben we de samenwerking met zo'n lectoraat en de opleidingsinstellingen nodig. Op die manier krijgen we innovatie van de grond.' Ook al loopt de snelheid tussen onderwijsinstellingen en ondernemers en hun bedrijven niet parallel. Volgens de projectontwikkelaar is zijn ervaring dat goede afstemming mogelijk is. Omdat studenten per definitie slechts tijdelijke reispartners zijn in een project, steekt de begeleiding vanuit het onderwijs nauw. 'Die moet goed georganiseerd zijn', aldus Pathuis. 'De studenten hebben een gids nodig om projectonderdelen goed op te leveren.'

Met lector Delies en Minne Wiersma, directeur van de Maatschappij van Weldadigheid, nam Pathuis begin 2020 het initiatief voor de vorming van een lerend netwerk volgens de principes van het lectoraat. Het toont maar weer eens dat het gedachtegoed van Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie niet begrensd is. Officieel houdt het lectoraat eind 2020 op te bestaan, maar volgens Pathuis is er alle reden om door te gaan op de ingeslagen weg. 'De methodiek om lerend vermogen te organiseren kan werkveld en onderwijs verder helpen.' Een samenwerkingsverband tussen Veenhuizen en Frederiksoord met als rode draad de erfenis van Johannes van den Bosch en zijn koloniën voor

paupers acht hij perspectiefrijk. Over het opgetuigde lerende netwerk valt meer te lezen in het interview met Minne Wiersma, wat Pathuis aanspreekt is dat het netwerkverbindingen tussen ondernemers en onderwijs creëert. 'Er liggen, zeker als de Koloniën van Weldadigheid op de Werelderfgoedlijst komen, geweldige kansen om nieuwe combinaties in toerisme, zorg en wonen te ontwikkelen. Als bestuurslid van Veenhuizen Boeit leek het me noodzakelijk de kansen en mogelijkheden volop te benutten.' De ontwikkeling van het lectoraat door de jaren heen, sluit daar mooi op aan. De theoretische onderbouwing van het belang en de werking van lerende netwerken in de praktijk van wetenschappers zoals Etienne Wenger en Maarten de Laat, vond zijn weg in de methodiek. 'Hoe kun je co-creatie bewerkstelligen, hoe geef je dat vorm met koplopers en volgers en welke rol heeft de convener, de verbinder of netwerkmakelaar', somt Pathuis de belangrijke uitgangspunten op. 'Kennisdelen met anderen vereist een specifieke aanpak.' In samenspraak met het lectoraat is gekozen voor een opzet met koplopers en volgers. 'De kans van slagen is het grootst als je op basis van enthousiasme en een klik elkaar vindt. Dat geeft energie en vertrouwen. Als de tien koplopers laten zien dat het goed werkt, kunnen de volgers aanhaken', schetst de projectontwikkelaar. 'We kiezen niet voor topdown maar voor bottom-up. Het moet iets zijn van de ondernemers zelf. Om het goed te verankeren moet je je daar heel bewust van zijn en vanaf het begin dat als basisprincipe toepassen.' Pathuis is blij met de steun die de provincie Drenthe voor het initiatief heeft uitgesproken. 'Zij tonen verwantschap met dit soort initiatieven, het is belangrijk om daarop terug te kunnen vallen.' Door onderwijs aan ondernemers te koppelen in Veenhuizen en Frederiksoord moet het lukken om deze bijzondere plaatsen breder onder de aandacht te brengen. 'Ik heb in mijn contact met het lectoraat ervaren hoe belangrijk het is om natuurlijke samenwerkingspartners te vinden. Uit vertrouwen ontstaat samenwerking over scheidslijnen heen. En innovatie.'

‘In je eentje ga je wel sneller, samen kom je zoveel verder’

Interview met Minne Wiersma

Directeur Maatschappij van Weldadigheid, lectoraatspartner en initiatiefnemer vervolgstappen in regio Drenthe

Samenwerking kan de voormalige Drentse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid veel brengen, meent algemeen directeur Minne Wiersma. De vorming van een lerend netwerk van ondernemers en belanghebbenden dat gevangenisdorp Veenhuizen en de Vrije Kolonie Frederiksoord verbindt, kan de streek sterker positioneren. ‘We zijn broer en zus van elkaar, toch was de relatie in het verleden niet erg warm. Daarin willen we verandering brengen.’

Gebrouilleerde verhoudingen, het komt in de beste families voor, maar het kost doorgaans veel meer energie dan het oplevert. Bij zijn aantreden drie jaar geleden als directeur pakte Wiersma kordaat door om de in omin levende familieleden nader tot elkaar te brengen. Na een loopbaan van dertig jaar bij de Rabobank waarbij hij van verschillende vestingen in het land directeur was, besloot hij op basis van een zakelijke analyse een nieuwe weg in te slaan. Het museum de Koloniehof, waarvan de exploitatie op jaarbasis een behoorlijk beslag legde op de eigen financiën, werd verzelfstandigd en omgedoopt tot museum en bezoekerscentrum De Proefkolonie. De nieuwe stichting Koloniecencentrum stelde de directeur van het al eerder gemoderniseerde gevangenis museum in Veenhuizen tevens aan tot directeur in Frederiksoord.

‘Jaren geleden was zoiets helaas nog ondenkbaar’,

‘Jaren geleden was zoiets helaas nog ondenkbaar’, aldus Wiersma. Beide dorpen die een gemeenschappelijke geschiedenis deelden verhielden zich lang als water en vuur tot elkaar. Inmiddels zit in de Raden van Toezicht van beide musea een bestuurslid uit het andere dorp. Het zijn even zo vele voorbeelden van de recente koerswijziging. De geesten waren daarvoor rijp geworden doordat er in het kader van de aanvraag om als gezamenlijke Koloniën van Weldadigheid op de Werelderfgoedlijst van Unesco te komen, intensievere contacten tussen de koloniën ontstonden. Veenhuizen, Frederiksoord, Wilhelminaoord, Willemsoord, Ommerschans en de twee koloniën in de Vlaamse Kempen delen in Johannes van den Bosch een gezamenlijk geestelijk vader. Hij stichtte in 1818 de eerste landbouwkolonie om de paupers uitzicht op een beter leven te bieden. Ruim een miljoen Nederlanders en Belgen hebben voorouders in de Koloniën van Weldadigheid. ‘Om op de lijst van Unesco te komen, moeten we samenwerken.’ Wiersma acht het een goed ding als de Drentse koloniën nauwer met elkaar optrekken. ‘We kunnen beide gebieden daarmee een dienst bewijzen als we Veenhuizen en Frederiksoord nadrukkelijker kunnen promoten. Ook vanuit economisch en cultuurhistorisch belang.’ Rond 2018 maakte hij kennis met het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie en lector Ineke Delies. ‘Haar theorie en uitwerking van lerende netwerken sprak mij aan. Er was wederzijdse herkenning dat we voor elkaar van betekenis konden zijn.’ Vooral de werkwijze om partijen in een lerend

netwerk te verbinden door klein te beginnen en met de nadruk op enthousiasmeren, persoonlijk contact en stap voor stap al doende en van onderaf de samenwerking gestalte te geven, sloot aan bij de zienswijze van Wiersma. ‘We hebben vijf ondernemers uit Frederiksoord en vijf uit Veenhuizen bereid gevonden aan te haken. Zij vertegenwoordigen elk vijf verschillende aandachtsgebieden te weten horeca en vrijetijdseconomie, groene voedselvoorziening, cultuur, duurzaamheid en zorg.

‘Door op een heel primair niveau kennis te maken, te delen wie je bent en wat je inspireert, worden we met elkaar rijker.’

Het idee is dat de uitwisseling van ideeën, plannen en ervaringen aanstekelijk werkt en het netwerk doet groeien, zowel in omvang als slagkracht. Een zwaankleef-aan effect. Wiersma: ‘Door op een heel primair niveau kennis te maken, te delen wie je bent en wat je inspireert, worden we met elkaar rijker. Dat is onze verwachting van zo’n lerend netwerk.’ Hij parafraseert een uitspraak van Cruijff: ‘Alleen ga je wel sneller, samen kom je zoveel verder.’

Doordat onderwijsinstellingen zoals NHL Stenden Hogeschool en Friesland College verbonden in het lectoraat en ondernemers, overheden en bewoners samen optrekken binnen het netwerk neemt de draagkracht en reikwijdte toe. ‘Studenten kunnen helpen met onderzoek.’

Als het netwerk levensvatbaar en succesvol blijkt, kunnen ook andere ondernemers en de gemeenten Westerveld en Noorderveld aanhaken en op termijn acht Wiersma het toetreden van natuurorganisaties eveneens wenselijk. ‘Wij delen een bijzondere geschiedenis in een bijzondere natuurlijke omgeving. Daaraan willen we met elkaar recht doen.’

‘Wij delen een bijzondere geschiedenis in een bijzondere natuurlijke omgeving. Daaraan willen we met elkaar recht doen.’

De aftrap voor het lerend netwerk vond begin 2020 plaats met een eerste kennismakingsbijeenkomst waar ook de provincie Drenthe bij aanschoof. Wiersma: ‘Tijdens het afsluitende soep met broodje ontstonden al spontane verbindingen en uitwisselingen. Dat is voor ons het meest waardevolle, daarop willen we graag verder bouwen. Er is voldoende inspiratie. We vertellen beide delen van het verhaal, die gaan we meer met elkaar verknopen.’ De stichting Weldadig Oord waarin een kleine tachtig ondernemers uit de vrijetijdseconomie elkaar hebben gevonden heeft in voorzitter Bob Veldman van Het Huygenhuys in Frederiksoord een belangrijke motor. ‘Zo’n kartrekker heb je zeker nodig’, aldus Wiersma. ‘Een paar gangmakers maken het verschil voor een

lerend netwerk. Ze steken elkaar aan en geven het vuurtje door. Een netwerk verbindt. Je hebt mensen nodig die bereid zijn te geven, die kennis delen niet alleen om er iets voor terug te krijgen maar ook om een ander een dienst te bewijzen. Door zo’n relationele samenwerking kunnen we het gebied op de kaart zetten.’

‘Vijftien jaar geleden waren wij koploper in Nederland met de energieneutrale koloniewoningen die wij lieten bouwen. Nu willen wij helemaal ‘off-grid’ met onze nieuwbouw.’

De Maatschappij van Weldadigheid is volgens Wiersma de hoeder van het materieel en immaterieel erfgoed van grondlegger Johannes van den Bosch. ‘Onze opdracht is de continuïteit te handhaven. De afgelopen jaren is ondanks de vele uitdagingen onze uitgangspositie niet slechter geworden. We zijn heel rijk aan bezit, de exploitatie vereist continue aandacht.’ Voor de Maatschappij kan de samenwerking met het lectoraat het nodige opleveren, verwacht de directeur. ‘Vijftien jaar geleden waren wij koploper in Nederland met de energieneutrale koloniewoningen die wij lieten bouwen. Nu willen wij helemaal ‘off-grid’ met onze nieuwbouw. Door onderwijs en educatie hierbij te betrekken kunnen wij versnellen.’ Zo denkt hij hardop aan de mogelijkheden van de inzet van waterstof op lokale schaal.

Ook op de andere aandachtsgebieden zijn vele innovaties denkbaar en wenselijk. ‘Ten behoeve van het museum hebben studenten al een markt- en behoeftenonderzoek uitgevoerd. Op die manier sluiten de onderzoeken aan bij de zaken die aan de orde komen in de netwerkcontingen en kunnen we ondernemers met soortgelijke ideeën aan elkaar koppelen. Studenten prikkelen met hun onderzoek en inzichten de ondernemers. Dat leidt soms tot verrassende uitkomsten. Dankzij innovaties vanuit het onderwijs kunnen we stappen zetten.’ Het helpt de Maatschappij vooruit. ‘Ondernemers hebben vandaag een vraag en willen dan eigenlijk morgen een antwoord. Ze zijn van nature ongedurig. Het onderwijs en wetenschappers kijken anders. Soms is het verstandig in tijd te investeren. Iets eerst goed tegen het licht te houden en met elkaar te bespreken. Ook dat is een kwestie van leren.’

‘Je moet de manier van denken wel in je hebben’

Interview met Agnes Venema

Manager Chavah, lectoraatspartner regio Groningen

Bruggen bouwen, samenwerking zoeken, over de schutting kijken, het is volgens Agnes Venema van leef- en leerhuis voor jonge moeders Chavah een manier van denken die je in je moet hebben. Een eigenschap. ‘Je moet echt over muren heen denken en niet aan een stramien vastzitten. Het is het mooiste als dat in jezelf zit.’ Daaruit volgt vrijwel vanzelfsprekend het multidisciplinair en multi-level werken in co-makership. Het lectoraat als denk- en levensstijl.

In 2017 kwam Venema in contact met het lectoraat via kenniskringlid Patty Veen die in dezelfde wijk van Groningen woonde als zij. Een jaar eerder was Venema samen met haar man begonnen met een leef- en leerhuis voor jonge moeders. Gedreven door idealisme en betrokkenheid bij de moeilijke omstandigheden die jonge moeders en hun kind het hoofd moeten bieden.

‘Zo ontstond bij ons het idee om jonge moeders in een kwetsbare situatie een betere basis mee te geven.’

‘Mijn man en ik waren beide werkzaam in het basisonderwijs. We waren al een pleeggezin en zagen bij een aantal kinderen gedragsproblematiek dat terug te leiden was naar een slechte hechting van het kind met de ouder of ouders. Zo ontstond bij ons het idee om jonge moeders in een kwetsbare situatie een betere basis mee te geven.’ Idealiter draagt een dergelijk leef- en leerhuis ertoe bij dat gedragsproblematiek bij het kind kan worden voorkomen, vertelt Venema. Haar man is nog altijd directeur van enkele basisscholen in Groningen, terwijl Venema inmiddels fulltime leidinggeeft aan het opvanghuis dat inmiddels in de afgelopen drie jaar zo’n dertig jonge moeders tijdelijk tot veilige haven en rustpunt heeft gediend. Bij het

contact met Alfa-college en het lectoraat van Ineke Delies had Venema direct het gevoel op een reisgenoot te stuiten. Van meet af aan was het idee om Chavah multidisciplinair in te richten en in te bedden in het al bestaande hulpverlening- en gezondheidszorg netwerk. ‘We wilden ervoor waken dat wij het wiel opnieuw gingen uitvinden.’ Zo zocht de initiatiefneemster al snel contact met het gezondheidszorgcentrum in de wijk Lewenborg en maakte ze de afspraak met de maatschap van huisartsen dat er een vaste huisarts was voor de jonge moeders. Ook het wijkteam en consultatiebureau behoren tot de vaste gespreks- en begeleidingspartners. ‘Wij hadden een idee en gingen er inventief mee aan de slag. Bij het uitwerken van ons plan zochten we zoveel mogelijk de samenwerking met andere organisaties en hulpverleners. Betrek anderen er bij, dat was wat mij aansprak in de manier van werken en denken van het lectoraat’, zegt ze.

Vooral het aangaan van crossovers tussen gezondheid, lifestyle en huisvesting, zoals het lectoraat in samenwerking met partners tot stand wilde brengen, bood een haakje. ‘Er kwam uit die eerste kennismaking naar voren wat wij met de meiden doen.

‘Bij het uitwerken van ons plan zochten we zoveel mogelijk de samenwerking met andere organisaties en hulpverleners. Betrek anderen er bij, dat was wat mij aansprak in de manier van werken en denken van het lectoraat’

Doordat wij uit het onderwijs komen, spraken we ook dezelfde taal. Dat scheelt ook.’ Het enthousiasme van Veen en haar manier van verbinding zoeken met zo’n

idealistisch maatschappelijk initiatief sloot goed aan bij de ondernemingszin van Venema. ‘Als wij elkaar zien en spreken bruist het. We zien allerlei mogelijkheden en komen tot allerlei ideeën.’ Ook al blijft 90 procent van de brainstorm onuitgevoerd, de 10 procent die wel iets oplevert is mooi meegenomen.

Zo heeft een hbo-student van Hanzehogeschool een afstudeeronderzoek uitgevoerd naar een gezonde levensstijl voor de jonge moeders en hun kinderen die Chavah begeleidt.

‘Er is een veel grotere behoefte dan het aantal plekken dat wij kunnen bieden.’

‘Veel van de moeders geven hun kinderen nog wel fruit, maar voor zichzelf vinden ze gezond eten minder belangrijk. Terwijl goede voeding en beweging voor henzelf ook heel belangrijk is.’ De uitkomsten van het onderzoek worden zeker gebruikt, aldus Venema. ‘Het was onze vraag, wij investeren daarin, dus we willen het ook invoeren.’ Tot de vaste krachten behoren een gedragswetenschapper, twee woonbegeleiders die hbo geschoold zijn, iemand met een mbo-achtergrond en een zzp’er op hbo-niveau. ‘Zij vormen een multidisciplinair team.’ Chavah biedt ruimte aan zes jonge moeders met hun kind, daarnaast wordt er in toenemende mate ambulante begeleiding geboden. ‘Er is een veel grotere behoefte dan het aantal plekken dat wij kunnen bieden.’ Ook initiatiefnemers elders in het land die spelen met de gedachte om soortgelijke opvangmogelijkheden te creëren, kloppen aan bij het echtpaar in Groningen om advies. Venema heeft het voornemen om aangrenzend aan hun eigen woning nog een leefhuis te beginnen met eveneens zes leef- en leerplekken voor jonge moeders. ‘Dat is ook het maximum voor ons. We willen bewust kleinschalig blijven. De

meiden en het team moeten elkaar goed kennen, we werken op basis van vertrouwen.’

Met Alfa-college is ze aan het nadenken of ook andere opleidingen in de vormgeving van het nieuwe pand een rol kunnen spelen. ‘Bijvoorbeeld meubelmakers, binnenhuisontwerpers of bouw- en techniek. We hebben behoefte aan creatieve meedenkers.’ Ze tekent daarbij wel aan dat het betrekken van het onderwijs bij de uitvoering niet mag leiden tot stagnatie bij de realisatie. ‘Op zich wil ik wel graag het onderwijs er bij betrekken.’ Dat moet wel in de pas lopen met het ondernemerschap. Het is het gedachtegoed van het lectoraat dat in haar manier van denken en werken op een hele natuurlijke manier tot uiting komt. ‘We gaan er open in.’

‘Het onderwijs is in beton gegoten.’

Een ander idee dat zij samen met Veen heeft vormgegeven is de wens om binnen het mbo meer mogelijkheden te creëren voor onderwijs aan jonge moeders of vaders. ‘Vanuit mijn expertise ben ik daarover in gesprek geraakt. Veel van de meiden waarmee wij werken hebben geen startkwalificatie. Lesroosters passen niet bij hun leefsituatie, voor hun kinderen is doorgaans geen opvang mogelijk bij school. Het onderwijs is in beton gegoten.’ Inmiddels ligt er een voorstel om op het Alfa-college aangepast onderwijs te bieden. ‘Ik heb goede hoop dat het iets oplevert’, aldus Venema. ‘Er ligt een plan voor aangepaste lesroosters.’ Ook als het lectoraat eind 2020 officieel ophoudt, verwacht Venema dat de manier van werken en denken wel doorgang blijft vinden. Wie volgens haar zo in elkaar zit, blijft de verbinding zoeken. ‘Als je dat hebt, vind je het wel.’ Toch ligt er ook een taak voor het onderwijs dat relevant wil zijn en de verbinding met de maatschappij en het werkveld blijft zoeken. ‘Ik mag ervan uitgaan dat binnen het onderwijs wel wordt nagedacht over hoe het gedachtegoed van het lectoraat in te bedden. Het mag echt wel wat innovatiever.’ De uitdaging zal vooral daarin liggen het onderwijs zo vorm te geven dat het creatieve denkers, bruggenbouwers en probleemoplossers voortbrengt. Ook dat vereist een bepaalde manier van lesgeven in en met de praktijk en opbouw van curriculum en competenties.

Bewoners geven mede vorm aan woonwijk Europapark

Interview met Berry van Holland

Docent Hanzehogeschool en projectmanager Europaparkwijk, kenniskringlid regio Groningen

Het is een bijzondere enclave aan de ringweg van Groningen met een mix van bedrijfspanden, onderwijslocaties, een park en woningen in straten die architecten eren. Europapark is nog relatief jong, de oudste woningen in woonbuurt De Linie stammen uit 2010. De kantoren, de Euroborg, het thuishonk van FC Groningen, de vestiging van Alfa-college en de woontorens zijn iets ouder. Het is een buurt die volop in ontwikkeling is en daarmee een interessant studieobject voor onderzoekers en studenten die de bewoners helpen de wijk vorm te geven.

Een consortium bestaande uit Hanzehogeschool, gemeente Groningen, fitnessstempel Plaza Sportiva en landschapsarchitect en adviesbureau Sweco besloten samen de krachten te bundelen. Zij ondersteunen de wijkbewoners bij de gebiedsinrichting en helpen hun ideeën zo goed mogelijk te presenteren en te realiseren. Vele tientallen studenten hebben in diverse projecten de gevormde werkgroepen in de buurt begeleid en gevoed door de werkwijze die het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie had ontwikkeld. Harold Hofenk en Berry van Holland van Hanzehogeschool fungeerden als trekkers van de onderwijsinterventies in het Europapark en zijn tevens verbonden als kenniskringlid aan het lectoraat. Hofenk houdt zelfs kantoor in het werkgebied. Samen met Van Holland begeleidt hij studenten van de minor Healthy Ageing en de master Healthy Ageing Professional. In feite vormden zij het bruggenhoofd tussen de onderwijsorganisaties en het uitvoeren van klussen ten dienste van buurtbewoners. Van Holland: 'We zijn als consortium met niets begonnen en hebben vervolgens bewonersgroepen rond thema's gevormd zoals bewegen en recreatie, groen en klimaat, veiligheid en verkeer en parkeerbeleid. Studenten speelden een grote rol.' Keukentafelgesprekken en vervolgens thematische bijeenkomsten leidden tot een hoge mate van betrokkenheid en inspraak.

‘We wilden van meet af aan de wijk met bewoners vorm geven.’

‘We wilden van meet af aan de wijk met bewoners vorm geven.’ In totaal wonen er in De Linie zo’n 1500 mensen. De Hanzehogeschool had in eerste instantie

in gedachten om de bewonersparticipatie op het thema actieve en gezonde leefstijl toe te spitsen. ‘Dat sprak minder aan, bewoners keken veel breder. Andere behoeften leefden sterker dan een gezonde levensstijl.’ Aangezien de bewoners bepaalden, heeft het consortium zich naar die wensen gevoegd. ‘Dat is nu juist het mooie van zo’n aanpak van onderaf.’

De wijk kreeg vorm na de sloop van de oude energiecentrale, wat ook de naamgeving verklaart van woontorens Stoker, Brander en Hete Kolen. Het bedrijfsverzamelgebouw waarin RTV Noord zetelt heet toepasselijk De Mediacentrale. De straten in de woonbuurt zijn genoemd naar Nederlandse architecten die een grote rol speelden in de architectuur van Groningen. Aan een toekomstig recreatiepark, het Helperpark, wordt nog volop getekend. Aan de rand ligt het treinstation Europapark. Tijdens bouwwerkzaamheden zijn paalkuilen aangetroffen van een boerderij van 500 voor Christus. De oudste in Groningen.

De innovatieve aanpak om gezamenlijk met betrokkenen het wonen en leven in een wijk te verbeteren maakt deel uit van een Europees onderzoeksproject Healthy Lifestyle. In enkele grote steden wordt op soortgelijke wijze aan bewonersparticipatie gewerkt, de resultaten en bevindingen worden met elkaar gedeeld en geanalyseerd. Europapark is een levend lab. De testfase heeft het nodige bewerkstelligd, somt Van Holland op. Er is een strand gerealiseerd met een aanlegsteiger voor plezierboten, een looproute bedacht door de wijk, meer groenaanplant toegezegd dan eerder was bedacht en een kruispunt waar veel ongelukken gebeuren gaat op de schop.

‘De bewoners zijn flink in gesprek met de gemeente geraakt.’

‘De bewoners zijn flink in gesprek met de gemeente geraakt.’ Van Holland had gehoopt nog een stap verder met de buurtontwikkeling te kunnen gaan. Daarvoor had hij de zogenoemde methodiek van Citizen Science willen toepassen en onderzoeken. ‘Dat is een onderzoek dat ik uitvoer in het kader van het lectoraat Sportstudies van Hanzehogeschool’, verduidelijkt hij. ‘Door deze vorm van burgerwetenschappen wilde ik een nieuwe impuls geven aan de werkzaamheden van het consortium in Europapark.’ De vertegenwoordigers van de werkgroepen die hij daarover sprak vonden die aanpak te abstract en hielden het liever bij de hen vertrouwde werkgroepen die met consortium en gemeente overlegden. ‘Jammer, maar als mensen er niet voor open staan is het niet anders. Zij zijn leidend in het proces. Het is mooi dat er al veel thema’s zijn opgepakt en uitgevoerd.’ Bij Citizen Science staat de eindgebruiker in een buurt centraal, zij zijn leiding- en richtinggevend.

Het gaat een stapje verder volgens Van Holland dan de methodiek van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie dat zich meer richt op projecten tussen overheid, ondernemers en onderwijsorganisaties. ‘Citizen Science stelt de lokale bewoner centraal en faciliteert die bij het zetten van stappen in de richting van de gemeente. De bewoners zijn de trekker van het onderzoek en verbinden de andere partijen.’ Het is niet een andere insteek, die de regie van onderaf vormgeeft en die voortbouwt op het gedachtegoed van het lectoraat van Ineke Delies, aldus de medewerker van het consortium.

‘Het is echt pionieren geblazen.’

Van Holland verwacht dat de samenwerkingsformule wordt bestendigd. Er is inmiddels een nieuwe subsidieaanvraag opgesteld. ‘Het staat voor ons vast dat wij met het onderwijs graag mooie dingen voor de bewoners willen blijven doen.’ Betrokken studenten die de minor doen komen letterlijk uit alle windstreken van het land en vanuit verschillende opleidingen en disciplines. ‘Ze werken bewust in een groep van vier of vijf studenten aan een opdracht en brengen hun eigen achtergrond en kennis in. Er zijn studenten chemie, fysiotherapie, social work, HRM en Sportkunde bij betrokken.’ Het multidisciplinair werken is een belangrijke voorwaarde om tot onverwachte en nieuwe ideeën te komen. ‘Het is echt pionieren geblazen.’

Harold Hofenk die al veel langer meedraaide in de kenniskring van het lectoraat van Ineke Delies, heeft Van Holland veel naar bijeenkomsten meegenomen om hem vertrouwd te maken met de werkwijze en methodiek. ‘In een aantal personen zit het gedachtegoed inmiddels stevig verankerd. De samenwerking op wijkniveau en het onderzoek door studenten houden wij vast.’ Inmiddels is een soortgelijke aanpak in de noordelijke wijk Vinkhuizen gestart. ‘Daar passen we wel de methodiek van Citizen Science toe’, zegt Van Holland tevreden.

eRoutes ontsluit de wereld voor voetreizigers

Interview met Edwin Kuipers

Eigenaar eRoutes en ontwerper van digitale wandelroutes & verbinder, lectoraatspartner in regio Groningen

Wandelen en hardlopen in de buitenlucht geeft een ultieme kick. Belangrijke bijvangst van meer bewegen is een verbeterde gezondheid en vitaliteit. IT-specialist en ondernemer Edwin Kuipers dankte zijn leven aan een goede wandelconditie en wierp zich vervolgens op het ontwikkelen van een routeplanner en mobiele app. Vanuit Groningen verovert hij daarmee de wereld en ontsluit die en passant voor voetreizigers die het landschap nader willen verkennen.

Op 43-jarige leeftijd trof Kuipers uit het niets een hartstilstand. Hij overleefde omdat hij goed getraind en gezond was. Tijdens zijn revalidatie stond het hem tegen steeds hetzelfde rondje vanuit huis te moeten lopen. Met zijn it-kennis bleek hij in staat een digitaal platform te ontwerpen dat vanuit elk willekeurig punt de mooiste wandel- of hardlooperoutes ontwerpt. Daarmee was in juni 2017 Imagine Run geboren, zoals eRoutes eerst als start-up heette. Kort na de oprichting zocht Patty Veen van de opleiding Sport en Bewegen van Alfa-college namens het lectoraat contact met het bedrijf dat zich op het raakvlak tussen vitaliteit, recreatie en sport bewoog. 'Wij leken voor hen interessant om toe te treden tot de kenniskring.' Na een kennismakingsgesprek met lector Ineke Delies werd het bedrijf als partner toegelaten. 'Mij sprak de opzet van het lectoraat aan. Het richt zich met name op de uitwisseling van kennis en ervaringen tussen werkveld en school en weer terug. De bedoeling was breder te kijken dan alleen het aanbieden van een stage door gezamenlijk thema's

bij de kop te pakken. Ik vind dat een goed idee.' Hij staat daar nog altijd volledig achter, al bleek de praktijk weerbarstiger.

‘Mij sprak de opzet van het lectoraat aan.

Het richt zich met name op de uitwisseling van kennis en ervaringen tussen werkveld en school en weer terug.’

Kuipers onderzocht met het lectoraat de mogelijkheid om in Winsum de routeapp geschikt te maken voor gebruik door een verzorgingstehuis. Wat zou er leuker zijn dan dat de bewoners met hun eventuele bezoek een rondje door de omgeving konden maken met het routeplatform als basis. 'Gedachte was om het samen met een basisschool, Alfa-college en de buurtsportcoach te ontwikkelen. Het zou een middel zijn tegen vereenzaming.' De routes konden ook met driewielers gefietst worden, was het idee. 'Uiteindelijk is het niet gelukt. Wel jammer, het was een mooi maatschappelijk thema. Organisatorisch kregen we het niet rond.' Het brengt Kuipers op een onderwerp dat zich bij veel samenwerkingsprojecten laat gelden, goede wil alleen is niet genoeg. Er moet iemand zijn die zich eigenaar voelt van de multidisciplinaire innovatie waar verschillende partijen in samenwerken. 'In mijn beleving had dat in Winsum de buurtsportcoach moeten zijn, maar die pakte het niet op.' In de methodiek van het lectoraat heet zo'n leidende verbinder en kennismakelaar de convener. 'Of er wel of niet zo iemand opstaat kun je niet altijd van te voren afdwingen', aldus Kuipers. De ondernemer steekt de hand ruitelijk in eigen boezem. 'Je moet in zulke projecten energie steken. Bij het mkb, en bij mij is dat niet anders, overheerst toch de waan van de dag.' Hij kan zich goed voorstellen dat het onderwijs, waar iets minder winstgedreven naar ontwikkelingen wordt gekeken, het voortouw neemt in zulke samenwerkingsvormen. 'Maar ook Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN), de gemeente of provincie kunnen die rol oppakken. Bewegen en sport is nog vrij jong en daardoor een versnipperde markt. Er

zijn veel partijen die zich op onderdelen bewegen. Mijn invalshoek is meer vanuit de IT. Wij zijn een van de schakels in het geheel. Het is nog zoeken naar de precieze positie die wij innemen.' Dat het anders kan, illustreert Kuipers met een recent voorbeeld. Door het corona-virus en de beperkingen voor evenementen gaat voor het eerst in tachtig jaar de Avondvierdaagse niet door. Met de Koninklijke Wandel Bond Nederland (KWBN) gaat eRoutes een alternatieve virtuele Avondvierdaagse organiseren. 'Grote groepen kunnen niet tegelijk op pad. Wij bieden een app aan die routes in juni, juli en augustus aanbiedt die mensen op vier momenten naar eigen inzicht kunnen lopen. Die spreiding voorkomt dat ze teveel op een kluitje lopen. Na afloop krijgen ze een officieel wandeldiploma. In dit geval zijn wij de trekker van het project.' Hij combineert dit initiatief met een ander probleem waar veel mbo-stagiaires tegenaan lopen die hun stage vanwege het corona-virus niet kunnen afmaken.

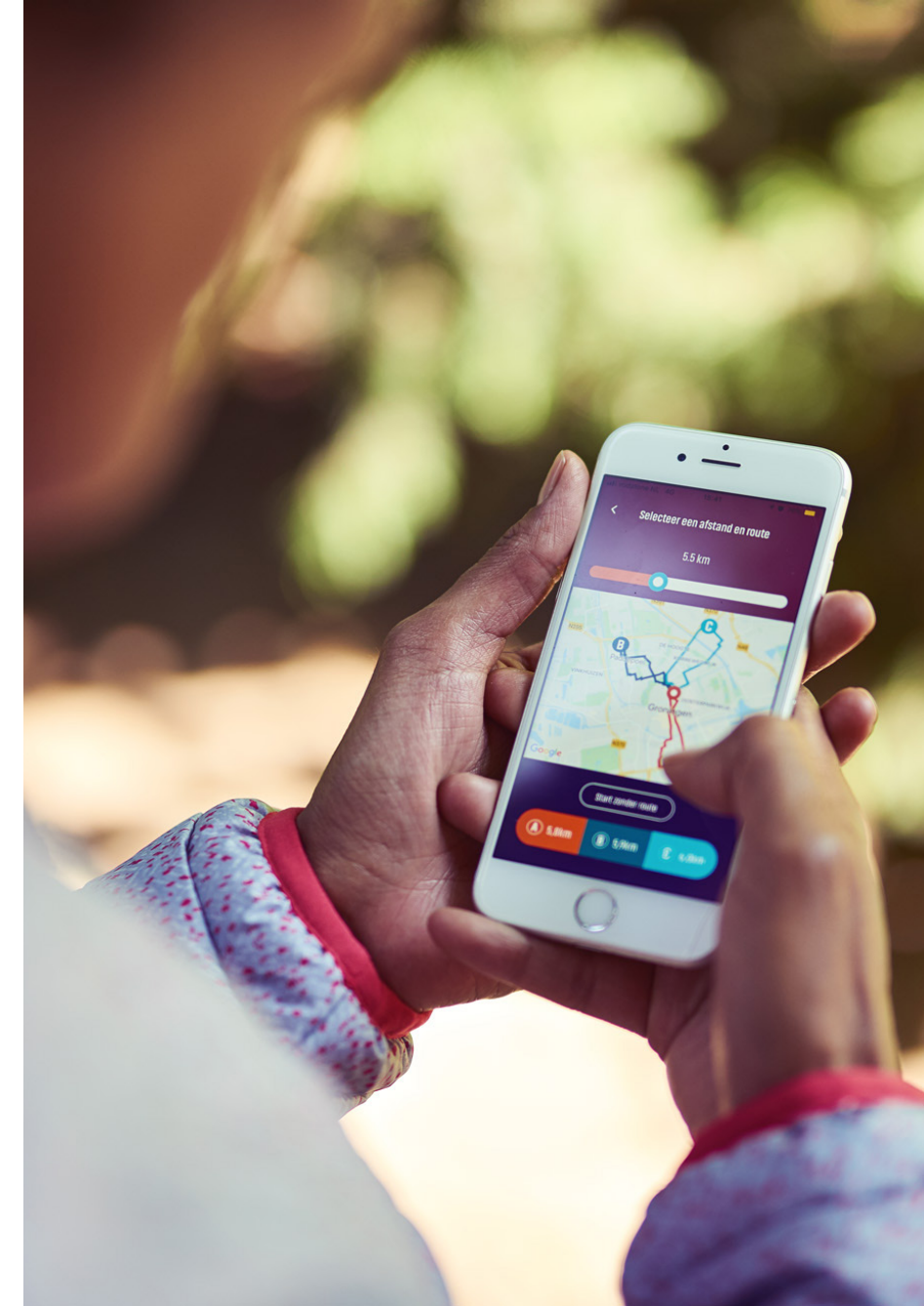
‘Wij bieden hen in dit project een plek om mee te helpen deze virtuele vierdaagse tot een succes te maken. eRoutes wil het gewoon niet laten gebeuren dat dit evenement niet kan doorgaan.’

'Wij bieden hen in dit project een plek om mee te helpen deze virtuele vierdaagse tot een succes te maken. eRoutes wil het gewoon niet laten gebeuren dat dit evenement niet kan doorgaan.' Het mes snijdt in dit geval aan twee kanten. Zijn contacten met het onderwijs bleken nuttig en maakten het mogelijk snel verbindingen te leggen tussen een actueel onderwerp, de sportopleidingen en een maatschappelijke organisatie. Het is een manier van denken dat ook uit het gedachtegoed van het lectoraat spreekt. 'Gezamenlijk kun je zo'n project tot een succes maken.'

‘Gezamenlijk kun je zo'n project tot een succes maken.’

Inmiddels is Kuipers alweer een stap verder met eRoutes. In de zomer van 2020 lanceert hij zijn verrijkte routes, waarbij niet alleen de wandel- of hardlooperoute centraal staat maar de voetreiziger ook wetenswaardigheden over het gebied krijgt voorgeschoteld. 'Dat gaat volledig geautomatiseerd waarbij we vrije content gebruiken zoals van Wikipedia of Points of Interest.'

'Dat gaat volledig geautomatiseerd waarbij we vrije content gebruiken zoals van Wikipedia of Points of Interest.' De ondernemer verwacht dat het de gebruiker nog meer stimuleert tot bewegen.

‘Het is een laagdrempelige manier om de gezondheid te bevorderen.’

'Het is een laagdrempelige manier om de gezondheid te bevorderen.' In mei telde eRoutes al 75.000 geregistreerde gebruikers en dagelijks meldden zich nieuwe enthousiastelingen aan. Als leidraad hanteert het bedrijf dat de routes langs verrassende paden moeten leiden zodat het wandelen en hardlopen een avontuurlijke bezigheid is. Een melange van onverwachte vergezichten, mooie natuur en cultuurhistorie. 'We kunnen straks een bloemlezing bieden van het landschap dat wordt doorkruist, uiteindelijk staat me een mix voor ogen van eigen kwalitatieve beschrijvingen en generieke informatie over bezienswaardigheden, musea en horeca. Daarmee zijn we een 'next step' en aanvulling op papieren wandelgidsen en folders.' Kuipers: 'Op deze manier kunnen we mensen op basis van plezier en recreatie aan het bewegen krijgen en houden, en is het structureel gezond bewegen een logisch gevolg van iets dat leuk, leerzaam en inspirerend is in plaats van iets dat 'moet'. Een module voor fietsroutes volgt.' eRoutes hoopt zo de brug te slaan naar samenwerking met toeristische organisaties en de gezondheidsbranche. 'We beginnen met een verrijkt aanbod van alle routes in Nederland, daarna volgen de belangrijkste Europese landen. Eerst tweetalig Nederlands-Engels, later kunnen mensen uit de belangrijkste gesproken talen kiezen.' De wereld ligt aan zijn voeten.

De bruggenbouwers naar de samenleving van Alfa-college

Interview met Eline Brink en Jan Bennink

Docenten Burgerschap Alfa-college en platform voor Proatjesmoakers regio Groningen

Het bleek een gouden greep. Al enkele jaren heeft het Alfa-college het burgerschaponderwijs in beleef- en doedagen gegoten. Er komt vrijwel geen boek of paper aan te pas, vertellen de organisatoren Eline Brink en Jan Bennink enthousiast tijdens een Teams-videoverbinding. ‘Het eerste jaar halen we de samenleving de school binnen, het tweede jaar gaan de studenten er op uit. We zijn met deze aanpak pioniers in Nederland. We werken van binnen naar buiten en zoeken altijd naar mooie, nieuwe contacten die kunnen uitgroeien tot duurzame relaties.’

Het mooie van het burgerschaponderwijs is dat het beroepsopleidingoverstijgend is. Dat maakt dat de eerste- en tweedejaars tijdens de Burgerschapscaroussel met studenten van andere opleidingen in een van de vele workshops kunnen zitten. Komen ze elkaar later in de gangen van school tegen of in de kantine, groeten ze elkaar of maken een praatje. Daardoor ontstaan nieuwe contacten buiten de eigen opleiding om. Bennink: ‘De eerste reactie is vaak ‘Wat moet ik op zo’n dag’, ‘Waar heb ik het voor nodig’ of ‘Dat vind ik eng’, achteraf blijkt dat ze heel verrast zijn. Er is veel interactie met de sprekers. De verhalen zijn echt, komen uit het leven. Studenten kunnen zich identificeren met lotgenoten.’ Er zijn studenten die al lang van school zijn en hem bellen om contactgegevens van een van de inleiders.

‘Het werkt absoluut een stuk beter dan met een boek voor de klas. We brengen bewustwording op gang.’

‘Het werkt absoluut een stuk beter dan met een boek voor de klas. We brengen bewustwording op gang’,

voegt Brink toe. ‘Direct meetbaar is het resultaat niet, maar impact heeft het wel.’ Door de studenten een inkijkje in het leven van anderen te geven, of het nu iemand is die in een loverboy-circuit heeft gezeten, veroordeeld of verslaafd is geweest, hopen beide docenten een aanzet te geven tot actief en goed burgerschap. Brink: ‘We zijn blij dat burgerschap als onderwerp ook in de samenleving een steeds grotere rol speelt. Het idee achter de carrousseldagen is dat het leidt tot respect, begrip en kritisch denken.’

‘We zijn blij dat burgerschap als onderwerp ook in de samenleving een steeds grotere rol speelt.’

Bennink vult aan: ‘Dat hoort voor ons gevoel bij goed burgerschap, dat je soms eerst luistert voordat je een mening geeft, dat je een overtuiging ook kunt bijstellen. Er zijn genoeg verborgen zaken voor jongeren die tijdens de workshops of bezoeken aan mensen en organisaties in de stad Groningen naar buiten komen.’ Zo helpen de openhartige verhalen die transgenders, homo’s of lesbiennes met studenten delen soms jongeren om uit de kast te komen, zegt Bennink.

De studenten kunnen zich online opgeven voor de Carousseldagen, waarbij ze per niveau minimaal een bepaald aantal moeten volgen. Er zijn vier dimensies, sociaal maatschappelijk, politiek, economisch en vitaal burgerschap waar de workshops en praktijkbezoeken op aansluiten. De dimensies zijn met kleuren in het programma aangegeven zodat deelnemers in een oogopslag zien op welk terrein de workshop zich afspeelt. In de politieke dimensie kunnen de studenten jonge politici ontmoeten, zit een bezoek aan het stadhuis of geeft een tour door de binnenstad een idee van de impact van de Tweede Wereldoorlog. Economie belicht bijvoorbeeld het werk van de Krediet Bank, Duo of de Zorgverzekeringslijn, terwijl vitaal burgerschap inzoomt op vitaliteit, gezondheid en leefstijl met onder andere workshops beweging, voeding, seksualiteit, omgaan met stress of een bezoek aan UMCG.

Zoals gezegd zijn Brink en Bennink voor hun Burgerschapscaroussel altijd op zoek naar nieuwe contacten met organisaties, ondernemers of inspirerende inleiders. Als ze maar een brug slaan tussen onderwijs en samenleving, het liefst in co-makership. Een docent en kenniskringlid van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie, Anna Veeneman, zette hen op het spoor van TalentWeb.

‘De samenwerking is gebaseerd op hun streven naar een inclusieve samenleving.’

‘De samenwerking is gebaseerd op hun streven naar een inclusieve samenleving’, aldus Veeneman. Dat is ook het uitgangspunt voor het lectoraat. TalentWeb ontstond het vorig decennium in Groningen als een ‘denk- en doetank’ van jonge talenten die iets voor de stad wilden betekenen. ‘Een mix van creatieve en inspirerende ondernemers, professionals en studenten, elk met eigen specialisaties binnen diverse vakgebieden’, zoals ze zichzelf omschrijven. Denkers en doeners, met als doel de stad en provincie aantrekkelijker te maken. Niet alleen sloot die missie prachtig aan bij de uitgangspunten van het lectoraat, het paste ook mooi in de doelstellingen van de Burgerschapscaroussel. Een van de projecten die TalentWeb optuigde was Oudervij, een idee om jongeren en ouderen hun belevingen, ervaringen en talenten te laten delen. Dat mondde tijdens de carroussel in 2019 uit in de workshop Proatjesmoakers op de locatie Kluiverboom. Het bleek zo’n succes dat Brink het vervolgens ook meenam naar de Boumaboulevard. ‘Het was een soort speeddate met ouderen.’ De coördinator van de wetenschapswinkel taal, cultuur & communicatie, Vincent

Hazelhoff, en een docente voeding en diëtetiek Alyanne Barkmeijer van de Hanzehogeschool, fungeerden als inleiders van de workshop. Zij waren ook betrokken bij TalentWeb. ‘Voor de ouderen die deelnamen was het een soort dagje uit, maar het mooie was dat in de gesprekken jongeren en senioren met respect in elkaars leven doken. Het ging over trouw zijn, over ziekte en dood, maar ook over hoe je zo lang een huwelijk in stand houdt’, vertelt Bennink. Bij de opzet is samengewerkt met een zorginstelling die de ‘proatjesmoakers’ begeleidde. Het leidde ook tot onverwachte ontboezemingen. Zo zag een oudere tijdens de workshop dat een studente haar mouw naar beneden trok om een tatoeage te verbergen. De man op leeftijd vroeg vervolgens waarom ze de tattoo had. ‘Voor mijn overleden broertje’, vertelde ze. Hij stroopte zijn eigen mouw op en zei: ‘Goh, ik heb er eentje voor mijn overleden vrouw.’ Volgens Brink en Bennink droeg de workshop er aan bij de werelden van ouderen en jongeren bij elkaar te brengen. De inleiders gingen eerst in op bestaande vooroordelen over en weer en vervolgens ontstonden bijna als vanzelf boeiende gesprekken. Over eenzaamheid, verstokte denkbeelden, eetpatronen, levenswijshoud, sleur en behoefte aan contact. ‘De werkelijkheid bleek toch vaak net iets anders te zijn. Dat geldt voor beide leeftijdsgroepen’, aldus Brink.

Kenniskringlid Veeneman onderstreept hoe een eenvoudig idee op basis van wederkerigheid jongeren en ouderen met elkaar verbindt door middel van dialoog. ‘Zo’n aanpak om het contact over en weer te bevorderen kan eenvoudig en ook op andere plekken navolging krijgen. Het is in mijn optiek een goed voorbeeld dat anderen ter inspiratie kan dienen.’ De burgerschapsdocenten zinnen nu al op manieren waarop de Proatjesmoakers ook volgende edities van de Burgerschapscaroussel kunnen opluisteren

met hun verhalen. Bennink: ‘Het is een hele geslaagde workshop. Jong en oud krijgt een compleet andere wereld te zien. De inbreng van TalentWeb die als denktank de gespreksleiders levert is ook heel zinvol. Vincent leidde de workshop in en zorgde ervoor dat die een kop en staart had.’

Om een indruk te krijgen van wat de beleef- en doedagen inhouden zie de digitale pleisterplaats Burgerschapscaroussel:

<https://www.youtube.com/watch?v=QVKAOfb4NPo>

Een filmpje gemaakt door studente mediavormgever over de burgerschapscaroussel. en een filmpje en rap gemaakt door oud studenten:

<https://youtu.be/GS6RhGZ7wpU>

‘Beide filmpjes geven een mooi inzicht in wat wij doen aan burgerschap.’

Brink: ‘Beide filmpjes geven een mooi inzicht in wat wij doen aan burgerschap.’ Enthousiast voegt Bennink toe: ‘Geïnteresseerde buitenstaanders kunnen zich ook aanmelden om eens te ervaren hoe zo’n carroussel op een van de locaties van Alfa-college verloopt. Andere ROC’s komen op afspraak wel eens kijken. Die zijn heel nieuwsgierig hoe wij het doen. Tien jaar geleden besloten wij al op deze manier de maatschappij in huis te halen en de boeken achterwege te laten. Studenten spreekt het zien en doen erg aan. Ze gaan voor echt.’ Veeneman kan de filmpjes iedere docente die in de regio het burgerschaponderwijs vorm geeft van harte aanbevelen. ‘Het is een aanstekelijke en prachtige virtuele pleisterplaats.’

Het is de kunst om als organisatie naar buiten te kijken

Interview met Hester van Rossum

Senior HR Adviseur de Noorderbrug, lectoraatspartner regio Groningen

Ze twijfelde geen moment. Toen Hester van Rossum in 2015 de overstap maakte als HR adviseur van zorggroep Meander in Veendam naar De Noorderbrug gaf ze graag invulling aan het bestaande contact met het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie. ‘We kunnen elkaars kennis benutten en uitwisselen. Het is voor mij heel belangrijk de kloof te slechten tussen onderwijs en praktijk. Dat doen we door elkaar te inspireren en open te staan.’

Van Rossum haakte als senior HR adviseur direct aan bij de multidisciplinaire keten (mdk) van het lectoraat in Groningen. De Noorderbrug is een landelijk opererende aanbieder van specialistische zorg. De organisatie richt zich op mensen met aangeboren- en niet aangeboren hersenletsel, chronisch neurologische aandoeningen, ziekte van Huntington en doven met complexe problematiek, verspreid over locaties in Gelderland, Overijssel, Friesland, Drenthe en Groningen. De organisatie telt circa 770 medewerkers en ongeveer 330 vrijwilligers. ‘Wat studenten in het onderwijs leren is vaak theoretisch, bij ons ervaren ze hoe het er in de dagelijkse praktijk toe gaat. Tegelijkertijd brengen ze een frisse blik met zich mee en een verrassend open kijk op situaties. Zo leren we van elkaar.’

‘Wat studenten in het onderwijs leren is vaak theoretisch, bij ons ervaren ze hoe het er in de dagelijkse praktijk toe gaat. Tegelijkertijd brengen ze een frisse blik met zich mee en een verrassend open kijk op situaties. Zo leren we van elkaar.’

De Noorderbrug was al jaren een vertrouwd stageadres voor de opleidingen zorg en verpleegkunde van Alfa-college, maar de samenwerking binnen het lectoraat beoordeelt Van Rossum anders. ‘Door met elkaar inhoudelijk te overleggen en te zoeken naar mogelijkheden om te innoveren ben je duurzamer bezig. Als HR adviseur ben ik vooral geïnteresseerd in die duurzame inzetbaarheid vanuit het onderwijs. Daar zag ik voor De Noorderbrug de meerwaarde.’ Ze voegt daaraan toe dat ook andere organisaties en bedrijfspartners bij het overleg betrokken waren hetgeen het netwerk vergroot. ‘Op die manier voed je elkaar.’

Dankzij het overleg binnen de mdk konden studenten uit de technische of IT opleidingen met zorgstudenten aan opdrachten werken. In 2019 waren zij betrokken bij het bedenken van hulpmiddelen om cliënten met niet-aangeboren hersenletsel te helpen hun ervaring, hoe het is om te leven met een beperking, in de zogenoemde ‘Breakout sessies’ beter over het voetlicht te brengen. Hiertoe werden tot op dat moment door de cliënten zelfbedachte hulpmiddelen ingezet, waarbij al snel het idee ontstond dat er wellicht andere of betere

hulpmiddelen moesten zijn om hun verhaal nog beter te kunnen vertellen. ‘We hebben de studenten gevraagd ons daarbij te helpen.’ In de Health Hub Roden waar NHL Stenden Hogeschool en Alfa-college betrokken zijn bij het onderzoeken en testen van zorginnovaties, werken de studenten met elkaar aan creatieve oplossingen. ‘Hoe beeld je bijvoorbeeld uit dat je een evenwichtstoornis hebt of dat je heel moeilijk kunt praten.’ Haar ervaring met het lectoraat is dat de intentie nadrukkelijk is om het werkveld te betrekken bij het voortschrijdend inzicht en de nieuwe projecten die daaruit voortvloeien. ‘Het werkveld moet daar dan wel voor openstaan. Wat ik ervaar is dat de neiging heel sterk is dat de eigen interne agenda en werkdruk regeert. Het is de kunst voor een organisatie om naar buiten te kijken en verbinding te maken. Iedereen wil wel graag delen, maar

‘Wat ik ervaar is dat de neiging heel sterk is dat de eigen interne agenda en werkdruk regeert. Het is de kunst voor een organisatie om naar buiten te kijken en verbinding te maken.’

doe het maar als andere prioriteiten zich aandienen.’ Ze benadrukt dat het aan het werkveld is om ‘door te pakken’ en

toezeggingen en verwachtingen ook op de langere termijn waar te maken en vorm te geven.

Dankzij de betrokkenheid van studenten bij het vinden van innovatieve hulpmiddelen voor de ‘Breakout sessies’ doen we hele andere kennis op.

De praktijk heeft uitgewezen dat betrokkenheid kan worden vergroot wanneer organisaties zich committeren bijvoorbeeld door het ondertekenen van een convenant. Daarnaast kan het helpen om bij het opzetten van projecten goed te kijken welke disciplines daarbij betrokken moeten zijn. ‘In het geval van De Noorderbrug kan soms beter een opleidingscoördinator aanschuiven of juist de HR adviseur. Het blijft hoe dan ook lastig om vast te stellen waarom mensen aanschuiven of juist afhaken in zo’n brede samenwerking. Vaak is het ook de waan van de dag die regeert. Je bent spekkoper als je precies weet hoe je blijvend verbindt.’

‘Studenten zijn jong, fris en fruitig. Zo haal je enthousiasme en creatieve ideeën in huis.’

Van Rossum is dusdanig geporteerd van de geïntensiveerde samenwerking met Alfa-college dat ze graag doorgaat met het gezamenlijk opzetten van innovatieve projecten.

‘De contacten zijn heel plezierig, er is sprake van oprechte betrokkenheid. Dankzij de betrokkenheid van studenten bij het vinden van innovatieve hulpmiddelen voor de ‘Breakout sessies’ doen we hele andere kennis op. Studenten zijn jong, fris en fruitig. Zo haal je enthousiasme en creatieve ideeën in huis.’

De contacten zijn heel plezierig, er is sprake van oprechte betrokkenheid. Dankzij de betrokkenheid van studenten bij het vinden van innovatieve hulpmiddelen voor de ‘Breakout sessies’ doen we hele andere kennis op.

De creatie van de Health Hub in Roden helpt daar zeker bij. ‘Een prachtig fenomeen.’ Ze beschouwt het als een sprekend voorbeeld hoe theorie en praktijk elkaar kunnen vinden, verbinden en in co-creatie nieuwe oplossingen kunnen vinden voor vraagstukken waar de zorg tegen aan loopt. ‘Dat is blijvend nodig.’

Gallisch dorpje verkent toekomst van Groningen

Interview met Sjoerd Pool

Programmaleider SuikerTerrein, lectoraatspartner en initiatiefnemer next step in regio Groningen

Hij heeft misschien wel de leukste baan in onderwijsland. Sjoerd Pool is programmaleider op het SuikerTerrein in Groningen voor onderwijsorganisatie Terra. Drie jaar geleden kreeg hij de sleutel die toegang gaf tot een braakliggend gebied van 20 hectare met de opdracht 'maak er maar wat moois van'. Inmiddels bruist het er van de activiteiten onder de vlag van 'Terra verbindt', een bidbook dat het multidisciplinaire onderwijs van de toekomst schetst.

Zoals de naam verradt maakte het SuikerTerrein in het vorige millennium deel uit van het grondgebied van de suikerfabriek, waarvan de geur vele Stadjes nog in de neusgaten hangt. De fabriek sloot en daarmee kreeg Groningen een enorm terrein tussen Stadspark, de woonwijk Vinkhuizen en Hoogkerk in de schoot geworpen. Het contact tussen de gemeente en groenopleider Terra dateerde alweer van 2012 toen Groningen kandideerde voor de organisatie van de Floriade. Daarvoor was het oog gevallen op het SuikerTerrein.

‘Doel van het SuikerTerrein is heel diverse opleidingen van verschillende onderwijsorganisaties zoals Terra, Alfa-college en Hanzehogeschool met elkaar te verbinden in een breed perspectief.’

Eind 2012 maakte de tuinbouwtentoonstelling bekend dat de Floriade 2022 aan Almere was gegund. Vervolgens raakte het Groninger industrieterrein een paar jaar in de versukkeling, totdat de agrarische vakopleiding besloot het gebied nieuw leven in te blazen. Pool, die een opleiding Personeel en Arbeid heeft gedaan, was inmiddels bij Terra aan het werk als projectleider om studenten met achterstand op de arbeidsmarkt naar werk te begeleiden. Het bestuur van de onderwijsorganisatie formuleerde de wens om het enorme terrein te gaan gebruiken als een laboratorium voor het wenselijke ideale onderwijs. 'In Terra Verbindt staat dat het onderwijs in Nederland ons inziens te veel in kokers is georganiseerd. We willen veel meer crossovers tussen opleidingen tot stand brengen. In de bouw wordt bijvoorbeeld niet nagedacht over groen, en groen denkt niet in termen van stedenbouwkundige ontwikkeling of vormgeving. En in de stad lijkt geen plek voor voedselproductie', legt Pool uit. 'Doel van het SuikerTerrein is heel diverse opleidingen van verschillende onderwijsorganisaties zoals Terra, Alfa-college en Hanzehogeschool met elkaar te verbinden in een breed perspectief.' Het pionierswerk voor Pool startte in 2017. Hij trof een verwaarloosd terrein aan, met verwilderde begroeiing. Hij begon met de verbouw van innovatieve gewassen voor de agrarische opleidingen, zoals de teelt van hennep en wede, een zeldzame plant uit de kruisbloemenfamilie waaruit blauwe verf wordt gewonnen. Daarmee kon hij een koppeling maken met de opleiding mode van Alfa-college. In samenwerking met kunstenaar Claudy Jongstra, kunstenaar van het jaar 2019, ontwerpen studenten vilt- en wollen kunstobjecten. Het is de bedoeling van de hennep, dat buitengewoon geschikt is voor biobased bouwen, tiny houses te maken. Ook dat is een project waar Alfa-college in meedoet. Studenten van Terra verbouwen de hennep, de toepassing is in handen van studenten van Alfa-college.

‘Toen ik begon had ik geen snars verstand van agrarisch werk en nu ben ik zo’n beetje een halve boer...’,

Pool is heel enthousiast over zijn baan als programmaleider SuikerTerrein. Het bruist, de praktijk staat centraal en hij koppelt waar mogelijk bedrijven, overheden en onderwijs aan elkaar. 'Toen ik begon had ik geen snars verstand van agrarisch werk en nu ben ik zo’n beetje een halve boer...', grapt hij. In coronatijd is het terrein verder ontwikkeld met stagiaires, vrijwilligers en bedrijven, schetst hij tijdens het telefonisch interview dat begin juni 2020 plaatsvindt. Er is genoeg ruimte, daardoor gelukkig het werk doorgaan. 'Er zijn nu wel twintig studenten op het terrein aan de slag. Er is iemand bezig met kunst, anderen zijn aan het bouwen met een tiny house en een handvol studenten werkt in de tuin. Dit is een heftige, maar mooie klus en dat terwijl ik drie jaar geleden met helemaal niets begon. Pas eind 2019 kregen we stroom en water in ons gebouw De Pionier. Dat is een lesruimte annex schuur met een heel klein kantoorje. De uitbouw van het project verloopt honderd procent organisch. We weten niet waar het heengaat en hoe dingen zich ontwikkelen. Wat ik wel weet is dat dit soort onderwijs in de praktijk, en al doende ervarend, de toekomst heeft.'

Wat ik wel weet is dat dit soort onderwijs in de praktijk, en al doende ervarend, de toekomst heeft.'

Van oude granen die zijn geteeld, hebben studenten heel kleinschalig jenever gedistilleerd. En momenteel houden studenten interieur van Alfa-college zich bezig met het ombouwen van een harmonicabus tot ontvangstruimte voor bezoekers. In 2019 werkten opleidingen van Alfa-college en Hanzehogeschool aan een ontwerp van de Woonwijk van de Toekomst, het terrein dient uiteindelijk de gemeente tot stadsuitbreiding. Een ideale locatie voor een toekomstbestendige nieuwbouwwijk. De studenten leverden ideeën voor sporten in de wijk, nieuwe woonvormen die ouderen en jongeren met elkaar verbinden, plannen voor voedselverbouw in de wijk. Omdat de woningbouwplannen in een stroomversnelling zijn geraakt, ziet de toekomst voor het SuikerTerrein dat in bruikleen is bij Terra er ook anders uit, schetst Pool. 'Het voornemen was eerst dat wij tot 2030 alle ruimte voor experimenten en projectonderwijs zouden hebben, dat is nu teruggebracht tot 2021.' De bakens zijn al verzet.

Pool wil de gelegenheid aangrijpen om met gemeente, projectontwikkelaars en bouwbedrijven afspraken te maken over het gebruikmaken en inpassen van studentenprojecten in de toekomstige woonwijk. 'Zo'n afstemming met een breed palet aan opleidingen van onderwijsorganisaties in Groningen biedt prachtige kansen.' De activiteiten van Terra op het SuikerTerrein zijn toegespitst op agrarische opleidingen met een groot ruimtebeslag, zoals voor gewassen en vee. 'We kunnen ook aanhaken op stedelijke ontwikkeling met natuureducatie, groenopleiding voor tuinonderhoud en groenstylist.' De afgelopen jaren bood het dynamische gebied al onderdak aan 25 studentenprojecten, en Pool onderhoudt contact met twintig verschillende

opleidingen. Zo'n inspirerende woonwijk op anderhalve kilometer van de Grote Markt, het stadscentrum, biedt legio kruisbestuivingen, vermoedt de programmaleider. De opleidingen onderwijsassistent, mode, interieur, gaming en dienstverlening kunnen allerlei dwarslagen maken om betekenisvol onderwijs vorm te geven in samenspraak met bewoners, bedrijven en overheden.

Nu Terra meer zicht op de toekomst heeft, trekt het onderwijs zich tactisch terug binnen de perceelgrenzen van een 'Gallisch dorpje', met een knipoo naar striphelden Asterix en Obelix. Vanuit dit 'Dorp van de Toekomst' wil Pool de toekomst van Groningen verkennen en nieuwe ideeën en innovaties op het gebied van wonen, leven, onderwijs en bouwen vorm geven.

‘We willen er studenten en bezoekers ontvangen die kennis kunnen maken met het creatieve onderwijsproces en de projecten die er uit voortvloeien.’

'We willen er studenten en bezoekers ontvangen die kennis kunnen maken met het creatieve onderwijsproces en de projecten die er uit voortvloeien.' Studenten zijn bezig een brug aan te leggen, er zijn oude fruitboomrassen aangeplant. 'We profiteren nu nog van de ruimte die we hebben.' Kern van het dorp vormen enkele bussen die als modelab en ontvangstruimte dienst doen en een paar tiny houses als kantoor- en doe- en ontwikkelplek. 'We zijn een testruimte voor het onderwijs van de toekomst en dat doen we samen met andere onderwijsorganisaties. Die verbinding is duurzaam en met hen blijven we in verbinding door elkaar te helpen.' De bouw van de woonwijk neemt zo'n twintig jaar in beslag. Pool verwacht dat er tot die tijd meer dan genoeg opgaven liggen waar het onderwijs de tanden in kan zetten.

Met Groningen Vitaal! neemt Alfa-college afscheid van klassiek onderwijs

Interview met Jasper van Buiten

Programmamanager Groningen Vitaal en Opleidingsmanager Sport en Bewegen en Uniform Beroepen Alfa-college, lectoraatspartner en initiatiefnemer next step in regio Groningen

Het is niet minder dan een kleine, maar dan wel zachte revolutie. Groningen Vitaal!, de Vitaliteitscampus van het Noorden, breekt radicaal met het klassieke onderwijs. Het Alfa-college werkt in het langjarige programma dat al vanaf het nieuwe schooljaar 2020/2021 vorm krijgt samen met niet minder dan twintig maatschappelijke partners uit onderwijs, bedrijfsleven en zorgorganisaties aan een grotere vitaliteit in de regio.

Programmamanager Groningen Vitaal!, Jasper van Buiten, wijst op de grote urgentie om op een positieve manier gezondheid, vitaliteit en meer bewegen tot een opleidingsversterkend thema te maken. Onderzoek, praktijkonderwijs en concrete, gezamenlijke projecten moeten de Groningers gezonder en vitaler maken en opleiden tot breed inzetbare mbo-professionals. De verschillende partijen hebben elkaar gevonden in de noodzaak om een antwoord te vinden op de voortschrijdende ontgroening en vergrijzing in Noord-Nederland en de hoger dan gemiddelde score als het gaat om obesitas. 'Dat heeft ook alles te maken met het beweeggedrag', aldus Van Buiten. Tel daarbij op dat momenteel een op de zeven jongeren in de zorg gaat werken, terwijl dat een op de vier zou moeten zijn om aan de toekomstige behoefte te voldoen, dan is er ook vanuit de opleidingen een noodzaak vitaliteit meer aandacht te geven. Van de geschoolden is 60 tot 70 procent in de regio afkomstig van het mbo. 'In dit project komen twee lijnen samen, die van de maatschappelijke noodzaak en de wens om ook onze studenten als professionals bewust te maken van het belang van een gezondere levensstijl. We zitten midden in een transitie van de gezondheidszorg van 'cure' en 'care' naar preventie en amplitie naar een andere manier van leven waarin sport en bewegen de normaalste zaak van de wereld zijn.' Gezond leven wordt een 'way of life'.

In de projecten gaan de opleidingen Zorg en Welzijn en Sport en Bewegen van het Alfa-college nauw samenwerken, maar ook andere opleidingen haken nadrukkelijk volgens Van Buiten aan. 'Ontschotting van opleidingen, kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisoverdracht, multidisciplinair werken en multilevel, dus in samenwerking van mbo en hbo, maar ook het vmbo, zijn belangrijke uitgangspunten.' De filosofie die achter de RIF-aanvraag schuilt, bouwt voort op de inzichten die het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie heeft opgeleverd. 'Met onze partners vormen we een lerend netwerk. En door concrete projecten gezamenlijk uit te voeren ontwikkelen we het leren verder.'

'In dit project komen twee lijnen samen, die van de maatschappelijke noodzaak en de wens om ook onze studenten als professionals bewust te maken van het belang van een gezondere levensstijl.'

Van Buiten kent het lectoraat van het Regionaal Co-maker Lab (Recoma-lab), collega's die als kenniskringlid participeerden en veelvuldige gesprekken met de lector. 'Op dat gedachtegoed borduren we met Groningen Vitaal! voort.' Naast programmamanager is hij inmiddels drie jaar werkzaam als opleidingsmanager Sport en Bewegen en Uniformberoepen. Een lectoraat Vitaliteit voor vraaggestuurd onderzoek maakt deel uit van het programma, evenals een fysieke vitaliteitscampus in het Kardingengebied. Er komen meerdere hubs in de regio; dit zijn plekken waar Alfa-college en de partners de samenwerking in het gezondheidsdomein concreet vorm geven.

Een van die plekken is de al bestaande Health Hub in Roden, waar voorsnood de studenten van de opleiding Verpleegkunde

in cross-over met de opleiding Human Technology van Alfa-college praktijkonderwijs kregen, maar nu ook Zorg en Welzijn en Sport en Bewegen nadrukkelijker aansluiten. In het najaar gaan studenten van de opleidingen in samenwerking met Hanzehogeschool en bedrijfsleven al aan de slag om een zogenoemde beweegvloer ontwikkelen. Het kan een probaat middel zijn om jonge kinderen vroegtijdig de positieve effecten van bewegen te laten ervaren. 'En ook ouderen kunnen er vervolgens weer baat bij hebben', meent Van Buiten. Een ander project betreft de gecombineerde leefstijl interventies in samenwerking met onder andere Menzis om de vitaliteit te bevorderen. Het Alfa-college meent dat Groningen Vitaal! goed aansluit bij de missie en visie van het ROC waarin samenwerking met regionale partners, maatschappelijk betekenisvol onderwijs en de rol van de regio in de wereld centraal staan. 'Ieder wil iets bijdragen aan de gezondheid van de regio. Het werkgerelateerde ziekteverzuim en de gevolgen voor de beroepsvitaliteit moeten we ook nadrukkelijker in de onderwijscurricula terug laten komen. Onze toekomstige professionals moeten kunnen acteren op die thema's.'

'Ieder wil iets bijdragen aan de gezondheid van de regio. Het werkgerelateerde ziekteverzuim en de gevolgen voor de beroepsvitaliteit moeten we ook nadrukkelijker in de onderwijscurricula terug laten komen.'

Alfa-college is penvoerder van het project, dat mikt op een langjarige samenwerking tussen de partners die elkaar in de bevordering van vitaliteit hebben gevonden. 'De innovatieve projecten vinden hun weg in de opleidingen,

zoals wij ook meer willen doen op het terrein van e-health. Onze zorgprofessionals moeten bijvoorbeeld aansluiten op de ontwikkeling van zorg op afstand. En professionals uit de sport en bewegensector moeten bijvoorbeeld ingeschakeld worden bij de ziekenzorg om mensen fitter voor en na de operatie te krijgen. De huidige kloven tussen opleidingen willen we overbruggen. Tegelijkertijd geven we door de samenwerking tussen vmbo, mbo en hbo inhoud aan de wens van een doorlopende leerlijn. Dat zijn nu nog vaak holle begrippen, maar wij gaan er concreet mee aan de slag.'

'We gaan toe naar een nieuw soort onderwijs, we willen de wijk meer naar binnen halen. De vitaliteitsvraagstukken moet je samen oplossen.'

Groningen Vitaal! is de uitkomst van een voortdurend nadenken over hoe betekenisvol onderwijs het beste vorm kan krijgen om professionals voor de toekomst op te leiden. 'Van klassikaal onderwijs willen wij de stap maken naar 21st century skills. Innovatief onderwijs bevordert het ontmoeten en wil verbinden en boeien.' Daarom voorziet het programma ook in de vorming van plekken in de stad en regio waar in vitaliteitscentra onderwijs en samenleving elkaar treffen, en buurtbewoners en studenten samen kunnen sporten en ontmoeten. 'Het zijn plaatsen waar buurt, dorp en wijk samen met studenten en docenten aan de slag gaan en samen activiteiten ontplooiën.' Zo'n plek is de Health Hub in Roden, maar ook het gebouw van Sport en Bewegen in Karding en een openbaar toegankelijke beweegruimte buiten bij de Kluiverboom gaan die rol vervullen. Een soortgelijk vitaliteitscampus moet in de Eemsdelta verrijzen, in samenwerking met werkveldpartners. 'We gaan toe naar een nieuw soort onderwijs', zegt Van Buiten optimistisch. 'We willen de wijk meer naar binnen halen. De vitaliteitsvraagstukken moet je samen oplossen.' Peize in Beweging, waar Laurens Bloem vanuit Alfa-college als docent Sport en Bewegen bij betrokken raakte, is ook zo'n voorbeeld waar Van Buiten de co-creatie tussen overheden, onderwijs en samenleving tot stand ziet komen. 'Dat zijn 'good practices' die inspireren om na te volgen.'

Terugkomend op de door lector Ineke Delies ontwikkelde methodiek voor duurzame verbindingen in de regio, concludeert Van Buiten dat veel daarvan terugkomt in Groningen Vitaal!. 'Het aangaan van duurzame relaties, het voelen en ervaren van verbinding en de noodzaak om zorgvuldig partners te kiezen en soms ook even op de rem te staan om in contact te blijven, spelen een belangrijke rol. Je kunt zeggen dat datgene waar het lectoraat voor pleitte nu nog breder wordt uitgerold binnen Alfa-college en in samenwerking met partners uit zorg en welzijn, sport en bewegen en onderwijs.'

Een plek waar makkelijker koppelingen ontstaan

Interview met Nienke van Weerden

Docent Verpleegkunde Alfa-college en Praktijkbegeleider studenten in Health Hub Roden, initiatiefnemer next step in regio's Groningen en Drenthe

De Health Hub Roden nodigt door de open inrichting studenten uit tot een nieuw soort denken, leren en samenwerken. Nienke van Weerden werkt er als docent verpleegkunde met studenten van het Alfa-college. 'Uit de zoektocht naar innovaties ontstaan mooie dingen.' Het werkatelier en living lab in één dat bezit heeft genomen van het bedrijfsverzamelgebouw in een leegstaande timmerfabriek aan de rand van het Drentse dorp, is vooral een creatieve hotspot voor vernieuwing. Health Hub Roden ademt de geest van het lectoraat en zet in het spoor van Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie stappen vooruit.

De focus in de Health Hub, de naam zegt het al, ligt op gezondheid, vitaliteit en medische technologie. Wie een bezoek aan de immense overdekte werkruimte brengt, staat versteld van de prachtige faciliteiten, speelse inrichting met een foodbar met gezond voedsel, zitjes en nissen om in groepjes of alleen ongestoord te werken en te overleggen en veelkleurige bedrijfstjes die zich in kantoren rondom de centrale binnenplaats hebben gevestigd. Er heerst een prettig soort en vooral heel aanstekelijke vorm van creatieve bedrijvigheid. Een beetje zoals de vib die rond een surfspot aan het strand kan hangen. Wachtend op de goede golf. In een tinyhouse is domotica ondergebracht dat door studenten en bedrijven wordt uitgetest, er staat een demo-exemplaar van het Mollenspel, een game die ouderen stimuleert te bewegen, en er wordt gesleuteld aan een bed met technische foefjes zodat de patiënt meer mobiliteit heeft. De ambulancezorg en dienstverlener Vegro, de hulpmiddelen uitleen in Drenthe, houden er kantoor, evenals vele startups, eenpitters en kleinschalige creatieve bedrijven op het snijvlak van techniek en gezondheidszorg. Het Fablab biedt studenten en ondernemers de mogelijkheid met de 3D printer en laserscanner prototypes te ontwerpen en uit te testen. Het woord hub suggereert dat de plek in Roden een knooppunt vormt, een verbindende schakel. In dit geval betreft een koppeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Doel is door innovaties de kwaliteit van leven te verbeteren. Studenten, docenten, lectoren en matchmakers uit het onderwijs verbinden zich met bedrijven om antwoorden te zoeken op onderzoeksvragen die voorafgaan aan innovatieve oplossingen. De Health Hub biedt tevens werkervaringsplaatsen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Van Weerden reist iedere maandag af naar Roden en begeleidt in de Health Hub niet alleen studenten verpleegkunde, maar ook Human Technology, Engineering en vanaf volgend jaar Game Design. Daarnaast lopen er studenten rond die hun stageopdrachten bij een van de innovatieve werkplaatsen of in het Fablab doen. Die zijn vaak afkomstige van andere onderwijsorganisaties zoals Hanzehogeschool, die penvoerder is over de Health Hub, en NHL Stenden Hogeschool. 'Als het in het programma past, proberen we hen soms even aan te haken bij onze studenten.'

Zo was een student bezig met het maken van een AR-bril die AmbulanceZorg Groningen kan gebruiken en die ook met aanpassingen handig kan voor wijkverpleegkundigen en bij wondzorg. Op verzoek van Van Weerden toonde hij de bril aan de studenten en vertelde er over. Het mooie van zo'n interactie is dat bij sommige studenten het vonkje overspringt, die worden geprikkeld en getriggerd door zo'n medestudent die met een innovatieve werkvorm en hightech bezig is.

‘De insteek van de Health Hub is dat er snel koppelingen ontstaan en contact tussen studenten van verschillende opleidingen, bedrijven en de zorginstellingen die in het netwerk zitten.’

‘De insteek van de Health Hub is dat er snel koppelingen ontstaan en contact tussen studenten van verschillende opleidingen, bedrijven en de zorginstellingen die in het netwerk zitten. Op die manier kun je iets aan elkaar hebben.’ De docent verpleegkunde meent dat de meerwaarde van de Health Hub vooral is dat het aanzet tot een andere manier van werken, heel anders dan in school. ‘Daar zit je in een klaslokaal en doe je je ding. Deze plek nodigt uit om in groepjes te brainstormen en allerlei mensen uit andere vakgebieden en het bedrijfsleven te ontmoeten.’

‘Deze plek nodigt uit om in groepjes te brainstormen en allerlei mensen uit andere vakgebieden en het bedrijfsleven te ontmoeten.’

Haar rol is er een van coach. ‘Ik help de studenten op gang, stel vragen en begeleid ze bij het maken van een product en prikkel ze om op onderzoek uit te gaan.’ Een mooi voorbeeld: studenten maakten een horlogebandje voor iemand met één arm.

Want stel je maar eens voor hoe het is om met één arm iets om je pols te doen. Lukt niet, tenzij je met een magneetje en een handig kliksysteem het wel mogelijk maakt. De werkwijze die zij toepast is dat de studenten een situatie in de zorg moeten noemen die volgens hen anders kan. Zonder daarbij direct in een oplossing te denken. Eerst het probleem helder op tafel en daarna uitwerken hoe er vanuit techniek en zorgverlening innovaties denkbaar zijn volgens de principes van design thinking. Omgekeerd wil zij ook studenten uitdagen om na te denken over eventuele consequenties van technische oplossingen. ‘Neem sensortechnologie, je kunt een woning daarmee vol hangen, maar wat betekent dat bijvoorbeeld voor de privacy en welke problemen kunnen daar uit voortvloeien?’

‘Techniek in de zorg gaat hoe dan ook een groter aandeel krijgen.’

‘Er gaat een wereld voor de studenten open’, zegt Van Weerden. Ze ervaren hoe ‘innovatief denken’ de deuren opent naar grenzeloze mogelijkheden. Voor met name verpleegkunde studenten is het ook een gelegenheid om de weerstand voor technische hulpmiddelen te overwinnen. ‘Techniek in de zorg gaat hoe dan ook een groter aandeel krijgen, ook gezien het al bestaande en nog veel groter wordende personeelstekort. Het is goed kritisch na te denken, maar mijn opvatting is dat een zorgrobot echt de verpleegkundige niet gaat vervangen. Die maakt het ons juist mogelijk om de patiënt nog meer in het werk centraal te stellen.’

Ze merkt dat de bedrijven die in het pand gevestigd zijn open staan voor de studenten en graag op hun vragen ingaan, maar ook van hun onderzoeksvaardigheden gebruik maken. ‘Ze maken tijd voor studenten, maar zij kunnen ook weer wat aan hen hebben. Er ontstaat wederkerigheid en dat is mooi om te zien’, aldus Van Weerden. Een ondernemer werkt aan een betaalbare exoskelet voor verpleegkundigen. Hij heeft zelf een exoskelet om, ondanks zijn dwarslaesie, te kunnen lopen. Hij wil zijn kennis en ervaring gebruiken om een exoskelet voor verpleegkundigen te ontwerpen. ‘Onze studenten mogen hierover meedenken.’ Het doel is fysieke klachten bij verzorgend personeel te verminderen. Het merendeel van de verpleegkundigen kampt met nek, rug schouderklachten.

Een van de successen die uit de projecten rolde is de ontwikkeling van een speciale uitvoering van de al bestaande zogenoemde ‘staop stoel’ die gebruikt kan worden aan de eettafel en het mensen makkelijker maakt om uit de stoel te komen. Door een elektronisch mechanisme kantelt de stoel. Met enige trots: ‘Het bedrijf Zorgplaza heeft inmiddels een prototype ontwikkeld op basis van het idee. Geweldig hoe studenten zo iets uitdenken. Dat was ook een groep die vanaf het begin zoiets had van ‘We gaan er voor.’

Er zijn ook studenten, vertelt ze eerlijk, die minder goed met het leer-, ontwikkel- en doeconcept uit de voeten kunnen. Die voelen zich verloren in zo’n ruimte waar allemaal onbekende mensen rondlopen. ‘Zij missen de structuur, terwijl anderen het juist prachtig vinden. Die gaan op zoek, op verkenning, en uit die zoektocht ontstaan mooie dingen.’ Van Weerden is er van overtuigd dat kennisinstellingen, bedrijven en overheden in Noord-Nederland er alles aan is gelegen om van de Health Hub een duurzaam innovatief centrum te maken.

‘De manier van werken sluit prachtig aan bij de methodiek van het lectoraat om in co-creatie en multilevel samen te leren en te maken. Wij brengen die gedachten in Roden tot uitvoering.’

‘Dat is voor alle partijen de insteek.’ Studenten zorg leren over techniek, en technici leren na te denken over de implicaties van de techniek voor mensen. ‘De stap die gezet moet worden tussen probleem en oplossing krijgt zo beter gestalte. De manier van werken sluit prachtig aan bij de methodiek van het lectoraat om in co-creatie en multilevel samen te leren en te maken. Wij brengen die gedachten in Roden tot uitvoering.’

Peize in beweging pioniert op snijvlak onderwijs en samenleving

Interview met Laurens Bloem

Projectleider Peize in Beweging, en initiatiefnemer next step in regio's Groningen en Drenthe

Het is tijd voor een nieuwe stap. Laurens Bloem was voor Peize in Beweging werkzaam als projectleider en gelijktijdig was hij docent Sport en Bewegen bij Alfa-college. Hij kiest voor het ondernemerschap, al blijft hij nauwe banden onderhouden met de sportopleidingen van mbo en hbo in de stad Groningen. 'Mijn visie over opleiden valt bondig samen te vatten als 'met het werkveld en door het werkveld'. Daarbij zoek ik zoveel mogelijk naar crossovers. Dat idee kunnen we als werkgroep realiseren in Peize. Een prachtige werksituatie.'

Bloem heeft bij elkaar dertien jaar in het onderwijs gewerkt als docent sport en bewegen. Vijf jaar geleden begon het te kriebelen en startte hij parttime een eigen bedrijf in coaching. 'Ik ben nu 37 jaar. Het voelt goed op dit moment volledig als ondernemer aan de slag te gaan, daar ligt nu mijn interesse en passie, levert meer energie en drive op.'

'Het voelt goed op dit moment volledig als ondernemer aan de slag te gaan, daar ligt nu mijn interesse en passie, levert meer energie en drive op.'

De manier waarop vijf inwoners van Peize, waaronder sportman en coach in hart en nieren, Gerard Kemkers, tijdens een verjaardag bedachten om de dorpelingen meer in beweging te krijgen, sprak hem aan.

De initiatiefnemers mikten nadrukkelijk niet alleen op jongeren, maar op alle geledingen in het dorp van jong tot oud en van sportief tot bankzitter en televisiezapper. 'Voor mij is het een plek die de toekomst van het onderwijs weergeeft.' Studenten van mbo en hbo begeleiden de activiteiten op basisscholen, in zorgcentra en de naschoolse activiteiten in de sporthal. Een docent van Alfa-college vroeg aan Bloem drie jaar geleden of hij een groep studenten in Peize wilde begeleiden bij een project. Van het een kwam het ander. Het enthousiasme was aanstekelijk en de ideeën om onderwijs en samenleving met elkaar te verbinden, spraken hem direct aan.

'De vijf bestuursleden hebben echt een passie voor een leven lang sporten en bewegen om zo aan een gezonde leefstijl te werken', vertelt Bloem gloedvol. Door het inschakelen van studenten ervaren zij in de praktijk hoe met het vak bezig te zijn en leren daarvan. 'Ik werd al snel ingehuurd om de jongeren te begeleiden, voor theoretische verdieping te zorgen en feedback te geven. Een super mooie situatie. Voor studenten is het heel waardevol om in kleinere groepen met hun passie bezig te zijn.' Vorig jaar begeleidde Bloem zes

Alfa-studenten van Sport en Bewegen en drie studenten van hbo Sportkunde. 'Wat ooit als proefballon begon is uitgegroeid tot een hele mooie aanpak. Ik omarm het idee volledig.'

'Wat ooit als proefballon begon is uitgegroeid tot een hele mooie aanpak. Ik omarm het idee volledig.'

Vanaf het begin was helder dat om het dorp werkelijk in beweging te krijgen, een brede samenwerking tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties, scholen en sportverenigingen de sleutel naar succes zou vormen. 'De studenten verzorgen bewegingslessen op de basisscholen, er zijn naschoolse activiteiten opgezet, we

ondersteunen het kader van de sportverenigingen en er zijn beweeglessen in de zorgcentra.' Ook is er onderzocht wat er in het dorp aan voorzieningen ontbrak, daaruit kwam de wens voort naar een beweegpark. 'Die wordt in oktober aangelegd zodat er echt een fysieke plek in het dorp is waar gezamenlijke activiteiten kunnen worden opgezet.' De stichting krijgt steun van de gemeente Noordenveld, die ook soortgelijke activiteiten in Norg subsidieert. 'Er is veel aandacht voor leefstijl, vooral pro-actief. De lijntjes met het bestuur zijn kort. Dat vind ik positief.' Bloem heeft inmiddels ook contact gezocht met de huisartsen om samen met hen te kijken naar preventief samenwerken.

'Onderwijs is vanuit mijn optiek toch nog altijd te traditioneel georganiseerd.'

Met zijn bedrijf in onder andere onderwijscoaching heeft hij de afgelopen jaren mooie projecten uitgevoerd, waarvan Peize in Beweging momenteel de kers op de taart vormt. 'Onderwijs is vanuit mijn optiek toch nog altijd te traditioneel georganiseerd. Veel lessen vinden plaats op school, in een klas, de docent spreekt en de leerling luistert. Ook al hebben we bij Alfa-college er meer dynamiek in gebracht, spreekt mij het leren in de praktijk zoals in een BBL-opleiding mij het meest aan', vat Bloem bondig zijn tweeslachtige relatie met het onderwijs samen.

Hij meent dat ook in mbo-4 en bij het hbo het leren in de praktijk nog veel verder doorgevoerd kan worden. Voorwaarde is wel dat er professionals

uit het bedrijfsleven ruimte in hun baan krijgen voor begeleiding en opleiding. 'Twee contactmomenten gedurende de week met school zijn waardevol voor verdieping en theoretische onderbouwing. In kleine projectgroepen komen studenten veel beter tot hun recht. Nu bestaan klassen vaak uit 25 studenten, dat vind ik echt veel te veel.' Hij zou het wenselijk vinden als studenten in kleinere projectgroepen opereren, omdat ze zich dan naar zijn mening beter kunnen ontwikkelen. 'Dat heeft de toekomst.'

De ideeën van het lectoraat, Bloem nam een jaar deel aan de kenniskring en heeft ook wel gesprekken met lector Ineke Delies over de methodiek gevoerd, spreken hem aan. Hij brengt ze naar eigen zeggen in Peize in praktijk. 'In het gedachtegoed op de lange termijn kan ik mij wel vinden, maar ik ben wel iemand die sneller resultaat wil zien. Dat past in mijn behoefte aan tempo, actie en dingen voor elkaar krijgen. Ik geloof in de kracht van samenwerking. Ik probeer kennis om mij heen te verzamelen, als ik iets niet weet zoek ik de antwoorden elders.'

Ik geloof in de kracht van samenwerking. Ik probeer kennis om mij heen te verzamelen, als ik iets niet weet zoek ik de antwoorden elders.'

De stichting Peize in Beweging heeft een heel netwerk opgebouwd met mensen uit het onderwijs, het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties. 'Dat zou je een soort mini-kenniskring kunnen noemen', grapt Bloem. Hij heeft contact gezocht met een onderzoeker van Hanzehogeschool Groningen met een mooie visie op bewegen en ook nog eens oud-Peizenaar. 'Wie weet wat uit die gesprekken weer voort komt. Ik blijf hoe dan ook verbonden aan het onderwijs en wil maar al te graag meedenken over de toekomst. Het is niet uit het oog, uit het hart', aldus de projectbegeleider. Waar een gewoon dorp, bijzonder in kan zijn. 'Ik voelde direct dat het een mooie plek was.' Een plaats waar vitaliteit ontspruit.

‘Lectoraat levert meer op dan je in eerste instantie denkt’

Interview met Karin Veldhuizen

Eigenaar watersportcamping Heeg, lectoraatspartner regio Fryslân

Watersportcamping Heeg moet het hebben van pioniers. Gasten die doorgaans voorop lopen, innovatie niet schuwen en als trendsetter het avontuur zoeken. In marketingtaal is dat de rode doelgroep van early adopters, legt eigenaresse Karin Veldhuizen uit. ‘Alles wat verandert, wat niet maatschappelijk verantwoord ondernemerschap staan hoog in het vaandel.

In de ruim dertig jaar dat Veldhuizen met haar partner de camping bestiert, heeft ze een vaste clientèle uit binnen- en buitenland opgebouwd. Omdat vernieuwing zo’n prominente rol speelt in de bedrijfsvoering maakt het stel veelvuldig gebruik van onderzoekers van universiteiten, hbo-opleidingen of onderzoeksbureaus die facetten van het bedrijf uitlichten. Zo vindt er momenteel onder auspiciën van hoogleraar Jan Jonker van de Radboud Universiteit een onderzoek plaats naar het verdienmodel. ‘Tot nu toe zijn we gewend alleen de financiële kosten in de prijs te berekenen, maar eigenlijk is het logisch om ook voor de schone lucht, het schone water en de natuur een eerlijke prijs in rekening te brengen.’

‘Tot nu toe zijn we gewend alleen de financiële kosten in de prijs te berekenen, maar eigenlijk is het logisch om ook voor de schone lucht, het schone water en de natuur een eerlijke prijs in rekening te brengen.’

Zo’n onderzoek levert waarschijnlijk heel direct een resultaat op waar de camping wat aan heeft. Hetzelfde geldt, zo verduidelijkt Veldhuizen, voor bijvoorbeeld een innovatie die zij zag tijdens de Dutch Design Week, een omgebouwde zeecontainer voor recycling van afval. ‘Die levert een besparing op van 70 procent minder afval. Zoiets willen wij graag bij ons gaan realiseren. Eerder heb ik daar het idee opgepikt voor tenten van afgedankte spijkerbroeken van Blue Loop Tenten. Die hebben hier dan ook gestaan.’ Ze wil maar zeggen, dat zijn hele concrete innovaties die bij haar een ‘wow’ reactie opleveren. ‘Daar wil ik dan wat mee.’ Ze noemt de voorbeelden om haar reactie op de vraag wat het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie haar heeft gebracht, beter te kunnen duiden. ‘Van die bijeenkomsten is het veel lastiger om de toegevoegde waarde in een keer te benoemen. Ik zeg niet, dat het er niet is. Het is dan veel meer een optelsom van kleine dingetjes.’ En zo werkt dat in de psychologie, die kleine dingen blijven minder goed hangen dan hele grote innovaties met een directe impact op de bedrijfsvoering of de beleving van campinggasten. ‘Ik doe sinds een jaar ongeveer mee met het lectoraat en van de bijeenkomsten waar ik aan deelnam, hield ik elke keer wel een of twee goede ideeetjes over. Dat lijkt dan voor het gevoel minder aan te tikken dan iets waar je direct een grote stap vooruit mee maakt.’ Dat maakt het voor haar ook lastig superenthousiast te zijn. ‘En toch weet ik dat het belangrijk is om je te laten uitdagen, dingen te testen, kijken hoe anderen reageren. Je zit er immers met een bak vol deskundigen.’

Zoals gezegd levert de camping studenten heel wat studiemateriaal op en daar plukt Veldhuizen op haar beurt de vruchten van. Zo heeft een student toegepaste psychologie gekeken hoe het gedrag van gasten zo beïnvloedt kan worden dat ze minder afval veroorzaken, kijken studenten hoe de camping beter kan scoren in reviews van gasten en ook beter vindbaar is daarop en welke onderdelen gasten aanspreken. ‘Zo hoorde ik van een app in Italië waarop gasten een fles wijn met glazen bij de tent konden bestellen inclusief borrelhapjes. Zoiets wil ik dan ook eens uitproberen.’

‘Zo hoorde ik van een app in Italië waarop gasten een fles wijn met glazen bij de tent konden bestellen inclusief borrelhapjes. Zoiets wil ik dan ook eens uitproberen.’

Al pratend loopt zij een paar ideeën bij langs die zij uit de kenniskring van het lectoraat heeft meegenomen. ‘Iemand die zich bezig houdt met inclusief ondernemerschap, Herman Gesink van de Structura-groep, heeft mij aangeraden zichtbaar te maken waar wij over tien jaar als camping willen staan, hoe wij ons willen ontwikkelen. Dat leverde een mooie grafische tekening op van een designer.’ Een grote groene agenda voor de toekomst in een oogopslag. Vervolgens gaf zij die afbeelding tijdens een bijeenkomst aan een journalist, die het weer aan Diederik Samson liet zien, die het op zijn beurt doorspeelde aan Frans Timmermans, vice-voorzitter van de Europese Commissie. ‘Die nodigde mij vervolgens uit voor een gesprek.’ Ze heeft de afbeelding ook een prominente plek op de website gegeven. ‘Zo’n tip blijkt te werken.’ En van zeilschooleigenaar Rienk de Jonge hoorde zij dat die veel gebruik maakte van Whatsapp om met ouders van jongeren die bij hem zeilen foto’s of filmpjes te delen.

‘Het is leuk voor gasten als je opnamen van hen terwijl ze aan het zeilen zijn kunt delen. Dat kan voor extra binding zorgen.’

‘De technologie is voor een goede toepassing bij ons op dit moment nog niet optimaal, maar deze zomer denken we er wel gebruik van te gaan maken. Het is leuk voor gasten als je opnamen van hen terwijl ze aan het zeilen zijn kunt delen. Dat kan voor extra binding zorgen.’ En een andere deelnemer van de kenniskring die onlangs brasserie Om de Dobben is gestart bij

Burgum in een natuurgebied, tipte haar dat ze een stichting zou moeten oprichten om voor bepaalde projecten makkelijker subsidie aan te kunnen vragen. ‘Tot op dat moment had ik altijd van nature wat afkeer van subsidies omdat ik er de associatie bij had dat ze je alleen maar vertragen, leiden tot planaanpassing en dat je voor van alles en nog wat moet verantwoorden. Gedoe, kortom waar ik geen zin in heb. Ik doe liever wat nodig is.’ Ze heeft de suggestie op zich in laten werken en vervolgens inmiddels toch een stichting opgetuigd.

Met Theunis Pietersma van Om de Dobben en De Jonge van zeilschool De Pean is ze in overleg om te onderzoeken hoe zij natuureducatie sterker met hun bedrijf kunnen verbinden. Veldhuizen: ‘We zijn actief in verschillende takken van recreatie, maar we vinden alle drie de natuur heel belangrijk. Samen kijken we hoe we ons daarin sterker kunnen maken, zoiets moet je niet in je eentje oppakken.’ Een voorbeeld uit haar praktijk: Op watersportcamping Heeg komt elk seizoen twee keer een docent van Van Hall langs die veel van kruiden weet. ‘Zij neemt de gasten mee over de camping en vertelt over wat er groeit en hoe lekker dat kan zijn.’ Zo is Zevenblad volgens ‘de kruidenvrouw’ door de Romeinen meegenomen naar onze noordelijke contreien als superfood. ‘Je kunt er de lekkerste pesto van maken. Dat doet ze. Wat ik zo mooi vind is dat ik zie dat het hele idee van wat onkruid is bij de gasten kantelt.’

‘Het is dus kennelijk lastig om direct te bedenken dat het lectoraat heel veel heeft betekend voor me, terwijl als je doorvraagt er heel wat is gebeurd. Veel meer dan ik in eerste instantie dacht.’

Nu ze zo enthousiast aan het vertellen is wat de bijeenkomsten haar opleverden, valt de oogst Veldhuizen alleszins mee. Ze is er eigenlijk blij door verrast. ‘Het is dus kennelijk lastig om direct te bedenken dat het lectoraat heel veel heeft betekend voor me, terwijl als je doorvraagt er heel wat is gebeurd. Veel meer dan ik in eerste instantie dacht.’ Ze vermoedt dat de oogst scherper op haar netvlies had gestaan als er elke bijeenkomst even een moment was geweest om te reflecteren. ‘Eigenlijk zou steeds opnieuw de vraag gesteld moeten worden: Wat heb je er mee gedaan. Ik denk dat dan de toegevoegde waarde meer zichtbaar was geworden.’ Om die reden vindt ze het jammer dat het lectoraat eind 2020 ophoudt te bestaan. ‘Je kunt nog zo met elkaar de intentie hebben door te gaan. De praktijk is dat als er geen datum staat en iemand het voortouw neemt, het verdwijnt. Ik zou dat doodzonde vinden. De kenniskring is echt een ploeg met een bak kennis. Het is jammer als dat zou verdwijnen omdat in de waan van de dag andere dingen weer belangrijker zijn. Je moet dit blijven faciliteren.’

‘Leren is voor mij iets toevoegen aan parate kennis en vaardigheden’

Interview met Rienk de Jonge

Eigenaar zeilschool De Pean, lectoraatspartner regio Fryslân

Zeilschool Pean houdt zich op een hele praktische manier bezig met leren door de cursisten aan zich te binden, hen te boeien en opgedane vaardigheden verder te ontwikkelen. De zeilers in dop dienen als kweekvijver voor de werkpool aan instructeurs, coaches en opleiders. Mede-eigenaar Rienk de Jonge is een schoolvoorbeeld van de gehanteerde leermethodiek. Hij volgde als negenjarige twintig jaar geleden zeillessen op de Peanster Ee bij Nes en Akkrum.

‘Bij ons bedrijf draait alles om leren informeel, formeel, van elkaar en met elkaar. Het zorgt ervoor dat de deelnemers en instructeurs geboeid zijn door en zich verbonden weten aan Pean’, vertelt De Jonge enthousiast. Zo’n twee jaar geleden maakte hij kennis met lector Ineke Delies van het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie en haar zienswijze op al doende leren sprak hem direct aan. Het optimaliseren van informeel leren is voor de zeilschool buitengewoon belangrijk. ‘De manier waarop wij deelnemers en instructeurs doelbewust in een leeromgeving plaatsen, verhoogt in zijn geheel de kwaliteit binnen ons bedrijf. Of het nu instructeurs, keuken- of kantoorpersoneel betreft. Wij willen iedereen uitdagen om zich te ontwikkelen, te leren.’

‘Bij ons bedrijf draait alles om leren informeel, formeel, van elkaar en met elkaar.’

De Jonge doorliep alle stadia binnen Pean. Hij volgde er jeugdlessen en daarna opleidingen tot instructeur, coach en vervolgens opleider. Vorig jaar kocht hij zich in als mede-eigenaar. De liefde

voor Fryslân en het water zit diep bij hem. Na zijn schoolopleiding was hij een tijd werkzaam als verkoper van zeiljachten op de Duitse markt en als manager online publishing. Het zeilen en opleiden bleef aan hem trekken, toen de mogelijkheid zich voordeed zich volledig toe te leggen op het zeilbedrijf, aarzelde hij niet. ‘Ik ben honderd procent een product van Pean.’

‘Of het nu instructeurs, keuken- of kantoorpersoneel betreft. Wij willen iedereen uitdagen om zich te ontwikkelen, te leren.’

Veel opgedane kennis en vaardigheden binnen de zeilschool zijn toepasbaar in het dagelijks leven. De Jonge legt uit dat in de lesmodulen voor instructeurs wordt gehamerd op een proactieve houding. ‘Een zeventienjarige instructeur die voor het eerst les geeft aan kinderen, merkt dat kinderen uit zichzelf niet om acht uur ‘s ochtends klaar staan voor de eerste les. Er is een bepaald gedrag vereist om hen onder verschillende omstandigheden mee het water op te krijgen. Ze hebben bij ons een hele andere rol dan bij hun ouders thuis en op school, waar van hen minder of een andere verantwoordelijkheid wordt verwacht.’ Een andere element betreft de nadruk op coaching van elkaar, feedback geven en de hulpvraag durven stellen. ‘Hoe help je elkaar in het lesgeven. Bij ons krijgt de instructeur feedback van de coach en die krijgt weer terugkoppeling van de opleider. Elke dag is uit verschillende elementen opgebouwd met afzonderlijke leerdoelen. Afsluitend is er tijd voor reflectie, dat vinden wij heel belangrijk.’ De Jonge ziet dat de stafleden die vaardigheden meenemen in hun loopbaan en daarmee vaak een

voorsprong hebben op andere collega’s. ‘Het zijn noodzakelijke vakoverstijgende persoonlijke vaardigheden waarbij wij ons erop focussen elkaar verder te helpen in het leren.’

‘Het zijn noodzakelijke vakoverstijgende persoonlijke vaardigheden waarbij wij ons erop focussen elkaar verder te helpen in het leren.’

Het door Pean ontwikkelde opleidingssysteem kent een gestructureerde aanpak en opbouw voor instructeurs, coaches en opleiders. Er zijn theoretische onderdelen die met goed gevolg moeten worden afgerond die ook weer gekoppeld zijn aan

praktijkonderdelen. De toetsen zijn opgedeeld in blokken waarbij tot op dagniveau verrichtingen staan beschreven. De stafleden kunnen zelf in het leersysteem zien op welk niveau zij zich bevinden en hoe de route verloopt om verder te groeien. ‘We beoordelen niet, geven wel aan waar iemand staat. Daarmee dagen we hem of haar uit. Leren is voor ons: Weten wat je nu kunt en daaraan iets toevoegen. Dit alles kan alleen bestaan en groeien bij een goed en veilig leerklimaat. Het is aan ons om daar blijvend de juiste voorwaarden voor te scheppen.’ Hoewel de Pean de ontwikkelde leermethodiek vooral voor jonge mensen gebruikt, is deze volgens de zeilschooleigenaar goed toepasbaar voor alle leeftijdsgroepen.

‘We beoordelen niet, geven wel aan waar iemand staat. Daarmee dagen we hem of haar uit. Leren is voor ons: Weten wat je nu kunt en daaraan iets toevoegen.’

In tijden dat het Corona-virus door Nederland rondwaart, voelt De Jonge de noodzaak om het leren in de praktijk verder uit te breiden naar een digitaal lesaanbod. Hoewel bij zeilen het zwaartepunt waarschijnlijk blijft liggen op het uitvoeren van praktische verrichtingen. Hij hoopt van het lectoraat ook nieuwe inzichten over informeel leren op te pikken. ‘Ik zoek de samenwerking omdat het mij de ogen opent. Ik hoor van dit netwerk hoe anderen leren in de praktijk aanpakken. Doordat Anke Arts en Sebo Boerma vragen stellen, kunnen wij ons leermodel spiegelen aan die van anderen. Daar leer ik zelf van. Die input kan ik weer doorgeven binnen Pean.’ Rode draad in de methodiek van de zeilschool en die van het lectoraat is het onderschrijven van het belang van interactie, doen en ontmoeting. Nadrukkelijk zoekt De Jonge de samenwerking met onderwijsopleidingen en andere bedrijven waarmee hij in een lerend netwerk informatie kan uitwisselen en eventueel nieuwe producten kan ontwikkelen. Zo zou hij graag de vakoverstijgende vaardigheden die stafleden opdoen met hun training bij de zeilschool willen kunnen certificeren. Zodat zij die kwaliteiten ook aantoonbaar kunnen maken in hun loopbaan buiten Pean. ‘Het is voor hen van belang dat zij kunnen vertellen wat zij in

een module hebben geleerd en op welk niveau.’ Onderwijsorganisaties munten er volgens De Jonge in uit om de competenties van studenten heel precies te omschrijven en te kwalificeren. ‘Daar kunnen wij het nodige van leren.’ Een andere mogelijke ontwikkeling voor de zeilschool is een aanbod waarbij het zeilprogramma meer wordt afgestemd op andere doelen zoals gezondheid, vitaliteit, samenwerken of omgaan met gedragsproblemen.

‘Ik kan me voorstellen dat het voor scholen interessant kan zijn als wij een specifiek aanbod hebben niet alleen om leuk te leren zeilen, maar waarbij het accent ligt op het leren samenwerken en daar oefeningen op in te richten.’

‘In ons aanbod is al sprake van een hele duidelijke structuur van eten, bewegen en ontspanning, daarnaast kan onze staf goed omgaan met verschillende gedragstypen. Ik kan me voorstellen dat het voor scholen interessant kan zijn als wij een specifiek aanbod hebben niet alleen om leuk te leren zeilen, maar waarbij het accent ligt op het leren samenwerken en daar oefeningen op in te richten.’ Hij zou voor een aanbod op maat voor zo’n specifieke doelgroep graag samenwerken met een zorgbedrijf, een sportschool en het lectoraat. ‘Ik zie hier kansen liggen.’ De Jonge is nog lang niet uitgeleerd.

‘Lectoraat draagt bij aan het leggen van puzzelstukjes’

Interview met Theunis Pietersma

Eigenaar Brasserie Om de Dobben, lectoraatspartner regio Fryslân

Hij is een doener. ‘Als ik ergens in geloof ga ik er voor 120 procent voor, bij 99 procent haak ik al af.’ Met die energie, wilskracht en geloof in samenwerking wist Theunis Pietersma brasserie Om de Dobben bij Burgum van de grond te krijgen. Een plek waar natuur, educatie, gastronomie, recreatie, toerisme en oud en jong elkaar ontmoeten. ‘Je moet er alles uit halen wat er in zit.’ Met die intentie schoof hij aan bij de kenniskring Fryslân van het lectoraat.

Een oud-wethouder van de gemeente Tytjerksteradiel betrokken bij de plannen om Om de Dobben te realiseren, vroeg Pietersma aan te schuiven bij het lectoraat. Hij herinnert zich de eerste bijeenkomst in Leeuwarden waar hij zich in een gezelschap van twintig andere kenniskringleden meldde.

‘Jullie zijn geleerd, geletterd en geschoold en gebruiken woorden waarvan ik de betekenis niet ken.’

‘Jullie zijn geleerd, geletterd en geschoold en gebruiken woorden waarvan ik de betekenis niet ken’, zo introduceerde hij zichzelf. Pietersma was jaren actief in de vleessector, heeft daarnaast een boerderij en is vooral een selfmade ondernemer. Lector Ineke Delies, die het gesprek leidde, vroeg daarop wat hij als nieuwkomer in de kenniskring kwam brengen en halen. Pietersma reageerde snedig: ‘Ik kom altijd eerst iets brengen voordat ik wat kom halen.’ En stak vervolgens van wal. ‘Wat ik mooi zou vinden is dat ik jongeren van opleidingen weet te bereiken die bang zijn om te falen. Zij hebben een duwtje nodig, het enige wat er mis kan gaan is dat er een keer iets mislukt. Daar leer je van.’

‘Wat ik mooi zou vinden is dat ik jongeren van opleidingen weet te bereiken die bang zijn om te falen.’

En wat hij dan kwam halen? ‘Een stukje van de puzzel’, antwoordde Pietersma. Daarmee bedoelt hij dat hij puzzelstukjes beschouwt als informatie en kennis die hij of zelf kan gebruiken of door kan geven aan anderen zodat zij er hun voordeel mee doen. ‘Ik ben doorgaans wel met tien puzzels tegelijk bezig. Met informatie kan ik anderen verder helpen.’ Voor zijn meedenken met anderen hoeft hij geen financiële beloning. ‘Het is een gunst die ik verleen. Er komt vaak een moment dat degene die ik heb geholpen mij ook weer met een stuk van een puzzel dichterbij een oplossing kan brengen.’ Een

wederdienst kortom. ‘Als je elkaar iets gunt kom je samen verder’, luidt zijn filosofie. Dat was ook de reden dat hij het verzoek van de oud-wethouder zonder al te veel gemor en tegenzin honoreerde. Resoluut: ‘Het werkt bij mij wel zo dat ik twee keer een gunst verleen, als een reactie uitblijft, stop ik ermee.’ Bij zijn werk in de vleessector waarbij hij slagers en bedrijven in Noord-Nederland en Noord-Holland bezocht, trof hem het mentaliteitsverschil. Slagers in Noord-Holland sloten soms de winkel om vervolgens met collega’s, dan bij de een dan bij de ander, het slagersvak te bespreken. ‘Ze wilden van elkaar leren. In Fryslân komen mensen wel graag een kijkje in jouw keuken nemen, maar hun eigen deur blijft gesloten’, is Pietersma’s ervaring.

De kenniskring beschouwde hij als een mooie gelegenheid om kennis te maken met mensen die op een zelfde open manier in leven en werk stonden. Gespreksstof was er genoeg, daar ontbrak het niet aan. Wel aan slagkracht, meent de ondernemer en horeca-exploitant. Te vaak bleef het naar zijn zin bij praten. Op zich heel goed, maar het moet ergens toe leiden. Het idee voor Om de Dobben kreeg Pietersma met zijn zoon in 2011, maar het duurde nog tot 2015 totdat de provincie groen licht gaf. ‘De seinen stonden eerst lange tijd op rood.’ Vervolgens vroegen ambtenaren hem wat hij precies dan van plan was met de brasserie en het aanpalend natuurgebied. Hij reageerde dat hij dat niet ging bepalen en organiseerde een veldsessie op het terrein met catering. ‘Ik nodigde zo’n zestig mensen uit van schooldirecteuren, wetterskip, ouderenzorg, Dorpsbelang tot natuurverenigingen. Het wordt jullie plan, hield ik hen voor. Er ontstonden de mooiste ideeën.’

‘Vanaf dat je nog niet kunt lopen totdat je niet meer kunt lopen.’

Zo bleek er een grote wens te zijn dat kinderen weer konden spelen en smerig mochten worden en dat de ouderenzorg zichzelf als een vergeten groep ervoer. Het bracht hem erop jong en oud samen te smeden. ‘Vanaf dat je nog niet kunt lopen totdat je niet meer kunt lopen’, werd zijn motto. Wat het lectoraat voor zijn gevoel uitdraagt, probeert hij in de praktijk handen en voeten te

geven. Zo heeft hij IVN gevraagd een lespakket te maken afgestemd op de dobbe en pingoruïnes waar de brasserie dichtbij ligt. Het gaat over de maskerbij in de iijstijd. Hij is bezig met de aanleg in samenwerking met scholen van het grootste insectenhotel in Fryslân, heeft een speeltuin uit duurzaam materiaal opgetrokken en een route dwars door de natuur aangelegd voor mensen die moeilijk te been zijn. Een school in Dokkum voor leerlingen die moeilijk kunnen leren hebben 45 nestkastjes gemaakt voor vogels. ‘Ze zijn wel handig met hun handen. Zo probeer ik kinderen en ouderen bij de natuur te betrekken.’

De dwarsverbanden die hij aan de rand van Burgum in Om de Dobben heeft geslagen, leggen hem geen windeiren, al heeft het Covid-19 virus hem natuurlijk niet onberoerd gelaten. ‘We hebben in 2018 de Douwe Hoogland prijs van de Noarlike Fryske Wâlden gewonnen, kregen een geweldige recensie in de rubriek Hete Soep in de Leeuwarder Courant en zijn ondernemer van het jaar kleine bedrijven in Tytsjerksteradiel, somt hij trots op. ‘We zijn bezig en blijven bezig. Het leven begint met geluk en vervolgens moet je er iets van zien te maken.’ Omdat hij en zijn zoon ook nog andere werkzaamheden hebben is hij vol vertrouwen. ‘Het gaat ons de kop niet kosten en als de helft van de Nederlanders deze zomer in eigen land blijft, konden wij

nog wel eens een hele goede tijd tegemoet gaan.’ Pietersma denkt in kansen.

‘We zijn bezig en blijven bezig. Het leven begint met geluk en vervolgens moet je er iets van zien te maken.’

Iets meer resultaatgerichtheid had in de kenniskring niet misstaan, meent hij. ‘De samenstelling wisselde in mijn beleving wat te vaak. Er was maar een kleine vaste kern. Als je kansen ziet moet je er gezamenlijk ook echt voor gaan, werk van maken. Doorzetten.’ Hij denkt dat er genoeg mogelijkheden liggen om op het snijvlak van ouderenzorg, vitaliteit, natuurbeleving en toerisme en recreatie nog mooie samenwerkingsprojecten op te tuigen. ‘Misschien dat een groep

die over heel Fryslân verspreid werkzaam is, ook te wijd uitwaaiert. De afstand is te groot om veel voor elkaar te betekenen. Toch geloof ik dat je elkaar wel kunt versterken.’ Zo tipte hij Karin Veldhuizen van watersportcamping Heeg en Rien de Jonge van zeilschool Pean een stichting op te zetten voor aanpalende activiteiten. Dat is in uitvoer. Een van de puzzelstukjes die hij uit de kenniskring meenam, was een gesprek met Bert Pathuis die zich heeft gespecialiseerd in maatschappelijk vastgoed en levensbestendig bouwen. ‘Ik ben nu 61 en hij zette mij aan het denken over mogelijkheden om anders te gaan wonen. Ik kan me voorstellen dat wij op termijn de boerderij gaan verbouwen en er een zorgcentrum van maken. Zo’n zorgboerderij dat heeft misschien wel toekomst.’

‘Kennis is macht en kennis is kracht. Je kunt elkaar versterken. Als je mensen verantwoordelijkheid geeft, nemen ze het doorgaans ook.’

Hij zou het jammer vinden als de kenniskring als plek waar kennis samenkomt zou verdwijnen met het opheffen van het lectoraat van Ineke Delies. ‘Kennis is macht en kennis is kracht. Je kunt elkaar versterken. Als je mensen verantwoordelijkheid geeft, nemen ze het doorgaans ook.’

‘Om betekenisvol te zijn slaan we bruggen tussen onderwijs en ondernemers’

Interview met Bauke Boonstra

Coach en begeleider Toerisme Collectief Fryslân, initiatiefnemer next step regio Fryslân

Als aanjager van vernieuwing vormt Bauke Boonstra de ideale spil tussen studenten van mbo en hbo en zakelijke opdrachtgevers. Binnen het Toerisme Collectief Fryslân (TCF) begeleidt hij de studenten bij het uitvoeren van praktische opdrachten die zij voor de sector uitvoeren. ‘Studenten zijn heel enthousiast over de aanpak. Zij leren in en van de praktijk en de ondernemers krijgen nieuwe inzichten of oplossingen aangereikt.’ Het mes snijdt aan twee kanten. De aanpak bevalt zo goed dat TCF een vaste waarde in Fryslân is geworden.

Friesland College pakte de handschoen op bij het smeden van een toerismealliantie binnen de provincie waarbij het nauw optrekken van onderwijs en werkveld tot een duurzame kwaliteitsimpuls voor de gastvrijheidsector zou moeten leiden. Het ROC zag een kansrijke mogelijkheid het onderwijs op een andere leest te schoeien door een onderwijsmethode voor vernieuwend ontwerpen en leren te combineren met praktische hulpvragen van ondernemers.

‘Een van de onderliggende doelen van TCF is ook om de aansluiting van mbo en hbo van een steviger fundament te voorzien. Wij bereiden de studenten beter voor op die overstap.’

Lector Ineke Delies schreef het business plan voor het toeristisch platform. Zij gaf de methodiek om klussen gezamenlijk door mbo- en hbo-studenten

en docenten uit te voeren gestalte evenals de co-creatie met de opdrachtgever en een multidisciplinaire aanpak. De methodiek van design thinking die Friesland College gebruikte binnen het onderwijs, sloot ook mooi aan bij de Design Based Education waarvan NHL Stenden Hogeschool gebruik maakt. Boonstra: ‘Een van de onderliggende doelen van TCF is ook om de aansluiting van mbo en hbo van een steviger fundament te voorzien. Wij bereiden de studenten beter voor op die overstap.’ Ondernemers moesten nog wel wennen aan de strak gehanteerde methodiek waarbij het denk- en leerproces dat tot nieuwe oplossingen moet leiden belangrijker is dan de uiteindelijke uitkomst.

‘Iets mag ook mislukken, daar leren studenten ook van en het brengt je vaak uiteindelijk bij de beste oplossing.’

‘Iets mag ook mislukken, daar leren studenten ook van en het brengt je vaak uiteindelijk bij de beste oplossing. Wij geven de studenten mee dat ze vooral moeten blijven toetsen, vragen stellen. Niets is zeker tot je het getest hebt.’ In zijn ervaring de afgelopen twee jaar merkte hij dat ondernemers in veel opzichten het gelijke gedrag vertonen als studenten. ‘Ze vinden het net als studenten heel moeilijk om als ze een idee hebben dat los te laten en in te ruilen voor een andere aanpak of inzicht. Als er geen potentiële klant blijkt te zijn voor het bedachte product of concept dan zul je toch moeten kijken of een andere aanpak niet lonender is’, legt Boonstra uit. Daarbij komt dat ondernemers soms geen goede inschatting maken van het niveau van de studenten. ‘Ik had een keer dat een ondernemer hen onthaalde op een standaardverhaaltje. Pas toen de groep met kritische vragen en opmerkingen kwam, zag je hem denken: ‘Wacht eens even,

deze studenten kunnen echt iets voor me betekenen.’ Dan ontstaat er een heel andere dynamiek.’ In een aantal projecten trokken mbo en hbo studenten samen op. Volgens Boonstra zijn juist die succesvol omdat hbo’ers voor verdieping kunnen zorgen en mbo’ers juist een praktische aanpak inbrengen en niet op hun mondje gevallen zijn. De studenten hebben inmiddels legio projecten met ondernemers uitgevoerd en daarvan zijn beide partijen beter geworden.

‘Friesland College heeft vol overgave ervoor gekozen de vragen vanuit het werkveld rechtstreeks te verbinden aan het onderwijs..’

‘Friesland College heeft vol overgave ervoor gekozen de vragen vanuit het werkveld rechtstreeks te verbinden aan het onderwijs en dat onderdeel van de leerlijn gemaakt.’ De onderwijsorganisatie levert zeventig studenten per jaar voor het uitvoeren van opdrachten. En inmiddels zijn ook NHL Stenden Hogeschool en Friese Poort succesvol aangehaakt. Lag het accent eerst louter op de toeristische georiënteerde opleidingen, inmiddels is besloten om als volgende stap ook meer commerciële en bedrijfseconomische opleidingen aan te haken. ‘De gastvrijheidsindustrie heeft input nodig vanuit veel meer disciplines en vakgebieden om de groeipotentie en vernieuwingsslag in Fryslân door te voeren’, weet Boonstra. ‘We willen het multidisciplinaire denken en handelen er meer in zien te krijgen.’ Design thinking

als methodiek en het werken in een omgeving waarin de praktijk centraal staat heeft zich volgens hem ‘als een hartstikke betekenisvolle aanpak’ bewezen. Een nieuwe ontwikkeling is dat TCF ook een netwerk van experts vormt dat studenten en ondernemers met raad en daad bij kan staan. Ook vanuit dat oogpunt is, aldus Boonstra, de samenwerking tussen mbo en hbo een gouden greep omdat daardoor onderzoek en kennis op een hoger plan komen.

‘Ik merk dat studenten soms zo intrinsiek gemotiveerd raken dat zij langer door willen werken aan een opdracht dan de twintig dagen die er voor staan. ‘We gaan door tot het af is’, zeggen ze dan.’

‘Ik merk dat studenten soms zo intrinsiek gemotiveerd raken dat zij langer door willen werken aan een opdracht dan de twintig dagen die er voor staan. ‘We gaan door tot het af is’, zeggen ze dan. ‘Tot de ondernemer tevreden is.’

Dat is prachtig.’ Boonstra heeft er voor honderd procent vertrouwen in dat TCF een blijvertje is. ‘Bij ons is het al een vast onderdeel van het praktijkgestuurd leren. Als dat voor de Friese Poort en voor NHL Stenden Hogeschool ook gaat gelden, dan zijn wij in de toekomst zeker levensvatbaar.’ Een van de werkplekken waar vanuit het collectief opereert is de Blokhuispoort in Leeuwarden. Verder zit de organisatie in Sneek en Heerenveen. ‘In 2022 willen we op vijf locaties verspreid over de provincie onze opdrachten uitvoeren’, vertelt hij.

‘Voor mij voelde de Blokhuispoort als een warm bad.’

‘Voor mij voelde de Blokhuispoort als een warm bad. Daar zitten meer ondernemers en bedrijven die niet bang zijn om nieuwe dingen te creëren. Iedereen heeft er dezelfde mindset. Sfeer is heel belangrijk om tot resultaten te komen. Het belangrijkste is dat zo’n omgeving de studenten moet inspireren, dat je er herrie mag maken en rotzooi als dat bij het creatieve proces past. Uit een mooie puinhoop ontstaan de prachtigste ideeën’, zo weet Boonstra uit ervaring.

‘Studenten houden ons bij uitwerking van ideeën een spiegel voor’

Interview met Froukje de Jong-Knap

Bestuurslid en projectbegeleider Potatoes goes Wild, lectoraatspartner regio Fryslân

De geslaagde samenwerking tussen Het Bildt en de studenten van Friesland College en NHL Stenden Hogeschool smaakt naar meer. In de aanloop van Leeuwarden Fryslân Culturele Hoofdstad 2018 werkte Froukje de Jong samen vanwege de voorbereidingen van het project Potatoes go Wild. Dat beviel zo dat ze op uitnodiging anschoof bij de kenniskring van het lectoraat waarmee zij veel gemeenschappelijke ideeën deelde. Daaruit vloeide weer een contact voort met Jan van der Meulen van het Friesland College. ‘Heel belangrijk om elkaar te treffen en heel open vanuit verschillende invalshoeken zaken te bespreken.’

Het idee voor de Bidtse Aardappelweken onder de noemer van Potatoes go Wild ontstond nadat Unesco 2008 tot het Internationale Jaar van de Aardappel had uitgeroepen. Studenten en docenten van Stenden Hogeschool werkten mee aan de realisatie van kunsttentoonstellingen in aardappelschuren. In 2012 vond de tweede editie plaats en in 2018 stond de derde op het programma. De contacten tussen Malta en het Bildt bestonden al langer, vandaar dat Potatoes go Wild deel uit ging maken van het hoofdprogramma van LF2018. De Jong was voorzitter van de stichting De Bildtse Aardappelweken. Akkerbouwers en kunstenaars grepen de uitverkiezing aan om middels kunst en cultuur het belang van de akkerbouw te ondersteunen.

‘Het is heel nuttig vreemde ogen eens te laten kijken naar je eigen gebied.’

Het Bildt is een belangrijke bakermat voor aardappels. Voorlichting aan scholieren was een belangrijk doel, dat moest wel op een leuke, interactieve manier. Hbo-studenten van Leisure & Tourism dachten vanaf 2016 mee. ‘We hebben veel aan hun bijdragen gehad. Het is heel nuttig vreemde ogen eens te laten kijken naar je eigen gebied’, aldus De Jong. Zij was inmiddels projectleider van Potatoes go Wild. ‘Vooral de buitenlandse studenten hebben ons een spiegel voorgehouden.’

De studenten werkten verschillende projectvoorstellen uit en deden research.

‘Ze kwamen met mooie ideeën, vooral hoe wij de jongere generatie ook konden bereiken en betrekken bij het project.’

‘Ze kwamen met mooie ideeën, vooral hoe wij de jongere generatie ook konden bereiken en betrekken bij het project.’ Er kwam een prachtige uitwisseling van poëzie met Malta tot stand, waarbij ook kinderen van basisscholen op het eiland in de Middellandse Zee en Het Bildt waren betrokken. Aardappelschuren op de Oudebildtdijk dienden als expositieruimte voor kunstenaars die zich lieten inspireren door de landelijke omgeving. Er kwamen sculpturen in tuinen en er was een grootschalig locatietheater op een akker bij Zwarte Haan. Voor De Jong sprak het bijna vanzelf dat de samenwerking met de hogeschool na 2018 door zou gaan. De uitnodiging van docentonderzoekster Brigitte Nitsch om deel te nemen aan de kenniskring nam zij met beide handen aan. ‘Ik heb daar heel wat dingen uitgehaald. Ideeën, maar ook contacten.’ Ze vertelt dat zij daar Jan van der Meulen van het Friesland College ontmoette. ‘Anders had ik die niet leren kennen.’ Dat hbo en mbo in het lectoraat samenwerken, is voor haar een uitkomst. ‘Hbo-ers kun je goed gebruiken voor het denkwerk, maar ik ben ook heel erg van de handjes die je altijd nodig hebt. Zonder doewerk kun je niet.’

In 2019 kreeg de multi-level samenwerking en co-creatie een vervolg in de voorbereiding van een uitwisseling tussen jonge boerenfamilies uit Noordwest-Fryslân en Ierland. ‘De Ieren kwamen met het idee. Wij kenden hen uit een eerder project rond een dorpenuitwisseling. Toen bleek al dat we elkaar goed pasten.’ Achterliggende gedachte is dat in beide regio’s de boeren worstelen met de verstoorde verhouding met burgers. Er spelen dilemma’s zoals het toewerken naar kringloop landbouw, de waterhuishouding en klimaatverandering en de rol van agro-toerisme. ‘Daarin zijn de Ieren al een stuk verder. Wij kunnen van hen leren.’ Bij veel voorbereidende bijeenkomsten waren zowel Jan als Brigitte aanwezig. Aan de uitwisseling zouden zeventien boerenfamilies tussen Harlingen en Oude Bildtzijl tot aan Warga meedoen, zowel akkerbouw- als veebedrijven, maar ook biologisch en niet-biologisch of juist bezig met permacultuur. ‘Ik heb bewust voor een diverse verscheidenheid gekozen’, aldus De Jong. De eerste uitwisseling met de Ieren zou in juni plaatsvinden. ‘Door het Covid-19 virus ligt nu alles plat. We gaan het nu later houden.’ Ze heeft zelf al wel een voorbereidend bezoek gebracht aan Ierland en de Ieren hebben een tegenbezoek afgelegd. Vervolgens zullen de Friese families afreizen naar Cork-county, een heuvelachtige streek met veel bos en een grote rivier die geregeld buiten haar oevers treedt.

‘De problematiek is vrij identiek, door met elkaar ideeën en ervaringen uit te wisselen hopen we van elkaar te leren.’

‘De problematiek is vrij identiek, door met elkaar ideeën en ervaringen uit te wisselen hopen we van elkaar te leren.’ Naast de betrokkenheid bij de internationale uitwisseling, liggen er nog meer lijntjes naar de beide onderwijsorganisaties. Zo is er meegekeken naar de toerismenota Waadhoeke en de rol van agro-toerisme en heeft het mbo het verzoek gehad om plannen te bedenken voor het gebruik van leegstaande gebouwen op boerenerven. ‘De uitvoerbaarheid maakt ons niet uit. Alles is mogelijk’, aldus De Jong, die juist de creativiteit en onverwachte ideeën alle

ruimte wil geven. Ook dat project is stil komen te liggen, maar wordt later weer opgepakt.

‘Hoe leggen we van basisschoolleerling tot consument aansprekend uit dat er zonder boerenarbeid geen eten op het bord komt.’

Een rode draad in veel van de projecten in Het Bildt is de wens om het verhaal van de landbouw beter tot zijn recht te laten komen. ‘Hoe leggen we van basisschoolleerling tot consument aansprekend uit dat er zonder boerenarbeid geen eten op het bord komt.’ Een uitvloeisel van Potatoes go Wild is de realisatie van een permanent akkerbouwinformatiepunt. Die wordt ondergebracht in het cultureel bezoekerscentrum de Aerden Plaats in Oude Bildtzijl. Het gebouw biedt onderdak aan het Archeologisch Steunpunt dat vertelt over de bijzondere ontstaansgeschiedenis van Het Bildt als inpoldering van het Wad, er is een atelier voor kunstenaars in gevestigd en een vlindertuin en vermaning de Julianakerk. ‘Het is een prachtige plek waar veel facetten van Het Bildt in samenkomen. Een mooie pleisterplaats.’

‘Het is een prachtige plek waar veel facetten van Het Bildt in samenkomen. Een mooie pleisterplaats.’

Tegelijkertijd beseft De Jong de noodzaak om binnen de sector te innoveren mede door creatieve samenwerkingsvormen te zoeken tussen uiteenlopende sectoren, organisaties en overheden. Dat is wat haar aansprak in de kenniskring van het lectoraat. De verscheidenheid van organisaties en bedrijven, de openheid waarmee werd gesproken. ‘Heel interessant om te horen. De vergaderingen vonden vaak bij een van de partners plaats, zo krijg je gelijk een kijkje in hun keuken.’ Het heeft haar de nodige ideeën opgeleverd die ze weer meegenomen heeft naar Het Bildt. ‘Het zou heel mooi zijn als we ook na het beëindigen van het lectoraat een vorm vinden om op zo’n informele manier door te gaan. Het is belangrijk elkaar te blijven vinden. Als je een vraag hebt, helpt een ander je sneller verder. Dat gaat beter dan dat je alles zelf moet uitzoeken.’ Ze denkt dat een onderwijsorganisatie beter een dergelijk netwerk kan organiseren dan een bedrijf. ‘Het onderwijs is permanent. Dan heb je een stok achter de deur.’

Bildtse Aardappelweken 2018

Verbinding zoeken zit in het DNA van Bewegingscentrum Leeuwarden

Interview met Feiko Broersma

Manager Bewegingscentrum Leeuwarden, lectoraatspartner regio Fryslân

Dat het lectoraat van Ineke Delies en Bewegingscentrum Leeuwarden partners in ontwikkeling zijn, ligt volgens manager Feiko Broersma in de lijn der verwachting. ‘Voor ons is fitness veel meer dan alleen maar sporten. Het draait bij ons om bewegen, educatie en vitaliteit.’ De focus ligt op duurzame inzetbaarheid, gezondheid en healthy ageing en daarmee was in 2014 de deelname aan de Friese kenniskring van het lectoraat vanzelfsprekend. Het belang van netwerken, verbinden en relaties aangaan heeft Broersma van oud-directeur Joan Boelens met de papepel ingegeven gekregen. Verbinding zoeken zit in het bedrijfs-DNA.

Nadat Boelens, die tevens oprichter is van enkele bewegingscentra in Noord-Nederland, binnen het bedrijf geleidelijk stapjes terug deed, schoof Broersma gestaag naar voren. ‘Ik was als manager al betrokken bij de netwerken waaraan we als bedrijf deelnamen. Sinds anderhalf jaar ben ik volledig aangeschoven bij de kenniskring.’ Bewegingscentrum is gehuisvest in een pleinafsluitend gebouw dat onderdeel uitmaakt van de campus van NHL Stenden Hogeschool. In het pand is het Centrum Obesitas Nederland (CON) ondergebracht, evenals een hoofdpraktijk fysiotherapie, wordt samengewerkt met het CIOS, zit een schoonheidssalon en er worden praktijkruimten voor duaal onderwijs gehuurd door de hogeschool. De nabijheid van de onderwijsorganisatie brengt voor Broersma mee dat hij veel contacten met opleidingen heeft.

‘Ik was als manager al betrokken bij de netwerken waaraan we als bedrijf deelnamen.’

Zelf heeft hij de opleiding Leisure Management gedaan. Hoewel hij al veel bezig was met sport en daar duidelijk ook zijn interesse lag, vond hij de ALO een veel te beperkte opleiding. ‘Ik wilde juist ook meer leren over management en ondernemerschap.’ Vervolgens maakte hij de overstap naar het bewegingsimperium van Boelens. Spijt heeft hij nooit gehad, ook al ziet hij zich door de Corona-pandemie voor onverwachte en nieuwe uitdagingen gesteld.

Een project dat voortvloeide uit de contacten binnen de kenniskring was een evenement voor de vrijwilligers van cultureel centrum De Neushoorn in Leeuwarden. ‘We zouden workshops verzorgen voor de vrijwilligers. Met het evenement wilden we laten zien wat het belang is van duurzame inzetbaarheid voor vrijwilligers.’ Vanwege Covid-19 is het programma geschrapt. Een student Leisure Management voert een onderzoek uit waar duurzame

inzetbaarheid onderdeel van uitmaakt. ‘Het is een van de thema’s, maar wel een heel belangrijke. Ik denk dat het onderwerp het komend jaar in een stroomversnelling komt.’

Als de Corona-uitbraak en de daarop volgende maatregelen een ding heeft uitgewezen dan is het volgens Broersma dat de inzetbaarheid van medewerkers toenemend aandacht verdient.

‘Nu mensen massaal thuiswerken merk ik dat er meer klachten ontstaan.’

‘Nu mensen massaal thuiswerken merk ik dat er meer klachten ontstaan. Dat varieert van rug- en neklachten door een verkeerde houding bij het werken tot mentale problemen. Mensen missen het praatje met collega’s, er zijn nu al bedrijven die heel 2020 hun werknemers adviseren thuis te werken. Ik kan me goed voorstellen dat je dan somber wordt.’

Bewegingscentrum Leeuwarden heeft de handschoen opgepakt en organiseert vanaf begin mei in de buitenlucht fitness en gezondheidslessen.

‘Dat betekent wel dat onze medewerkers twee keer op een dag met apparatuur slepen, eerst naar buiten en dan weer naar binnen.’

‘Dat betekent wel dat onze medewerkers twee keer op een dag met apparatuur slepen, eerst naar buiten en dan weer naar binnen.’ Dat is een tijdrovende en zware klus. is zwaar, ze zijn er zomaar anderhalf uur extra mee bezig. Ze doen het met liefde, er is een goede onderlinge collegiale band. De spanningen zijn het wel waard meent de manager. Hij merkt dat de leden van Bewegingscentrum Leeuwarden vaak zitten te springen om de activiteit in groepsverband. ‘Ze hebben behoefte aan een praatje, ze zijn het beperkte kringetje waarin ze nu al maanden zitten beu.’ Broersma wil maar zeggen: bewegingscentrum heeft ook een sterk sociaal aspect. Het wil een platform zijn voor economische en sociaal-maatschappelijke ontwikkeling. Als een mens weerbaar is en goed in zijn vel zit, zal hij ook sneller iets voor anderen kunnen betekenen. Wie samen iets doet, legt de loper uit voor nieuwe verbindingen. Het zijn facetten van het lectoraat in de praktijk. Welbevinden, gezondheid en voldoende beweging hangen in de bedrijfsfilosofie nauw samen.

Broersma verwacht dat het lopende onderzoek bij De Neushoorn uiteindelijk nog wel uitmondt in een gezamenlijk evenement, als de huidige beperkingen worden ingetrokken. ‘Het belang van duurzame inzetbaarheid van medewerkers en dus ook vrijwilligers verdwijnt niet.’ De manager ziet volop mogelijkheden om, ook als het lectoraat ophoudt, banden met het onderwijs en partnerorganisaties aan te halen. ‘Wij zijn actief op een terrein waar leren en werken bij elkaar

komt, daarmee zijn er veel raakvlakken met NHL Stenden Hogeschool.’ Het interessante van de kenniskring vond hij dat er vaak gesprekken ontstonden over ondernemerschap en hoe dat je bedrijf succesvol maakt. ‘Iedereen onderneemt anders, het komt vaak neer op hoe je met een bepaalde situatie omgaat en die naar je hand zet. Daarin kun je het nodige van elkaar opsteken.’ Zelf is hij naast manager ook trainer docent en geeft hij lessen gezondheid en vitaliteit aan mensen met obesitas of niet-aangeboren hersenletsel. ‘Ik houd van een brede blik. In de kenniskring zaten mensen uit de horeca, recreatiesector, HRM, cultuursector en onderwijs. Wij zijn daarnaast ook vitaliteitspartner van een leasebedrijf.’ Hoewel hij zich realiseert dat vitaliteit bij veel ondernemingen door de economische malaise vanwege Corona vooralsnog op het derde plan komt, ‘en dat snap ik ook heel goed’, voorziet hij dat duurzame inzetbaarheid blijvend aandacht verdient. ‘Eerst komt het overleven, dan het opnieuw oppakken van het werk en dan de gezondheid van medewerkers. Wil je hen op de lange duur tevreden houden, dan moet er aandacht zijn voor vitaliteit en beweging.’

‘Voor mij staat al vast dat we nog meer dan voorheen het onderwijs als partner gaan zoeken.’

Als het lectoraat ophoudt, vermoedt Broersma dat de bijeenkomsten van de kenniskring geen lang leven beschoren zijn. ‘Hoewel iedereen de waarde ervan onderschrijft, bloedt het dood als er geen aanjager is. Het is mooi geweest, dat zeker.’ Hij is ervan overtuigd dat het gat door andere netwerken wordt opgevuld. ‘Voor mij staat al vast dat we nog meer dan voorheen het onderwijs als partner gaan zoeken.’ Positieve ervaringen opgedaan in de afgelopen acht jaar leiden tot nieuwe contacten of vervolgprojecten. ‘Dat is een voortdurend proces.’ Eigenlijk is het precies datgene wat het lectoraat beoogde, in co-creatie en verbinding partnerschappen aangaan die tot duurzame relaties leiden. ‘Doordat je mensen leert kennen en goede ervaringen deelt, ontstaan nieuwe inspirerende activiteiten.’ Het lectoraat in een notendop.

Inclusief denken opent weg naar innovaties

Interview met Herman Gesink

Eigenaar Structura-Groep, lectoraatspartner regio Fryslân

Al vijftien jaar stelt innovatief denker en doener Herman Gesink alles in het werk om het mkb te helpen bij het verduurzamen. Duurzaamheid is voor hem verbonden aan beweging, dynamiek en verandering. Meer een proces dan een vaststaand einddoel. Zijn Structura-groep helpt ondernemers dankzij inclusief denken te vernieuwen. Inclusief ondernemerschap opent de weg naar innovaties. Verbindingen tussen bedrijven vormen de motor onder regionale ontwikkeling. Zijn drijfveer is verwant aan het gedachtegoed van lector Ineke Delies.

Gesink woonde in 2017 de zogenoemde zomerschouw van het lectoraat bij en de presentatie van Verhalen over Verbindingen. De ontwikkelde methodiek van al doende leren, het samen optrekken van onderwijs en bedrijven en de multidisciplinaire insteek spraken hem aan. Hij gelooft in de aanstekelijke kracht van verhalen en het delen van ervaringen. Helemaal enthousiast was hij na deelname aan een tour langs ‘hotspots’, plekken waar kruisbestuiving tussen kennisinstellingen en werkveld, plaatsvond. Met als resultaat praktische vernieuwing. Als personeeladviseur, manager en bestuurder van toonaangevende multinationale bedrijven had Gesink zijn sporen ruim verdiend. In 2006 nam hij een rigoureuus besluit door de grote ondernemingen de rug toe te keren, voor zichzelf te beginnen en zich te richten op het mkb. In zijn ogen hadden de kleine- en middelgrote ondernemers de sleutel in handen voor de noodzakelijke verduurzaming van de wereld. Zijn theorie dat bedrijfsontwikkeling nauw verweven is met de ontwikkeling van mensen, leidde in 2005 tot het boek ‘Het Structura Model’ en de oprichting van de Structura-Academie. Goed ondernemerschap berust volgens hem op negen principes die nauw met elkaar verweven zijn. Als rode draad fungeert de opvatting van cultuurfilosoof Feitse Boerwinkel die in zijn in 1966 verschenen werk Inclusief denken een radicaal tegengeluid liet horen. Niet in het najagen van eigen geluk, uitsluiting of narcisme lag de bestemming van de mens, maar in samenwerken, bruggen slaan en de ander de hand reiken. Volgens Boerwinkel gaat inclusief ondernemen er van uit dat mijn heil (geluk, leven, welvaart) niet verkregen kan worden ten koste of zonder de ander, maar dat het alleen verkregen kan worden als tegelijk het heil van de ander wordt beoogt en bevordert. ‘Als jong mens las ik dat boek, de woorden maakten diepe indruk. Sommige mensen denken heel exclusief alleen aan zichzelf en niet aan de ander. Ik houd juist van netwerken, de puzzelstukjes bij elkaar leggen. Als je niet met elkaar verbindt, blijft de groei achter.’

‘Het mooie van zo’n kenniskring is dat je volop van elkaar leert en nieuwe inzichten ontvangt.’

Kennisdeling in een ‘community’ van gelijkgezinde geestverwanten die elkaar hebben gevonden op de wens over schotten heen te kijken, staat in de Structura-aanpak centraal. Als lid van de kenniskring Fryslân van het lectoraat heeft Gesink een voordracht gehouden over zijn negen principes. Een deelnemende ondernemer met een watersportcentrum vroeg hem vervolgens om advies. Hij stelde voor een duurzame agenda op te stellen om vast te leggen wat er al op dat terrein aan stappen was gezet en welke uitdagingen er nog lagen. Zo bleek dat de ondernemer in kwestie anderen ook al de nodige kennis van zaken te bieden had. ‘Het mooie van zo’n kenniskring is

dat je volop van elkaar leert en nieuwe inzichten ontvangt.’ Het initiatief van een Friese ondernemer voor een educatief centrum voor jong en oud op een mooie plek in het coulissenlandschap bij Burgum gaf Gesink persoonlijk veel energie. ‘Zijn volharding om Brasserie Om de Dobben te realiseren vond ik aanstekelijk. Hij gaf zijn droom bij de eerste negatieve uiting niet op, probeerde steeds opnieuw andere wegen te vinden. Met succes. Ik ervoer het als een bevestiging voor mijn eigen manier van werken.’ Met de Brasserie richtte de ondernemer ook gelijktijdig stichting Plak foar Elkenien op om kinderen meer over de natuur te leren en ouderen daarbij te betrekken. ‘Ik heb er veel respect voor.’

‘Net zoals het lectoraat met haar provinciale kenniskringen probeer ik op die manier het gedachtegoed te borgen.’

Open staan voor nieuwe ontwikkelingen en kansen is vaak een kwestie van het organiseren van toeval, meent Gesink. De Structura-Groep werkt met provinciale kringen waarin de gelijkgestemde ondernemers elkaar treffen en spreken. ‘Net zoals het lectoraat met haar provinciale kenniskringen probeer ik op die manier het gedachtegoed te borgen. Wij bouwen ondernemerskringen op in Groningen, Drenthe en Fryslân. Daarbij bekleed ik niet de rol van ondernemer of adviseur, maar ben ik de gastheer die de aanwezigen uitnodigt met ideeën te komen, het gesprek aan te gaan. Door toeval te creëren, krijg je verbindingen.’ Als gastheer en initiatiefnemer is hij de verbinder. In de theorie van Etienne Wenger en Maarten de Laat over lerende netwerken is hij een convener, een netwerkmakelaar en sociaal architect.

In een van de provinciale kringen kwam de suggestie op om de omgangsvormen binnen het bedrijf in een poster samen te vatten. Een dergelijke poster met de DNA-cultuur dient als handig handvat om met elkaar in gesprek te gaan over rechten en plichten van het personeel. ‘Wat ik ondernemers probeer te leren is dat zij niet de directeur zijn, maar gastheer binnen de eigen organisatie. Zij spelen niet de hoofdrol binnen het bedrijf, maar zijn de regisseur.’ Het ontwikkelde programma volgens de Structura-aanpak helpt de omgang te verbeteren.

‘Door toeval te creëren, krijg je verbindingen.’

Volgens de organisatieleer die Gesink hanteert kunnen organisaties zichzelf sterker maken door intern en extern in relatie met collega-organisaties of concurrenten inclusief te denken. Inclusief denken betreft andere organisaties in het denken om informatie te krijgen over de bewegingen en veranderingen die zich in hun omgeving voordoen. Zo krijgen ze zicht op de wijzigingen die moeten worden doorgevoerd. Concurrenten zijn

geen tegenstanders, maar zijn mogelijke partners in een samenwerkingsverband die ieder sterker maakt.

Onlangs vroeg de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) hem om in Drenthe mee te denken om de maakindustrie meer met elkaar te verbinden. ‘Iedereen is heel gauw druk met de eigen organisatie, terwijl ze juist het meeste kunnen leren door met elkaar in contact te komen. Als je bij je eigen klantenkring blijft, is de kans op innovatie kleiner. Kom je werkelijk met elkaar aan de praat, dan raak je betrokken bij elkaar.’ Uit betrokkenheid ontstaan ideeën die uiteindelijk voeding geven aan innovaties.

Voor Gesink is daarmee de cirkel rond. Hij ziet dan ook zeker toekomst voor het gedachtegoed van het lectoraat. ‘Het zou mooi zijn als je een tour ontwikkelt door Noord-Nederland waar deelnemers en ‘hotspots’ of pleisterplaatsen van het lectoraat elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar in gesprek raken. Ik ben ervan overtuigd dat daaruit weer allerlei nieuwe duurzame initiatieven ontspruiten.’

‘Geef creatieve geesten die verbinden vooral de ruimte’

Interview met Arthur Bouwmeester

Directeur Sociaal Werk De Stuw, voormalig kenniskringlid lectoraatspartner regio Overijssel

De opbrengst van het lectoraat is rijk en divers en laat zich volgens directeur Arthur Bouwmeester van welzijnsorganisatie De Stuw in Hardenberg moeilijk in getallen uitdrukken. ‘Het is voor mij hetzelfde als met kunst, je kunt je afvragen wat dat nu precies oplevert. Mij maakt het vooral rijker, het zet de zintuigen open voor nieuwe ervaringen. Zo is het ook met dit lectoraat. Het geeft ruimte en energie aan creatieve geesten die verbindend zijn. Dat helpt ons werk beter te doen.’ Hij spreekt de wens uit dat onderwijsorganisaties dergelijke innovatieve lectoraten gericht op brede samenwerking met het werkveld blijven organiseren.

De Stuw is een grote welzijnsorganisatie in de gemeente Hardenberg. Met de decentralisatie vanuit het Rijk naar de gemeenten en de wens om burgers actiever te betrekken bij het beleid, liggen er de nodige uitdagingen op het bordje, schetst Bouwmeester. ‘We hadden al contact met het Alfa-college en op een gegeven moment bereikte ons de vraag of we wilden aanschuiven bij het lectoraat.’ De ideeën die bij De Stuw leefden over de noodzakelijke transformaties en het aangaan van verbindingen daarbij met andere lokale organisaties, bewoners en belangengroepen sloten volgens hem prachtig aan bij de missie van lector Ineke Delies.

‘Partijen bij elkaar brengen en zo tot kennisvermeerdering komen’

‘Partijen bij elkaar brengen en zo tot kennisvermeerdering komen’, vat hij samen. Sociaal werk De Stuw heeft als motto: ‘Mensen bewegen tot meedoen.’ Ook dat vereist samenwerking, het sluiten van brede allianties om zo de samenleving verder te brengen.

De gevormde multidisciplinaire subketen (MDSK) hield zich in Zuidoost-Drenthe en het aanpalende grensgebied met Overijssel bezig met bestuurlijke vernieuwing. Dat thema fungeerde als rode draad tijdens bijeenkomsten waar vrijelijk met elkaar ervaringen werden uitgewisseld en nieuwe gedachten of ideeën een eerste proefvlucht maakten. Bouwmeester herinnert zich de casuïstiek van de burgerinspraak in de wijk Emmerhout bij Emmen als een aanstekelijk voorbeeld dat hem weer inspiratie gaf voor de werkwijze van De Stuw in Hardenberg. ‘Wij zaten rond 2016, 2017 met de vraag hoe wij de bewoners het beste bij de ontwikkelingen konden betrekken. In de werkgroep hebben we elkaar gevoed met andere invalshoeken. Dat werkte heel inspirerend en gaf de nodige energie.’ Juist omdat er volgens hem niet de noodzaak was om gezamenlijk tot een overkoepelend project te komen.

‘Ik geloof heel erg in het samenbrengen van mensen uit hele verschillende disciplines. Daardoor ontstaan volgens mij de meest innovatieve vernieuwingen.’

Het vrijelijk gedachten uitwisselen is, in de beleving van Bouwmeester, een op zichzelf staand waardevol element. ‘Ik geloof heel erg in het samenbrengen van mensen uit hele verschillende disciplines. Daardoor ontstaan volgens mij de meest innovatieve vernieuwingen. In het verleden ben ik om die reden ook toegetreden tot het bestuur van de plaatselijke hockeyclub, gewoon om ook heel andersoortige contacten en gesprekken te hebben.’ Vanuit de lokale overheid heeft De Stuw de opdracht om de inwoners te helpen meer invloed op hun omgeving uit te oefenen. Die transformatie kreeg haar beslag door met inwoners, onderwijs, buurtcentra, woningstichting, bibliotheek en Plaatselijk Belang om tafel te gaan zitten. ‘Die breed opgezette stuurgroep komt nog altijd regelmatig bij elkaar.’

Een van de veel genoemde wensen was het verbeteren van de verbinding tussen jong en oud. Hier is onder meer een geslaagd festival uit voortgevloeid. Een gezamenlijk ontbijt met elke keer een inleiding bleek een goed middel om inwoners, organisaties en bedrijven dichter bij elkaar te brengen.

‘Zo’n zes keer per jaar houden we een ontbijtsessie waar vijftig tot zestig inwoners en professionals bij aanschuiven.’

‘Zo’n zes keer per jaar houden we een ontbijtsessie waar vijftig tot zestig inwoners en professionals bij aanschuiven.’ Een ander idee dat in de stuurgroep ontstond was aan te haken bij Automaatje van de ANWB. Vrijwilligers brengen minder mobiele plaatsgenoten naar de gewenste bestemming en krijgen daarvoor een kleine onkostenvergoeding. Niet alleen voor bezoek aan fysiotherapeut of huisarts, maar ook voor eventuele leuke uitjes. Er is een boodschappendienst geregeld waarbij studenten van Alfa-college de huishoudelijke boodschappen bezorgen en verschillende partijen werken lokaal samen bij problematische huisvestingssituaties. Bouwmeester: ‘In veel van die gevallen heb ik de bijeenkomsten van het lectoraat als voeding gebruikt.’ Het heeft hem geholpen dat de

vertegenwoordigers van andere organisaties die in de MDSK meededen, kritische vragen stelden. ‘Het is goed dat iemand je vraagt: ‘Waarom doe je dat’. Iemand die werkzaam was bij de gemeente Emmen maakte duidelijk dat heel belangrijk is in gedachten te houden wie de regie in een samenwerkingsrelatie heeft. Daar had ik veel aan. Wie regievoerder is, is bepalend voor de wijze waarop een project ingericht wordt. Soms is het een rol van de overheid, soms het domein van de inwoners. Als je tot de slotsom komt dat het ons domein is, dan kun je het samen gaan regelen. Dan weet je waar je voor gaat.’

‘Ik zie zo’n lectoraat als inspirator. We hebben elkaar met een vonkje besmet om zo verder te komen.’

De MDSK hield zich misschien niet aan de opdracht om tot een gezamenlijke onderzoeks aanpak te komen. ‘We waren wat recalcitrant. Er was een gezamenlijke

beleving dat de kracht juist lag in het exploratief onderzoek. De verkenning van mogelijkheden door voorbeelden en ervaringen uit te wisselen.’ Op het terrein van de bestuurlijke vernieuwing zijn volgens Bouwmeester ook nog zoveel grote stappen te zetten, dat het ondoenbaar was om daar al uitspraken over te doen of standpunten over in te nemen. In die zin was het lectoraat zijn tijd ver vooruit. ‘De parameters zijn nog niet duidelijk. Dat was misschien te vroeg.’ Bouwmeester benadrukt het nog maar eens. ‘Ik zie zo’n lectoraat als inspirator. We hebben elkaar met een vonkje besmet om zo verder te komen. Dat is meer dan waardevol.’ Dat het lectoraat ophoudt, hoeft vooral niet te betekenen dat daarmee dit soort samenwerkingsvormen tot een einde komen. ‘Zo’n lector als aanjager werkt heel nuttig. Het is belangrijk dat er een lectoraat is dat dit soort zinvolle dwarsverbindingen energie geeft.’ De samenwerking tussen samenleving en onderwijsorganisaties moet in zijn optiek vooral blijvend gestalte krijgen. ‘Dat zorgt voor vernieuwing. Een dergelijke verbinder heb je steeds opnieuw nodig.’

‘We hebben de deuren naar elkaar opengezet’

Interview met Erik Otten

ICT-ondernemer WebStores, initiatiefnemer vervolgstap gezamenlijk onderwijs en werkveld ICT regio Overijssel

De grote winst van het project ICT-connecting in de regio Hardenberg is volgens ict-ondernemer Erik Otten dat onderwijsorganisaties en bedrijven elkaar van haver tot gort leerden kennen. ‘Niet oppervlakkig, maar door en door. We hebben de deuren naar elkaar opengezet.’ En dat wederzijds begrip heeft tot beter ict-onderwijs geleid. Blijvend, ook nu het Leader-project officieel voor de zomer eindigt. ‘We gaan hoe dan ook door met elkaar.’

De aanloop naar het project was een lange, zo schetst mede-eigenaar Otten van Webstores, een ict-bedrijf in Hardenberg met zo’n vijftig werknemers. ‘Ons bedrijf bestaat inmiddels twintig jaar. Twee compagnons hebben de ict-opleiding van Alfa-college in Hardenberg gevolgd. Zij zijn nog tijdens hun opleiding gestart met Webstores.’ De rest is geschiedenis. Het bedrijf dankt de groei deels aan stagiaires die goed bevielen en na afloop van hun studie een baan kregen aangeboden. Op den duur ontstond de wens de relatie te verdiepen.

‘Vijftien jaar lang stonden wij als bedrijf aan de zijlijn.’

Otten: ‘Vijftien jaar lang stonden wij als bedrijf aan de zijlijn.’ Er was contact met de stagebegeleider, tegenwoordig stagecoördinator genoemd, en daar bleef het vooral bij. ‘De verstandhouding liep niet altijd heel positief. Wij keken als bedrijfsleven naar het onderwijs en hadden dan allerlei kritiekpunten. Eigenlijk keken we vanaf ons eigen eiland naar elkaar.’ Een van de pijnpunten was dat het curriculum in het onderwijs doorgaans vijf jaar meegaat, daarmee loopt de opleiding altijd achter op de actuele praktijk. ‘We kregen vaak stagiaires die met hun vaardigheden niet aansloten op het werk dat er voor hen lag. Tegelijkertijd merkte je dat ook studenten andere verwachten hadden van hun opleiding. Die dachten dat ze met de meest nieuwe technieken aan de slag zouden gaan. Vervolgens kwamen ze met die frustratie bij ons, dan heb je niet meer de meest gemotiveerde studenten om mee aan de slag te gaan.’

Drie jaar geleden besloot Webstores het over een andere boeg te gooien, en in plaats van alleen maar kritiek te hebben het gesprek aan te gaan met opleiding. Daarmee was ICT-connecting geboren, een samenwerking van zeven regionale bedrijven en Alfa-college en NHL Stenden Hogeschool. ‘We hebben de handen ineengeslagen om gezamenlijk te werken aan beter ict-onderwijs. Als bedrijven zijn wij mee gaan schrijven aan het curriculum van de ict-opleiding van Alfa-college in Hardenberg. We zijn meer gaan kijken, meer gaan luisteren en zijn elkaar daardoor beter gaan begrijpen’, vat Otten de samenwerking samen.

‘We zijn meer gaan kijken, meer gaan luisteren en zijn elkaar daardoor beter gaan begrijpen’

Tevens gingen werknemers van de deelnemende bedrijven, lessen verzorgen op de school en omgekeerd liepen docenten enkele dagen mee binnen de ict-ondernemingen. ‘De aansluiting is daardoor een stuk actueler. Ik heb ook geleerd over het onderwijs’, zegt Otten. Een voorbeeld. Hij vond dat onderwijsorganisaties veel eerder jongeren die weinig motivatie aan de dag leggen, moest weigeren. Totdat hij begreep dat ook iemand met een geringe affiniteit gewoon dient te worden toegelaten tot een opleiding. ‘Het mbo is daartoe verplicht. Dat wist ik niet. Nu kijken we samen hoe je zo’n student toch in de eerste jaren enthousiaster kunt maken.’ Snuffelstages, bedrijfsbezoeken en gastcolleges helpen studenten een beter beeld te krijgen van het werkveld, meent Otten. ‘We hebben heel wat groeibriljanten gekregen.’ Van het personeelsbestand van vijftig medewerkers is ongeveer een derde afkomstig van Alfa-college. ‘We hebben elkaar als bedrijven en onderwijsorganisaties gevonden. Doordat we elkaar beter hebben leren kennen, snappen we ook beter hoe iedereen in de wedstrijd zit.’ De handreiking over en weer heeft ook het bedrijfsleven doen inzien dat sommige thema’s de gangbare concurrentie in de regio overstijgen. ‘We kampen al

jaren met een extreme krapte op de arbeidsmarkt. Het is ons gezamenlijk belang dat studenten beter opgeleid worden en dat we hen voor de regio kunnen behouden met passend werk.’ Het heeft volgens hem dan weinig zin in de frustratie te blijven hangen over gebrekkig onderwijs.

‘We hebben de mouwen opgestroopt door invloed op het opleidingsprogramma te krijgen.’

‘We hebben de mouwen opgestroopt door invloed op het opleidingsprogramma te krijgen. Nu zijn we er zelf bij. Dat is wel eens ingewikkeld, maar we hadden zoveel zin in het avontuur dat het is gelukt.’ Nu het project in 2020 afloopt, concludeert Otten dat het doel is bereikt. ‘Wat mij betreft gaan we op dezelfde voet verder, maar dan zonder de administratieve rompslomp

die aan zo’n Leader-project vastzit. Zo’n projectsubsidie is wat mij betreft niet nodig om het in de benen te houden.’ Het wederzijds belang blijft om het onderwijs beter te laten aansluiten op de noden en wensen van het werkveld. ‘De eerste twee jaar van de opleiding zijn al heel belangrijk, vervolgens is een stageperiode een uitgelezen kans om iemand goed te leren kennen.’

De goede samenwerking tussen Alfa-college en NHL Stenden Hogeschool binnen ICT-connecting is voor Otten van blijvende waarde. ‘Er zijn doorlopende leerlijnen tussen mbo en hbo afgesproken, waardoor mbo studenten al in hun vierde jaar op hbo-niveau vakken kunnen volgen. Dat vergemakkelijkt de doorstroming. Dat is een mooie combinatie.’ Een aantal werknemers heeft ook nadat ze aan de slag gingen bij Webstores in deeltijd de opleiding bij Stenden of Windesheim gevolgd. ‘Voor ons is dat heel waardevol. Wij hebben in een team zowel mbo- als hbo-geschoolde werknemers heel erg nodig. Dat maakt ons bedrijf gezond.’

‘Nu is het aan ons gezamenlijk om de goede samenwerking te continueren.’

Ook al heeft Otten slechts zijdelings van het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie gehoord, voor regiodirecteur Jurgen Grobbee en Petra Bartelds van Alfa-college geldt dat niet. Zij beschouwen het project als een vervolgstap geënt op het gedachtegoed van lector Ineke Delies. In cocreatie met het bedrijfsleven, ook wel co-makership genoemd, de opleidingen vorm geven zodat die betekenis hebben voor een duurzame regionale kenniseconomie. ‘Dat beschouw ik als een groot compliment’, besluit Otten. ‘Nu is het aan ons gezamenlijk om de goede samenwerking te continueren.’

‘Lectoraat heeft een flinke steen in de vijver van het leren gegooid’

Interview met Dirk de Jonge

Teamleider Noord Nederland SBB /Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, lectoraatspartner regio's Groningen, Friesland en Drenthe

Met haar lectoraat heeft Ineke Delies de betekenis en waarde van het informele leren een flinke boost gegeven. Het pleidooi voor nieuwe vormen van leren in nieuwe, onvermoede samenwerkingsvormen tussen onderwijs en werkveld raakte bij Dirk de Jonge een gevoelige snaar. De lector gaf woorden aan een gevoel dat hij al langer had. ‘Van elkaar en met elkaar leren was in 2012, toen ik met haar in gesprek raakte, een nieuw fenomeen. Informeel leren is veel belangrijker voor een goed leerklimaat dan wij in ons huidige onderwijs erkennen.’

De Jonge is teamleider Noordoost Nederland Zorg, Welzijn en Sport van de samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). In 2012 ontmoette hij Delies bij een symposium dat de voorganger van SBB, Calibris, organiseerde. ‘We hadden direct een klik. We spraken af eens verder te praten.’ Vervolgens schoof hij aan bij de kenniskring. De zoektocht naar nieuwe vormen van leren sprak hem aan. Met zijn team van SBB zoekt De Jonge de best mogelijke beroepspraktijkvorming voor studenten. SBB zet zich in voor het vinden van aantrekkelijke werkplekken voor mbo-studenten met uitzicht op een baan.

‘Wij zijn meer van het formele leren, terwijl ik me er zelf altijd bewust van ben geweest dat veel van wat ik heb geleerd buiten school om plaatsvond.’

‘Wij zijn meer van het formele leren, terwijl ik me er zelf altijd bewust van ben geweest dat veel van wat ik heb geleerd buiten school om plaatsvond.’ Hij wijst er op dat nogal wat mensen uiteindelijk werk vinden en doen waar ze niet voor gestudeerd hebben. ‘Kennelijk hebben ze dat onderweg tijdens hun leven geleerd.’

Toch bestond er bij Calibris als onderstroom zeker ook belangstelling voor andere vormen van leren en leven lang ontwikkelen. Na de vorming van SBB en het samenvoegen van zeventien kenniscentra tot één organisatie, dat volgens De Jonge een bezuinigingsoperatie was, ontbrak het vanaf 2013 een tijd lang aan geld voor het verkennen van alternatieve leertrajecten. ‘Vanaf 2019 kwam er binnen onze organisatie weer ruimte voor andere dingen. Informeel leren duikt weer vaker op.’ Hij hoopt dat de Corona-crisis en de mogelijke economische neergang die daarop volgt, niet weer tot gevolg heeft dat alle aandacht louter uitgaat naar het formele leren met curricula, diploma's en het afvinken van competenties.

‘Op een gegeven moment hield ik mij bijvoorbeeld bezig met het Gilde leren, ofwel het Meester-Gezel leren, in mijn visie is omgekeerd het Gezel-Meester leren net zo belangrijk. Anders ontwikkelen we ons immers niet meer, dan stopt het leren van een ander en met elkaar kennelijk op een bepaald moment in ons leven.’ Gaandeweg raakte hij ervan overtuigd dat niet alleen het leren van en met elkaar een belangrijke impuls aan de eigen ontwikkeling geeft, maar ook het afleren van verworven kennis, inzichten of leermethoden.

‘Dat noem ik de kunst van het afleren. Als je dat niet kunt, is er weinig ruimte om nieuwe dingen te leren.’

Volgens De Jonge is het vooral een bepaalde mindset die is vereist om ontvankelijk te zijn voor nieuwe kennis en kunde. ‘Je moet je kwetsbaar kunnen opstellen. Als je vindt dat je het altijd beter weet, zet je veel op slot.’ Het gezamenlijke leren binnen het lectoraat ontstond vooral op die momenten dat andere disciplines waarmee hij anders nooit contact had, aanschoven in de kenniskring. ‘Dan zat er iemand uit de bosbouw of natuur bij en bleek dat je van elkaar leerde. We gingen het ook steeds logischer vinden dat we die

multidisciplinaire verscheidenheid zochten. Het bijeenbrengen van niet logische partners in het lectoraat heeft voor mij zeker meerwaarde gehad. Daaruit ontstonden nieuwe inzichten.’ Het samen werken hoefde van hem niet beslist uit te monden in concrete projecten en samen doen. ‘Het samen leren was voor mij een veel belangrijker element.’

‘Het samen leren was voor mij een veel belangrijker element.’

Dat gezegd hebbende, plaatst De Jonge als kanttekening dat deelnemende bedrijven soms teleurgesteld afhaakten in werkgroepen vanwege een gebrek aan daadkracht. Soms vroegen ondernemers zich af: ‘Wanneer komen we tot iets’. ‘Het was niet altijd makkelijk echt concreet te worden.’ Anderzijds bleken de ‘volhouders’ die het proces van leren van en met elkaar de tijd wilden geven, zeer tevreden over de opbrengst. Zij verbonden zich voor lange tijd aan het lectoraat, aldus De Jonge. Zelf nam hij deel aan de werkgroep dienstverlening van het lectoraat die onderzocht of adviezen betaald aangeboden konden worden. ‘We hebben er veel over gepraat omdat er wel veel vraag bij bedrijven was naar begeleiding van innovatieve leerprocessen bij hen. Uiteindelijk kwamen we niet tot een concrete aanpak, maar ook hier geldt dat er wel weer het nodige is geleerd..’ Een mogelijk oorzaak ligt volgens hem bij de grote vertegenwoordiging vanuit het onderwijs binnen het lectoraat. Het bedrijfsleven werkt meer volgens het principe dat een kans morgen aangepakt moet worden en bij wijze van spreken overmorgen geld moet opleveren. Het onderwijs mist die urgentie en functioneert op een andere snelheid. Dat terwijl er volgens hem wel veel interesse is bij het bedrijfsleven naar nieuwe kennis en onderzoek.

De tragiek van het werkveld is dat de interesse in nieuwe leervormen en het binnenhalen van kennis door samenwerking

met het onderwijs wegsmeelt als sneeuw voor de zon als de bedrijfsresultaten onder druk staan. ‘In een opgaande economie was er veel aandacht voor leven lang leren, maar in de economische crisis van 2008 was dat volkomen voorbij. Dan gaat het om overleven.’ Het afgelopen jaar was er binnen zijn organisatie weer meer ruimte om het leerklimaat binnen het bedrijfsleven en organisaties aan te kaarten. Binnen de zorg hadden studenten na hun afstuderen de banen voor het uitkiezen. Zij konden kritisch kijken naar wat de organisatie als secundaire arbeidsvoorwaarden hanteerde en hoe ze zich verder konden ontwikkelen.

‘Als het leerklimaat niet goed is, wordt er niet informeel geleerd. Je moet je veilig voelen om hulpvragen te kunnen stellen.’

‘Als het leerklimaat niet goed is, wordt er niet informeel geleerd. Je moet je veilig voelen om hulpvragen te kunnen stellen. Voor toekomstige medewerkers is het belangrijk dat zij de ruimte krijgen bij hun werkgever om verder te leren.’ De Jonge verwacht dat die kritische instelling onder toekomstige werknemers niet zomaar verdwijnt als er tijdelijk minder werk is als gevolg van de impact van het corona-virus. ‘De arbeidsmarkt met name in de zorg, maar ook voor andere beroepsgroepen is dusdanig dat er veel vraag naar werknemers blijft. Jongeren blijven kritisch kijken naar waar ze instappen. Ik vind het belangrijk dat jonge mensen bewuste keuzes maken en nieuwsgierig blijven naar nieuwe kennis en zich willen ontwikkelen. Het slechtst denkbare voor een organisatie is als werknemers de dingen doen zoals ze die altijd hebben gedaan en niet willen veranderen.’

Gedurende de drie lectoraatsperiodes waarbij De Jonge in het begin intensief

en later meer op afstand betrokken was, groeide het aantal projecten en dijde de werkingssfeer nogal uit. ‘Het zou mooi zijn als het lectoraat alles overziend de samenhang zichtbaar maakt.’ Voor hem heeft de deelname vooral nieuwe inzichten opgeleverd over het van en met elkaar leren, veelal informeel. ‘Binnen SBB is dat in mijn persoon geborgd. Ik heb de gedachten en uitkomsten in mijn eigen omgeving verder gebracht door het binnen mijn team te bespreken.’ Hoewel doorgaans in de samenwerking tussen uiteenlopende partijen het eigenbelang een grote rol speelt, ervoer hij hoe in de MDK's de deelnemers dat ondergeschikt maakten aan het samen verder komen.

‘In de praktijk is wederkerigheid maar al te vaak een veelkoppig monster.’

‘Dat verraste mij in positieve zin, want in de praktijk is wederkerigheid maar al te vaak een veelkoppig monster. Het is makkelijker gezegd dan gedaan.’ De opdracht voor de borging van het informeel leren in de samenwerking tussen onderwijs en werkveld ligt wat hem betreft vooral bij het onderwijs. ‘Als die het informeel leren blijven meenemen is de kans op borging het grootst. De vluchtigheid bij het bedrijfsleven is nu eenmaal groter, dat blijkt tijdens crisissen. Het onderwijs is veel meer een constante.’ Volgens De Jonge is de grootste betekenis van het lectoraat dat het een flinke steen in de vijver van het leren heeft gegooid. ‘Ik zou het de lector gegund hebben als het nog sterker door het onderwijs omarmd zou worden. Het mbo waar ik mij veel mee bezig houdt, is toch nog heel sterk van de vakjes afkruisen en of iemand op niveau 1 of niveau 4 functioneert. Het lectoraat kijkt veel meer naar wat mensen wel hopen en daarom hoop ik dat het gedachtegoed van Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie nog meer gaat beklijven.’

Meer dan ooit is er behoefte aan netwerkprofessionals

Interview met Frans de Vijlder

Lector Goed bestuur en innovatiedynamiek in maatschappelijke organisaties HAN, sparringpartner lector Ineke Delies

In Nederland geldt lector Frans de Vijlder van hogeschool HAN als een pionier op het gebied van comakership tussen beroepsonderwijs, overheden en werkveld. Hij herkende in Ineke Delies een actieve metgezel die bij haar installatie in 2009 als lector Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie een krachtig pleidooi hield voor het bouwen aan lange termijn relaties op basis van wederzijds vertrouwen. ‘Het denken over comakership verbindt ons.’

De Vijlder was lange tijd werkzaam bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in verschillende functies op het gebied van beleidsanalyse en beleidsstrategie. Hij promoveerde in de politieke en bestuurswetenschappen. In 2000 ontving hij de Max Geldensprijs voor maatschappelijke vernieuwing. Bij het ministerie werkte hij onder meer samen met collega’s van Economische Zaken aan het versterken van de banden tussen onderwijs en bedrijfsleven.

‘Al in de jaren negentig gingen we aan de slag met het ontwikkelen van comakership.’

‘Al in de jaren negentig gingen we aan de slag met het ontwikkelen van comakership. Met name EZ wilde het beroepsonderwijs stevig binden aan het bedrijfsleven. Bij OCW zaten we meer op de lijn dat het beroepsonderwijs een eigenstandige rol moest nemen in de ontwikkeling van de economie. Dat maakte de relatie spannend en productief.’ Vanaf 2007 is hij als lector verbonden aan HAN University of Applied Sciences. Zijn huidige lectoraat Goed bestuur en innovatiedynamiek in maatschappelijke organisaties werkt onder meer aan praktische modellen voor duurzame innovaties.

Het lectoraat maakt deel uit van het kenniscentrum de Publieke Zaak. ‘Het thema comakership speelt nog altijd een grote rol, maar niet meer zozeer onder die benaming.’ Raakvlakken tussen de lectoraten in Noord-Nederland en het oosten van het land liggen op het terrein van het werken aan duurzame, vernieuwende samenwerking in het mbo en hoe je ervoor kunt zorgen dat die duurzame relatie niet sleets wordt, aldus De Vijlder. ‘Het is geen kookboek met een nauwgezette receptuur die garant staat voor een geslaagde vernieuwing. Wel kun je vuistregels geven hoe je zo’n proces organiseert. Het laat zich niet afdwingen. Als lectoraat proberen wij inspirerende instrumenten te ontwikkelen waarmee onderwijsorganisaties, overheden en bedrijfsleven aan de slag kunnen.’

‘Het is geen kookboek met een nauwgezette receptuur die garant staat voor een geslaagde vernieuwing.’

De Publieke Zaak was trekker van het consortium Verbindend Vernieuwen dat met subsidie van NRO onderzocht hoe docenten, onderzoekers, studenten en partners in het werkveld vruchtbaar met elkaar samenwerken binnen onderwijsvernieuwingprojecten. Het ReCoMa-lab van het lectoraat van Ineke Delies was een van de consortiumpartners, omdat dit diverse keren is aangemerkt als een van de succesvolle en duurzame verbindingen van mbo en hbo met regionale bedrijven. Uit de gesprekken over hoe je duurzaam innoveert is een Duurzame InnovatieTool (DIT) ontwikkeld. Het instrument geeft handreikingen om als partners in de vernieuwing met elkaar in gesprek te gaan over het proces van innoveren vanuit de wetenschap dat samenwerken een succesfactor is voor innovatie. Het kenniscentrum distilleerde samen met de partners negen tips om vernieuwing vast te houden. Aansluiting bij praktijk en actualiteit is een voorwaarde voor succes, evenals een sterke basis tussen de partners gestoeld op wederkerigheid en vertrouwen. Het lectoraat Duurzame innovaties in de regionale kenniseconomie heeft het adagium al doende leren, bij DIT heet dit ‘gewoon samen doen’.

‘Vernieuwen is een kwestie van beginnen. Fouten maken hoort erbij, vier successen en deel de opgedane kennis’, aldus het kenniscentrum in het artikel. Andere suggesties zijn om vooral niet op te geven en lef te tonen om onderwijs buiten de school vorm te geven. Daarnaast is een drijvende kracht, in de woorden van De Vijlder ‘een change agent’, wenselijk. Die kan ook de koers bewaken en zorgen voor bestuurlijke inbedding. Gelijktijdig is het bieden van ruimte aan medewerkers om zelf aan de slag te gaan een sleutel tot succes.

‘Vernieuwen is een kwestie van beginnen. Fouten maken hoort erbij.’

Hoewel de overeenkomsten in de thematiek die beide lectoraten aansnijden een sterke band smeden, zijn er ook accentverschillen. ‘We houden ons met hetzelfde thema bezig, maar ieder vanuit een ander perspectief’, aldus De Vijlder. Waar bij hem de nadruk ligt op de relatie tussen bestuur en maatschappelijke organisaties, houdt Delies zich volgens hem meer bezig met de verbinding tussen onderwijs en werkveld en de connectie mbo en hbo. ‘Beiden doen we onderzoek naar innovatiedynamiek in een lerend netwerk. Ik ga uit van het principe dat kennis alleen werkt als die in beweging is, als mensen er iets mee doen. Dan vindt er kennistransfer plaats, niet door het lezen van een boek met een theoretisch model.’ Waar Etienne Wenger en Maarten de Laat de term convener als kennismakelaar in lerende netwerken introduceren, spreekt De Vijlder van de ‘change agents’ die kennis laat werken. ‘Zij zitten op allerlei plekken in de netwerken. Dergelijke initiators van veranderingen kunnen bijvoorbeeld binnen een

onderwijsorganisatie net zo goed studenten als docenten of lectoren zijn in de contacten die zij aangaan met het werkveld en de vraagstellingen die dat oplevert. Zij zwengelen de innovatie aan door voor kenniscirculatie te zorgen. Er moet altijd sprake zijn van wederzijdse beïnvloeding. Met elkaar bouw je vervolgens aan een netwerk.’ Zo’n startend innovatief netwerk hoeft volgens de lector niet ‘a priori’ gestructureerd te zijn, vanuit het leren met elkaar komt een proces op gang dat innovaties mogelijk maakt. Vervolgens draagt een ‘afgebakende ambitie’ of ‘leerdoel’ sterk bij aan het op koers houden van het leerproces. De band tussen de deelnemers aan een lerend netwerk kan diverse gradaties hebben van ‘voor het eerst met elkaar in gesprek’ tot ‘een stevige relatie gebaseerd op vertrouwen en wederkerigheid’. De Vijlder wijst er op dat het lectoraat de totstandkoming van nieuwe verbindingen stimuleert en begeleidt. ‘Een vuistregel is om niet altijd de gebruikelijke partners op te zoeken. Onverwachte verbindingen leiden tot nieuw perspectief. Een dergelijke lerende regio is een belangrijke basis voor verdere ontwikkeling.’

‘Een vuistregel is om niet altijd de gebruikelijke partners op te zoeken. Onverwachte verbindingen leiden tot nieuw perspectief.’

In de provincie Gelderland verkent het kenniscentrum de vorming van een nieuw netwerk van overheden, natuurorganisaties en de bouwsector om natuurinclusief te bouwen. ‘Dat waren tot nog toe sterk gescheiden beleidsterreinen. Als

we een gezamenlijke ambitie kunnen formuleren overstijgen we de aloude belangentegenstellingen.’ De Publieke Zaak hanteert een set vuistregels en onderzoekt welke kennis op die terreinen er al bestaat en aan welke nieuwe inzichten behoefte is om de verschillende domeinen met elkaar in gesprek te brengen. ‘Dat is knap spannend, want er spelen allerlei gevoeligheden.’ Gelijktijdig kan zo’n spanningsveld de mooiste innovaties opleveren. De Vijlder: ‘Ik vind dit mateloos interessante processen met een enorme dynamiek. De ene keer lukt het, een andere keer niet. Het is dan ook de kunst om als je echt niet verder komt te stoppen. Soms houdt de samenwerking op.’ Verandering is inherent aan een lerend netwerk, tijdelijkheid is een gegeven. Dat hoeft de duurzaamheid van samenwerkingsrelaties niet in de weg te staan. De relatie duurt zolang als het de partners iets oplevert en zolang er een gezamenlijk perspectief is.

Een van de programmalijnen die als een rode draad door de activiteiten van het lectoraat van De Vijlder is geweven is die van de schuivende beroepsbeelden van professionals. ‘De onderliggende gedachten in beroepsopleidingen is toch nog heel vaak het opleiden tot solo-professional. Zo wordt als kern van het basisschoolleraarschap toch nog het leuk bezig zijn met kinderen gezien, terwijl de leraar in de praktijk ook met stadsproblematiek, leer- en gedragsproblematiek, verwaarlozing of jeugdzorg te maken krijgt.’ De onterechte aandacht voor wat als ‘het echte werk’ wordt beschouwd heeft tot gevolg dat andere activiteiten als ballast worden ervaren. ‘Terwijl netwerk- en teamactiviteiten juist integraal onderdeel uitmaken van de professionaliteit. Er is meer dan ooit behoefte aan netwerkprofessionals.’

‘Wijsheid is een samenspel van verschillende bevindingen’

Interview met lector Margot Tempelman

Coördinator van het Kenniscentrum Kusttoerisme verbonden aan HZ University of Applied Sciences tevens sparringpartner van Ineke Delies

De kracht van de samenwerking tussen de lectoraten van Olaf Tempelman en Ineke Delies en de kenniscentra Kusttoerisme en European Tourism Futures Institute ligt in de overlappende zienswijze en het net anders benaderen van de projecten die daaruit voortvloeien. Margot Tempelman, coördinator van het Kenniscentrum Kusttoerisme verbonden aan HZ University of Applied Sciences, is pleitbezorger van het aanhalen van de banden, vooral door het smeden van concrete projecten. ‘We kunnen veel meer aan elkaar hebben dan op dit moment gebeurt.’

Het is volgens Tempelman evident dat Zeeland en Friesland als plattelandsprovincies veel overeenkomsten vertonen. Het is een mix van een soortgelijke volksmentaliteit, de impact van bevolkingskrimp op de regio en het besef dat op het snijvlak van gezondheid, vitaliteit, voeding, recreatie en toerisme economisch lonende perspectieven lonken, die maken dat de kenniscentra en onderwijsorganisaties in beide provincies elkaar kunnen versterken. ‘Als we elkaars hand vasthouden, gaat het beter. Dan komen we verder dan alleen.’

‘Als we elkaars hand vasthouden, gaat het beter. Dan komen we verder dan alleen.’

Ze verwijst naar het recente gezamenlijk optrekken van kenniscentrum ETFI van NHL Stenden Hogeschool met haar kenniscentrum bij een onderzoek naar de economische effecten van het Covid-19 virus op de verblijfsrecreatie en horeca. ‘Die onderzoeken hebben harde cijfers opgeleverd, waarmee de provincies naar de Tweede Kamer konden. Je zag direct effect.’

‘Die onderzoeken hebben harde cijfers opgeleverd, waarmee de provincies naar de Tweede Kamer konden. Je zag direct effect.’

Dat snelle succes beschouwt ze als een onderbouwing van haar stelling. ETFI had onderdelen ingevoegd, waarop haar kenniscentrum kan voortborduren en omgekeerd. ‘Je moet elkaar kennelijk kennen, herkennen en waarderen en vervolgens doen.’ Tempelman noemt dat een ideale en noodzakelijke manier om

samenwerking tot een succes te maken. Om die reden vindt ze het nog wat te vroeg om de eerste prille avances tussen het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie en Zeeland al tot een vaste verkering te bestempelen. ‘Er zitten wel veel componenten in. Ik zie volop koppelingsmogelijkheden. We voelen bij elkaar wat ons samenbindt, maar het echt doen is nog lastig. Als we in onze dagelijkse patronen terugvallen, is het moeilijk om de flow vast te houden.’ Tempelman en Delies troffen elkaar de afgelopen jaren zo nu en dan bij congressen. Zij ervoer dat als ze met elkaar aan de praat raakten, er veel was dat hen verbond. ‘We vonden elkaar in de combinaties die wij zagen tussen gezondheid en vrijetijdseconomie, het belang van alliantievorming en van elkaar willen leren in netwerken. In Zeeland werken wij als kenniscentrum heel veel samen met allerlei partijen, maar wat me opviel was dat het lectoraat veel meer noteert wat er goed ging en wat niet in dat soort processen. Van zo’n methodische benadering kunnen wij wat opsteken. Wij evalueren meer op inhoud en bereikt resultaat.’

‘We vonden elkaar in de combinaties die wij zagen tussen gezondheid en vrijetijdseconomie, het belang van alliantievorming en van elkaar willen leren in netwerken.’

Een project in Zeeland waar beide partijen elkaar kunnen versterken, is de voorbereiding van een Associate degree Food and Gastronomy, waar gezondheid en vitaliteit een belangrijke rol in speelt. Zowel Delies als Tempelman trokken al eerder de conclusie dat ze hun ervaring van wederkerige belangen en mogelijkheden moesten delen. Er vond

een bijeenkomst in Zeeland plaats en een half jaar later een in Friesland. ‘Ook daar zag ik een klik tussen mensen.’

Enthousiast zijn tijdens de laatste ontmoeting onderzoeksgroepen geformeerd die aan de slag gingen met een concretisering van mogelijke gezamenlijke programmapunten. Tempelman: ‘In mijn beleving moeten we die continuering nog steviger verankeren. Wat ik al wel merk is dat we elkaar makkelijker als onderzoekers en docenten weten te vinden, nu we elkaar gezien hebben. Dat heeft al een blijvende toegevoegde waarde.’ De uitdaging zal zijn om de intenties en afspraken om te zetten in projecten. ‘Als die koppeling er is, gaat het stromen. Dan gebeurt er wat. Zowel Olaf als ik willen graag die vervolgstap zetten.’

‘Wat ik al wel merk is dat we elkaar makkelijker als onderzoekers en docenten weten te vinden, nu we elkaar gezien hebben. Dat heeft al een blijvende toegevoegde waarde.’

Tempelman vermoedt dat de intentie om ook aan de Schelde-Delta een Geopark erkenning te hangen, naar voorbeeld van Drenthe met de Hondsrug, een aanknopingspunt kan zijn. ‘Als we een gezamenlijk doel hebben, heb je iets om voor te gaan.’ Afstand hoeft daarbij geen belemmering te zijn, zo leert de ervaring met allerlei internationale Europese projecten waarbij de lectoraten en kenniscentra al betrokken zijn. ‘Dan werk je ook samen op afstand.’ De koppeling aan issues als leefbaarheid en gezondheid en de verwevenheid met recreatie en toerisme zijn voor Tempelman belangrijk om op landelijk niveau aandacht voor te krijgen. ‘Als we daar met een brede groep voor staan, krijgen we meer voor elkaar in onze eigen regio’s. Dat is voor mij van grote importantie.’ Als coördinator van het kenniscentrum Kusttoerisme zou zij graag de koppeling met Fryslân willen vasthouden op het gebied van gezondheid en vitaliteit.

‘Dat krijgt binnen het Centre of Expertise Leisure, Tourism & Hospitality (CELTH) waarin onze kenniscentra al samenwerken wat minder aandacht. Het zou interessant zijn als we ook na het stoppen van het lectoraat Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie die verbinding blijvend kunnen vastleggen.’

Het is volgens haar de inspanning om een steviger verankering van de relatie vorm te geven wel waard. ‘Persoonlijk vind ik het heel belangrijk. Voor mij vloeit wijsheid voort uit een samenspel van verschillende benaderingen. Dat impliceert samenwerking, dat kost inspanning, maar daar krijg je ook veel voor terug. Er moet dan wel een moment zijn waarop je zegt: ‘Dit gaan we gewoon doen.’

Nawoord

‘Paden verbinden. Dat is hun eerste plicht en hun voornaamste bestaansreden. Ze brengen contact tussen plaatsen tot stand, en bij uitbreiding brengen ze contact tussen mensen tot stand. Als openbare wegen, door langdurig gebruik ontstaan en in stand gehouden, vormen voetpaden een labyrint van vrijheid, een teer web van gemeenschapsland dat nog altijd een netwerk vormt. (...) Het pact tussen lopen en schrijven is bijna zo oud als de literatuur zelf - een wandeling is maar één stap verwijderd van een verhaal, en elk pad vertelt.’

Uit: De oude wegen – Robert MacFarlane

Mijn dank gaat uit naar iedereen die heeft meegewerkt aan het tot stand komen van dit E-book.

Dr. Ineke Delies

Lector Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie

Alfa - college

